

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Viktorija ŽELVYTĖ

**STRATEGINIS REGIONINĖS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS
SISTEMOS VALDYMAS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2010

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Viktorija ŽELVYTĖ

**STRATEGINIS REGIONINĖS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS
SISTEMOS VALDYMAS**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)
Šaka- viešasis administravimas**

Teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu vadybos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti, yra originalus autorinis darbas:

Magistro darbo autorius Viktorija ŽELVYTĖ
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas Prof. dr. Teodoras TAMOŠIŪNAS
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas .....
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Viktorija Želvytė. **Strateginis regioninės Vaiko teisių apsaugos sistemos valdymas.** Magistro darbas.

Magistro darbe nagrinėjami pagrindiniai strateginio valdymo aspektai, išanalizuoti ir susisteminti teoriniai bei teisiniai vaiko teisių apsaugos sistemos veiklos ypatumai. Siekiant atskleisti vaiko teisių apsaugos sistemos valdymo tendencijas, atlikta išorinių ir vidinių veiksnių, SSGG analizė. Dokumentų analizės ir ekspertų apklausos metodais atlikti empiriniai tyrimai apie vaiko teisių apsaugos sistemos veiklos vertinimą bei skatinimą Lietuvos bei Šiaulių regiono mastu. Ekspertų apklausoje dalyvavo 7 atstovai iš tokių institucijų: Šiaulių miesto savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriaus, Joniškio rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriaus bei Radviliškio rajono savivaldybės Vaiko teisių apsaugos skyriaus. Visi ekspertai turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą. Tyrimas parodė, jog vaiko teisių apsaugos sistemoje išvystyti atskiri strateginio valdymo elementai ir bruožai, t. y. darbo tikslų formulavimas, kuris yra populiariausias strategijos rengimo žingsnis, strategijos rengime dalyvauja atitinkamos savivaldybių tarnybos, vietos savivaldos vykdomosios institucijos, policijos, NVO, mokyklos rengdamos ir įgyvendindamos vaiko teisių apsaugos, vaiko teisių pažeidimų prevencijos priemonės, tačiau jos veikia daugiau individualiai nei integruotai, todėl strategijos įgyvendinimui trukdo nekoncentruota vaiko teisių apsaugos sistema. Apibendrinus tyrimo rezultatus paaiškėjo, jog pagrindinės problemos yra nepakankamas bendruomenės potencialo įtraukimas, aiškios valdymo politikos trūkumas, strateginio valdymo kaip sistemos nebuvimas bei silpnai išvystyta vertinimo sistema.

Šiaulių apskrities Vaiko teisių apsaugos sistemos veiklos plėtros strategijos pagrindiniai prioritetai, kurie įgalintų gerinti Vaiko teisių apsaugos kokybę yra Vaiko teisių apsaugos sistemos vidinės ir išorinės aplinkos analizė, vystymosi tendencijų įvertinimas, strateginių tikslų ir būdų jiems įgyvendinti numatymas, nuoseklus ir nuolatinis Vaiko teisių apsaugos sistemos specialistų bendros veiklos koordinavimas, vykdymo funkcijų tikslinimas ir konkretinimas, glaudus bendradarbiavimas tarp institucijų ir organizacijų, dirbančių vaiko teisių apsaugos srityje bei nuolatinė stebėseną ir visapusę grįžtamoji kontrolė.

SUMMARY

Viktorija Želvytė. **Strategic Management of Regional Child Protection System.** Master's Work.

Master's work deals with main aspects of strategic management, analyses and systematizes theoretical and legal peculiarities of child rights protection system performance. In order to disclose managerial trends of child rights protection system, external and internal factor, SSGG analysis has been performed. Through document analysis and expert interview methods empirical research on assessment and stimulation of child rights protection system performance is performed at Lithuanian and Siauliai Region levels. 7 respondents from the following institutions participated in the survey: Siauliai City Municipality Administration Child Rights Protection Department, Joniskis District Municipality Administration Child Rights Protection Department and Radviliskis District Municipality Administration Child Rights Protection Department. All experts have university education. The research showed that individual strategic management elements and features have been developed in the child rights protection system, i.e. aim formulation, which is the most popular strategy preparation step, relevant services of municipalities, local municipal executive institutions, police, NGOs, schools participate in strategy preparation by preparing and realizing child rights protection, their violation prevention measures, however they perform more individually than in integrated way, so strategy implementation is hindered by non-concentrated child rights protection system. Summary of the research results showed that the main problems are: insufficient drawing of community potential, lack of clear management strategy, absence of strategic management as a system as well as poorly developed evaluation system.

Main priorities of Siauliai County child rights protection system development strategy, which would assure high quality of child rights protection, are child rights protection system internal and external setting analysis, development trend assessment, providing strategic aims and ways for their implementation, consistent and continued coordination of child rights protection system specialists joint performance, specifying and concretizing execution functions, close co-operation between institutions and organizations, working in the child rights protection area as well as continued monitoring and comprehensive feedback control.

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS	5
ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS	6
ĮVADAS	7
1. STRATEGINIO VALDYMO REGIONE TEORINIAI ASPEKTAI	11
1.1. Strateginio valdymo samprata ir esmė	11
1.2. Strateginio valdymo proceso struktūra ir pagrindiniai metodai	14
1.3. Institucijos aplinkos analizė.....	17
1.3.1. Institucijos išorinių veiksnių analizė	18
1.3.2. Institucijos vidinių veiksnių analizė	21
1.3.3. Institucijos strategijos formavimo pagrindiniai metodai	23
2. REGIONINĖS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS SISTEMOS TEORINIAI ASPEKTAI.....	25
2.1. Vaiko teisių apsaugos sistemos funkcionalumo apraiškos	25
2.2. Šiuolaikinės institucijos funkcionalumo prielaidos.....	28
2.2.1. Institucijos kultūros samprata, funkcijos ir struktūra	29
2.2.2. Institucijos klimatas, jo santykis su institucijos kultūra	32
2.2.3. Institucijos personalas kaip valdymo objektas ir subjektas	34
3. EMPIRINIO TYRIMO METODIKA IR REZULTATAI.....	38
3.1. Tyrimo dizainas, tyrimo metodologija	38
3.2. Tyrimo etika ir eiga	41
3.3. Tyrimo geografija ir imtis.....	42
3.4. Vaiko teisių apsaugos sistemos išorinių veiksnių analizė	42
3.4.1. Politiniai veiksniai, turintys įtakos Vaiko teisių apsaugos sistemos veiklai	43
3.4.2. Ekonominiai veiksniai, turintys įtakos Vaiko teisių apsaugos sistemos veiklai	45
3.4.3. Socialiniai veiksniai, turintys įtakos Vaiko teisių apsaugos sistemos veiklai	49
3.4.4. Technologiniai veiksniai, turintys įtakos Vaiko teisių apsaugos sistemos veiklai.....	53
3.5. Vaiko teisių apsaugos sistemos vidinių veiksnių analizė	54
3.5.1. Vaiko teisių apsaugos sistemos teisinė bazė	54
3.5.2. Vaiko teisių apsaugos sistemos organizacinė struktūra.....	61
3.5.3. Vaiko teisių apsaugos sistemos žmogiškieji ir finansiniai ištekliai.....	66
3.5.4. Vaiko teisių apsaugos sistemos vidaus audito sistema.....	67
3.6. Vaiko teisių apsaugos sistemos SSGG analizė.....	67
3.7. Ekspertų nuostatų analizė	76
IŠVADOS	83
REKOMENDACIJOS	85
PRIEDAI	93

LENTELIŲ SĄRAŠAS

- 1 lentelė. Savivaldos institucijų strateginio valdymo sistemos sudarymo veiksniai
- 2 lentelė. Institucijos aplinkos išorės veiksniai
- 3 lentelė. Kultūros apibrėžtys
- 4 lentelė. Pusiaus struktūruotas interviu klausimyno vaiko teisių apsaugos specialistams diagnostiniai blokai
- 5 lentelė. Vaikai, kuriems nustatyta globa (rūpyba) pagal globos (rūpybos) nustatymo priežastis
- 6 lentelė. Vaikų globos (rūpybos) aspektai
- 7 lentelė. Vaiko teisių apsaugos institucijų funkcijos
- 8 lentelė. Subjektai, kuriems pavesta koordinuoti savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnybų darbą ir teikti joms metodinę pagalbą
- 9 lentelė. Šiaulių apskrities Vaikų dienos centrai

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

- 1 pav. Valdymo funkcijos
- 2 pav. Strateginio valdymo žingsniai
- 3 pav. Strateginio valdymo modelis viešojo sektoriaus organizacijose
- 4 pav. Strateginio valdymo proceso stadijos ir veiklos
- 5 pav. Regioninės politikos įgyvendinimo vertinimas
- 6 pav. Šiuolaikinės organizacijos funkcionalumo dimensijos
- 7 pav. Tarpdalykinių žinių kūrimo proceso tarpusavio santykiai
- 8 pav. Tyrimo eigos schema
- 9 pav. Nemokamai maitinami moksleiviai
- 10 pav. Vaikų skaičius 1000-iai gyventojų 2008 m.
- 11 pav. 2009 metais finansuojamų vaikų dienos centrų projektų skaičius pagal organizacijos-vykdytojos rūšį, proc.
- 12 pav. Socialinės rizikos šeimos metų pabaigoje

IVADAS

Magistro darbo aktualumas ir problematika. Ilgą laiką vaikai visuomenėje buvo traktuojami kaip mažuma, ne pagrindinė ir neatstovaujanti visuomenei grupė. XX amžiaus pradžioje vaikai neturėjo jokių teisių – jie buvo visiškai priklausomi nuo suaugusiųjų. Tačiau amžiaus pabaigoje vaiko teisės ne tik deklaruojamos, bet tarptautiniu mastu pripažįstamos ir ginamos labiausiai pripažintu juridiniu dokumentu – 1989 metais Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos priimta Vaiko teisių konvencija, kurioje akcentuojama, jog Valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonių, kad vaikas būtų apsaugotas nuo bet kokios diskriminacijos ar bausmių dėl vaiko tėvų, teisių globėjų ar kitų šeimos narių statuso, veiklos, pažiūrų ar įsitikinimų. Įstatymais ar kitomis priemonėmis vaikui turi būti garantuota apsauga ir suteikta galimybė sveikai, normaliai fiziškai, protiškai, doroviškai vystytis ir dalyvauti visuomenės gyvenime. Kad vaikas galėtų visapusiškai ir harmoningai vystytis, jam reikia meilės, supratimo, moralinės ir materialinės paramos.

Šios tiesos buvo išsakytos prieš daugelį metų, tačiau vaikų padėtis mūsų šalyje ne tik negerėja, tačiau, priešingai, - vis blogėja. Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 2008 m. užregistruota 3,4 tūkst. Vaikų, nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų. Daugėja vaikų, nukentėjusių šeimoje: nuo tėvų nukentėjo 326 vaikai, nuo patėvių/pamočių ar įtėvių/įmočių nukentėjo 55, nuo globėjų – 7 vaikai. 2008 m. buvo nužudyta 10, sunkius sveikatos sutrikdymus patyrė 14 vaikų (Duomenys apie nukentėjusius vaikus iki 18 metų per 2008 m. sausio – lapkričio mėn, 2009). **Tai patvirtina ir spaudoje skelbiami straipsniai.** Šiandien vis dažniau spaudoje ar per televiziją išgirstame apie smurtą ar prievartą patyrusius vaikus.

Be to, dauguma smurto prieš vaikus atvejų lieka nepastebėti. Taip yra dėl to, kad vaikai bijo atvirai kalbėti, o kai jie tam ryžtasi, suaugusieji ne visada tinkamai reaguoja į tokius pranešimus. Trūksta duomenų ir specialių tyrimų šiuo klausimu, todėl valstybėms sudėtinga parengti veiksmingą prevencijos strategiją (Septyni argumentai, kurių pakanka pagrįsti kvietimą: kurkime Europą vaikams ir su vaikais, 2006).

Vaikai turi teisę būti ginami nuo smurto ir prievartos, o valstybė bei visuomenė privalo įsipareigoti apsaugoti vaikus nuo šios skaudžios nelaimės. Todėl K. Bačiulienė, A. Zaborskis (2004) akcentuoja, jog reikšmingas vaidmuo tenka vaikais besirūpinančioms organizacijoms, kurios nuveikia didžiausią darbą ir sumažina grėsmę labiausiai pažeidžiamai visuomenės daliai – vaikams. Kadangi Vaiko teisių apsaugos sistemos veiklos efektyvumas ir kokybė, tikslų įgyvendinimas priklauso ne tik nuo teisinės bazės, bet ir nuo politinių, ekonominių, socialinių bei technologinių veiksnių, įstaigos organizacinės struktūros, žmogiškųjų ir finansinių išteklių ir kt.

Svarstomos problemos sudėtingumas ir svarba, suinteresuotų asmenų gausa reikalauja strateginio požiūrio (Septyni argumentai, kurių pakanka pagrįsti kvietimą: kurkime Europą vaikams ir su vaikais, 2006). O tai savo ruožtu skatina, jog jų fone vis dažniau ir daugiau dėmesio turėtų būti

skiriama strateginiam Vaiko teisių apsaugos sistemos valdymui, kaip vienam iš svarbiausių sistemos darnios plėtros principų. Todėl, norint šiuos procesus pažinti ir toliau vystyti bei diegti Vaiko teisių apsaugos sistemoje, pirmiausia reikia iširti strateginio Vaiko teisių apsaugos sistemos valdymo problemas. Visa tai suponuoja **tyrimo problema**, kurią galima išreikšti probleminiais klausimais: 1. Kokią įtaką efektyviam Vaiko teisių apsaugos sistemos veikimui turi darbuotojų sugebėjimai ir patirtis, organizacijos kultūra bei organizacinė ir valdymo struktūra? 2. Kokiomis kryptimis galima tobulinti vaiko teisių apsaugos sistemą, siekiant, kad šią sistemą sudarančios valstybės institucijos kartu su kitomis organizacijomis teiktų efektyvią pagalbą vaikui?

Dauguma autorių nagrinėjo tik atskiras tendencijas šia tema, t. y. strateginį valdymą arba vaikų teisių apsaugos sistemos aktualijas ir neieškojo jų tarpusavio sąveikos. Strateginio valdymo problema yra nemažai tyrinėta žymių mokslininkų, sociologų, edukologų, vadybininkų pasaulio mastu – H. Mintzberg, J. A. Water (1985) analizavo strategijos formavimo sudėtingumą ir įvairovę. K. Warren (2008) nagrinėjo strateginio valdymo dinamiškumą. Strateginius aspektus organizacijų valdyme nagrinėjo S. A. Popov (1999). L. Rolinek, P. Rehor (2008) pateikė strateginio valdymo metodus ir būdus, kurie taikomi regioninės plėtros reguliavimui. Strateginį valdymą naudojant veiklos vertinimo sistemos kiekybinius modeliavimus analizavo U.S. Bititci, P. Suwignjo, A.S. Carrie (2001) ir t. t. Lietuvoje — M. Arimavičiūtė (2005) ir J. Staponkienė (2004) nagrinėjo viešojo sektoriaus institucijų strateginio valdymo konceptą, A. Bosas (2004), A. Vasiliauskas (2005) nagrinėjo prognozavimo, strateginio planavimo ir valdymo skirtumus, analizavo skirtingų strateginio valdymo metodologijų konceptą. Strateginio valdymo principus, t. y. strateginio valdymo tam tikrus mikro- ir makrosistemų objektus bei subjektus, kuriems daro įtaką vidaus ir išorės aplinkos veiksniai dėl veiklos funkcijų sąveikos, nagrinėjo A. Makštutis (2001) bei kiti mokslininkai. Vaiko teisių apsaugos sistemos aktualijas tyrinėjo A. Cooper, R. Hetherington, I. Katz (2003) nagrinėjo rizikos veiksnius formuojant vaikų apsaugos sistemos darbą. J. Waldfogel (1998) analizavo Vaikų apsaugos ateitį, kaip nutraukti prievartos ir nepriežiūros ciklą. O išvengiamas ir neišvengiamas klaidas užtikrinant vaikų apsaugą nagrinėjo E. Munro (1996). V. Ž. Jonynienė (2005) nagrinėjo smurto prieš vaikus šeimoje ir vaiko socialinės adaptacijos sąsajų bei vaiko teisių įgyvendinimo Lietuvoje esminių aktualijų konceptą. G. Sakalauskas ir L. Ūselė (2007) nagrinėjo fizinių bausmių taikymo vaikams socialinės ir teisinės problematikos konceptą. Vaiko teisių apsaugos reguliavimo administracinės teisės priemonėmis problematiką nagrinėjo L. Kietytė (2004). L. Dromantienė ir R. Šalaševičiūtė (2006) nagrinėjo vaiko gerovės politiką ir vaiko teisių apsaugą Lietuvoje, atskleidžiant socialinių darbuotojų vaidmenį ir problemas, kylančias dirbant su vaikais, ir kt.

Tyrimo objektas – regioninė Vaiko teisių apsaugos sistema.

Tyrimo tikslas – ištirti regioninės Vaiko teisių apsaugos sistemos situaciją ir pagrįsti esminius regioninės Vaiko teisių apsaugos sistemos valdymo strateginius prioritetus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti strateginio valdymo sistemos sampratą, vaiko teisių apsaugos sistemos funkcionalumo prielaidas mokslinėje literatūroje ir teisiniuose dokumentuose, reglamentuojančiuose vaiko teises ir jų apsaugą.
2. Išanalizuoti vaiko teisių apsaugos srities principu, reglamentuotų Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijoje ir kituose teisės aktuose įvykdymo lygį vaiko teisių apsaugos sistemoje.
3. Išanalizuoti veiksnius, kurie turi įtakos vaikų padėčiai Lietuvoje bei vaiko teisių apsaugos sistemos veiklai.
4. Ištirti vaiko teisių apsaugos sistemos esmines stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes įgyvendinant vaiko teisių apsaugą ir šios sistemos specialistų nuomonę apie keistinus dalykus vaiko teisių srityje.
5. Ekspertų metodu ištirti strateginio valdymo ir Vaiko teisių apsaugos sistemos sąryšį.

Tyrimo hipotezė. Šiaulių apskrities Vaiko teisių apsaugos sistemos veiklos plėtros strategiją apibūdina pagrindiniai prioritetai:

1. Vaiko teisių apsaugos sistemos vidinės ir išorinės aplinkos analizė, vystymosi tendencijų įvertinimas, strateginių tikslų ir būdų jiems įgyvendinti numatymas, nuolatinė stebėseną ir visapusišką grįžtamąją kontrolę įgalintų gerinti Vaiko teisių apsaugos kokybę.
2. Nuoseklus ir nuolatinis Vaiko teisių apsaugos sistemos specialistų bendros veiklos koordinavimas, vykdymo funkcijų tikslinimas ir konkretinimas, glaudus bendradarbiavimas tarp institucijų ir organizacijų, dirbančių vaiko teisių apsaugos srityje, padidintų vaiko teisių apsaugos efektyvumą.

Tyrimui naudoti **metodai:**

1. *Teoriniai:* mokslinės literatūros ir teisinių dokumentų, reglamentuojančių vaikų teises ir jų apsaugą, studijavimas, analizė, lyginimas bei apibendrinimas.
2. *Empiriniai:* ekspertų metodas, kokybinio tyrimo metodas - pusiau struktūruotas interviu, skirtas institucijų specialistams suinteresuotiems vaiko teisių apsauga.
3. *Statistiniai:* statistinių tyrimo duomenų kiekybinė aprašomoji analizė.

Tyrimo imtis. 7 specialistai, suinteresuoti vaiko teisių apsauga, Lietuvos Respublikos bei tarptautiniai teisės aktai, oficialūs valstybės ir tarptautinių institucijų dokumentai, oficialiosios statistikos ir kiti dokumentai, kuriuose pateikiami statistiniai duomenys bei kitokia informacija apie vaikų teisių užtikrinimą vaiko teisių apsaugos sistemoje, vaiko teisių apsaugos institucijas, jų funkcijas ir paplitimą šalyje. Taip pat pasitelkti įvairūs neoficialūs dokumentai, pvz., žiniasklaidos priemonės. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos surinkti duomenys,

apibūdinantys 2006 – 2009 m. politinę, ekonominę, socialinę bei vaiko teisių apsaugos sistemos situaciją šalyje bei Šiaulių apskrityje

Tyrimo bazė. Panaudojus pusiau struktūruoto interviu metodą ir dokumentų analizę nagrinėjama Vaiko teisių apsaugos sistema. Siekiant įvertinti esamą Vaiko teisių apsaugos sistemos situaciją 2010 m. Vasario mėnesį buvo atliktas tyrimas Šiaulių regiono Vaiko teisių apsaugos tarnybose (skyriuose): Šiaulių miesto savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriuje, Joniškio rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriuje bei Radviliškio rajono savivaldybės Vaiko teisių apsaugos skyriuje.

Magistro darbo naujumas. Magistro darbe susistemintai pateikiama bei analizuojama vaiko teisių apsaugos sistemos problemų, socialinė, psichologinė ir teisinė pusės. Analizuojama ne tik mokslinė literatūra ir teisės aktai, bet ir pateikiama autorės atlikto tyrimo duomenų analizė, kuri apibūdina **magistro darbo reikšmingumą**. Atlikto tyrimo pagalba (konkrečiais tyrimo duomenimis ir rezultatais) bus bandoma nustatyti strateginio regioninės Vaiko teisių apsaugos sistemos problemas, kurios atvers galimybes:

- Vaiko teisių apsaugos sistemoje suteikti daugiau svarbos vaiko teisėms, siekiant jų įgyvendinimo pažangos ir užkertant kelią vaiko teisių pažeidimams regioniniu lygiu. O efektyviam vaiko teisių apsaugos sistemos galimybių panaudojimui siekti, kad jos komponentai būtų tarpusavyje suderinti. Galimybių komponentais laikomi vadovų sugebėjimai ir patirtis, organizacinė kultūra, informacijos sistema, organizacinė ir valdymo struktūra ir pan.
- Vaiko teisių apsaugos sistemos darbuotojams tobulinti kompetencijas ir supratimą apie vaiko teisių apsaugos įgyvendinimui palankių sąlygų sukūrimą.
- Nubrėžti gaires (kryptis) vaiko teisių apsaugos sistemos priemonių, užtikrinančių optimalią vaiko teisių apsaugą, įgyvendinimo procese.

Darbo aprobacija. 2010 m. balandžio 22 d. SMF studentų mokslinių darbų konferencijoje skaitytas pranešimas tema „*Strateginis regioninės Vaiko teisių apsaugos sistemos valdymas*“. Viešojo sektoriaus strateginio valdymo sekcijoje laimėta pirmoji vieta (žr. 1 priedas). Šios konferencijos leidiniui priimtas straipsnis ta pačia tema.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, 3 dalys, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, priedai, pridedamas dokumentas – kompaktinė plokštelė. Darbe pateikta 12 paveikslų ir 9 lentelės.

Darbo apimtis - 93 puslapiai ir 12 priedų, panaudota 106 literatūros šaltiniai ir 54 dokumentai.

1. STRATEGINIO VALDYMO REGIONE TEORINIAI ASPEKTAI

Pasak strateginio valdymo ir plėtros atstovų P. Tabatoni, J. Davies ir A. Barblan (2000), *strateginis valdymas* yra specifinis. Juo siekiama vadovauti ir teikti pagalbą žmonėms organizacijos viduje ir už jos ribų (taip dalyvauja ir jos plėtroje, vystyme), sutelkti dėmesį į organizacijos tapatybę ir įvaizdį tam, kad būtų verta sukurti naują aplinką, nustatyti ilgalaikį organizacijos augimą, naudojant esamą potencialą ir skatinti savo "potencialo" vystymąsi. Tai yra tam tikra vadybos forma. Minėtas potencialas priklauso nuo įgūdžių, principų, valdančių elgesį visų suinteresuotų šalių, organizacijos ir vadybos metodų ir ryšių bei jų kokybės tinklo.

1.1. Strateginio valdymo samprata ir esmė

T. Vasile, A. Iancu (2009) teigia, jog strateginio valdymo sąvoka oficialiai įvesta nuo 1979 m. per „Pirmąją Tarptautinę strateginio valdymo konferenciją“, kurią organizavo I. H. Ansoff. Pritarimas šiai sąvokai yra ganėtinai skirtingas. Strateginiu valdymu laikomas:

- Procesas, kuriuo siekiama palengvinti organizacijos valdymą ir strategijos panaudojimą tam, kad nukreiptų veiksmus. Tai įtraukia strateginių veiksmų, susijusių su struktūriniais ir kultūriniais veiksniais, įgyvendinimą.
- Valdymo rūšis, kuria siekiama laiku užtikrinti geriausią atitikimą tarp, viena vertus, aplinkos poreikių, t. y. vidaus ir išorės partnerių, ir, kita vertus, vadovų tikslų, kurie domisi vidaus, taip pat įstaigos išoriniais, t. y. politiniais ir ekonominiais aspektais bei suteikia svarbų vaidmenį įstaigos struktūrai ir kultūrai.
- Ypatingas įstaigos valdymo nusiteikimas, kuriuo siekiama užtikrinti griežtą ryšį tarp strategijos ir veiksmų; tai reiškia, kad visi veiksmų sprendimai, kurie yra veiklos valdymo sprendimai, būtų nagrinėjami strateginiu požiūriu.
- Procesas, kuriame vadovai nustato ilgalaikę įstaigos orientaciją, siūlo specialius veiklos tikslus, pagal vidaus ir išorės veiksnius parengia strategijas visų šių tikslų vykdymui ir bando įvykdyti siūlomus planus.
- Sprendimų ir veiksmų komplektas, kuriuo siekiama plėtoti vieną ar daugiau efektyvesnių strategijų, kad įgyvendintų įstaigos tikslus.
- Procesas, kuriuo metu įstaigos valdymas nustato ilgalaikes kryptis ir įstaigos rezultatus, užtikrinant atidų formulavimą, tinkamą įgyvendinimą ir besitęsiantį strategijos įvertinimą.
- Sprendimų ir veiksmų komplektas, kuriuo formuluojamas ir nustatomas strategijos įgyvendinamas tam, kad pasiektų įmonės tikslus.

- Procesas, per kurį įstaigos aukščiausia vadovybė nustato ilgalaikį vystymąsi ir jo atlikimą, užtikrinant griežtą formuluotę, tinkamą paraišką ir besitęsiantį nustatytos strategijos vertinimą.

Todėl svarbu paminėti, jog, anot F. W. English, B. E. Steffy (2002), strateginis valdymas pasirodė kaip naujas politikos formavimo būdas ir ateities planavimas. Tai skatino organizacijų noras būti palankiausioje padėtyje, atsižvelgiant į rinkos jėgas ir aplinkos apribojimus.

M. S. Kadirov (2000) strateginį valdymą apibrėžia kaip institucijos strateginių sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo procesą, centrinį komponentą, kuris reiškia strateginį planavimą, strategijų rengimą ir pasirinkimą, grindžiamą potencialių išteklių galimybių palyginimu ir išorinės grėsmės aplinkai, kurioje ji veikia.

Šiuo metu yra daug strategijos apibrėžimų, bet juos visus jungia strategijos sąvoka kaip sąmoningas ir apgalvotas normų ir taisyklių nustatymas, rengiant ir priimant strateginius sprendimus, turinčius įtakos ateities veiklai. Tokiu būdu strategija - tai pagrindinė veikimo programa, nustatanti prioritetinius klausimus bei turimus išteklius tam, kad pasiektų pagrindinį tikslą. Ji formuluoja pagrindinius tikslus ir būdus jiems pasiekti tam, kad institucija įgautų vieną judėjimo kryptį (Kadirov, 2000).

Pasak T. Bajazitovo (2002), strategija – rinkinys esminių tikslų, nurodymų ir planų, kurie aiškiai nurodo, kokioje verslo srityje organizacija funkcionuoja ar ruošiasi funkcionuoti. S. Stoškus ir D. Beržinskienė (2005) teigia, kad strategija kaip proceso samprata apima organizacijos vizijos ir ateities uždavinių apibrėžimą, dabartinės situacijos įvertinimą, strateginių alternatyvų pasirinkimą, veiklos plano parengimą bei įgyvendinimą.

Kaip teigia R. Jucevičius, P. Jucevičienė, B. Janiūnaitė ir kt. (2003), **strateginis valdymas** — tai vadybinė veikla, kuria yra numatomos organizacijos veiklos kryptys ir tikslai, atspindintys jos veiklos aplinkoje vykstančius procesus, sukuriama organizacijos strateginiai ištekliai ar numatomi aprūpinimo jais būdai, parengiama ir realizuojama strategija, geriausiai įvertinanti veiklos aplinkybes bei šiuos išteklius. Strateginio valdymo procesas sudarytas iš dviejų svarbiausių etapų: strategijos rengimo ir realizavimo. Šių etapų jungiamoji grandis – strateginio plano sukūrimas. Tuo tarpu, anot J. Staponkienės (2004), strateginis valdymas paprasčiausiai yra rinkinys idėjų, procedūrų ir metodų.

Todėl svarbu išskirti strateginio valdymo organizacinius komponentus, kuriuos pateikia M. S. Kadirov (2000), tai yra: metodai ir technologijos, organizacinė struktūra, institucijos filosofija, kurią sudaro organizacinė kultūra ir valdymo stilius, bei misija.

Be to, siekiant strateginio valdymo sistemos unikalumo, svarbu ir metodiškai paanalizuoti, kas priverčia strateginio valdymo sistemą veikti ir kokių veiksmų būtina imtis, kad ji dirbtų savivaldos institucijos naudai. Turint tai galvoje, reikėtų nustatyti veiksnius, turinčius įtakos strateginio valdymo sistemos savivaldybėse kūrimo procesui ir juos suderinti su išskirtiniais savivaldybės

bruožais, kad ateityje nepasireikštų destruktīvūs sistemos požymiai. Galima išskirti veiksnius, turinčius įtakos savivaldos institucijų strateginio valdymo sistemos sudarymui (žr. 1 lentelė).

1 lentelė

Savivaldos institucijų strateginio valdymo sistemos sudarymo veiksniai

Savivaldos institucijų strateginio valdymo sistemos sudarymo veiksniai	Apibūdinimas
Savivaldybės dydis ir struktūra	<ul style="list-style-type: none"> • Plačiai geografiškai išsidėsčiusios didelės savivaldos institucijos, turinčios sudėtingus struktūrinius lygius ir daugelį savivaldos institucinių vienetų, reikalauja formalesnės strateginio valdymo sistemos. • Ji būtina pagrįstiems gyventojų ketinimams ir lūkesčiams tenkinti, nustatant strateginio valdymo taisykles dėl strateginio planavimo etapų, ataskaitų formos ir laiko, strateginio planavimo komandos ir komiteto vaidmenų, funkcijų, narių skaičiaus ir reikiamų išteklių.
Aplinkos nepastovumas	<ul style="list-style-type: none"> • Aplinkos nepastovumas lemia savivaldos institucijos reakciją į pokyčius. • Jei pokyčiai yra sudėtingi ir svarbūs, o savivaldybės personalas neturi pakankamai strateginio reagavimo patirties ir žinių, problemoms spręsti reikalinga formali reagavimo sistema. • Taigi aplinkos nepastovumas lemia strateginio reagavimo metodus. Ji nustato, kokia bus reakcija, – lėta ar greita, pasyvi ar agresyvi, staigi ar išankstinė.
Ankstesnė planavimo ir programinio biudžeto sudarymo patirtis	<ul style="list-style-type: none"> • Jeigu savivaldybės personalas stokoja planavimo, programinio biudžeto sudarymo arba programų įgyvendinimo kontrolės įgūdžių, negalima iš karto sukurti viską apimančios strateginio valdymo sistemos savivaldybėje.
Valdymo stilius	<ul style="list-style-type: none"> • Savivaldos institucijas paprastai sudaro glaudžiai neintegruoti skyriai, kurių veikla siejama su atskirais ūkio sektoriais, todėl svarbu, kad būtų sudarytos tarpusavyje suderintos (ir su Nacionalinio plėtros plano arba Bendrojo programinio dokumento rengimo ir įgyvendinimo ciklu) strategijos įgyvendinimo programos. • Kuo mažiau yra integruoti tarp savęs savivaldybės skyriai, tuo svarbiau yra jiems strategiškai vadovauti.
Programos kaina ir socialiniai padariniai	<ul style="list-style-type: none"> • Kuo brangesnė finansinių ir žmoniškųjų išteklių panaudojimo požiūriu yra programa, tuo labiau pateisinami išsamūs analitiniai tyrimai. • Kuo reikšmingesni yra programos padariniai ir kuo mažiau aiškios jos įgyvendinimo aplinkybės, tuo labiau reikalinga formali strateginio valdymo sistema.

Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis: Jucevičius R. (1998). Strateginis organizacijų vystymas: monografija. Kaunas: Technologija.

Galima numanyti, jog **organizacijos sėkmė** priklausys nuo to, kaip jos lyderiai sugebės pritaikyti procesą specifinei situacijai (Staponkienė, 2004). Visa tai pagrindžia strateginio valdymo svarbą bei reikšmę institucijoms (Jucevičius, 1998),

Bosas (2004) iškėlęs klausimą, ar viešojo administravimo procesas yra tapatus strateginiam valdymui, teigia, kad strateginį procesą galima supaprastintai pavaizduoti kaip keturių pakopų procesą, kurį sudaro *perspektyvos matymo sukūrimas, strateginių alternatyvų formulavimas, tikslų išgryninimas, detaliųjų veiklos planų sudarymas, atsakomybės paskirstymas, programų įgyvendinimas, prevencija, kontrolė, koregavimas ir korekcija*. Tuo tarpu viešojo administravimo procesas daugiausiai apima tik programų įgyvendinimą bei paliečia detaliųjų veiklos planų sudarymą, atsakomybės pasiskirstymą, prevenciją, kontrolę, koregavimą ir korekciją.

Todėl svarbu paminėti strateginio matymo svarbą. Kaip teigia V. Dubinas, E. Smilga (2008), strateginis matymas – tai numatymas to, kuo gali tapti įstaiga, jeigu ji bus efektyviai valdoma. Minėtų autorių teigimu, organizacijose nepakankamai išplėtotas strateginis mąstymas, o strateginis valdymas taikomas daugiau formaliai nei yra susietas su konkrečiais jų veiklos tikslais.

Todėl, pasak E. Jančiausko (2002), *vienas svarbiausių veiksnių, lemiančių organizacijos rezultatyvumą, yra optimali, pamatuota sistema, kaip socialinės organizacijos valdymas*. Ir, atvirkščiai, strateginės klaidos valdyme potencialiai griaua visą organizacijos sistemą. O aktyvus ir kūrybingas savivaldybių strateginis valdymas padeda pasiekti ne tik jų socialinius ir ekonominius tikslus, bet ir iškelti tas problemas, kurios gali būti sprendžiamos tik nacionaliniu mastu. Todėl priimtina prielaida, jog svarbiausia nauda, kurios tikimasi iš strateginio valdymo, yra organizacijos veiklos rezultatyvumo didinimas (Ginevičius, Sūdžius, 2005).

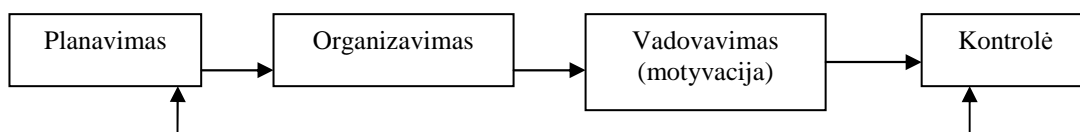
Galima teigti, kad tarp pateiktų požiūrių į strateginį valdymą yra tam tikrų sutarimų. Kai kurie autoriai pripažįsta, kad strateginį valdymą sudaro moderni įstaigos valdymo forma, pagrįsta aplinkos pokyčių prognozavimu, remiantis įstaigos vidaus potencialo vertinimu ir taip pat veiklos pakeitimais, kurie nustatomi siekiant veiklą suderinti su aplinka, siekiant misijos ir nustatytų tikslų įgyvendinimo, kad užtikrintų ilgalaikį išlikimą.

Apibendinant galime teigti, jog strateginis valdymas vaidina svarbų vaidmenį visos institucijos veikloje. Todėl svarbu išsiaiškinti strateginio valdymo turinio (principus) esminius bruožus.

1.2. Strateginio valdymo proceso struktūra ir pagrindiniai metodai

Vis dažniau kalbama apie institucijos kokybę, kaitą, pokyčius, tobulinimą, efektyvumą ir pan. Didelė atsakomybė tenka institucijų vadovams, nes jie priima sprendimus, turi nustatyti tikslus ir veiklos strategiją. Todėl svarbu paminėti A. Bobkov (2007) išskiriamas 5 strateginio valdymo funkcijas: *strategijos planavimas, strateginių planų vykdymo organizavimas, vadovavimas, t.y. žmonių motyvavimas dirbti, veiksmų koordinavimas siekiant strateginių uždavinių, strategijos įgyvendinimo kontrolė*.

Visiškai akivaizdu, kad strateginio valdymo funkcijos beveik nieko nesiskiria nuo bendrųjų valdymo funkcijų (planavimo, organizavimo, vadovavimo ir kontrolės), jos tik detalesnės ir tikslesnės. Šiuo metu jos visuotinai pripažįstamos. Visos šios funkcijos glaudžiai susijusios ir veikia viena kitą. Jos pavaizduotos 1 paveiksle.

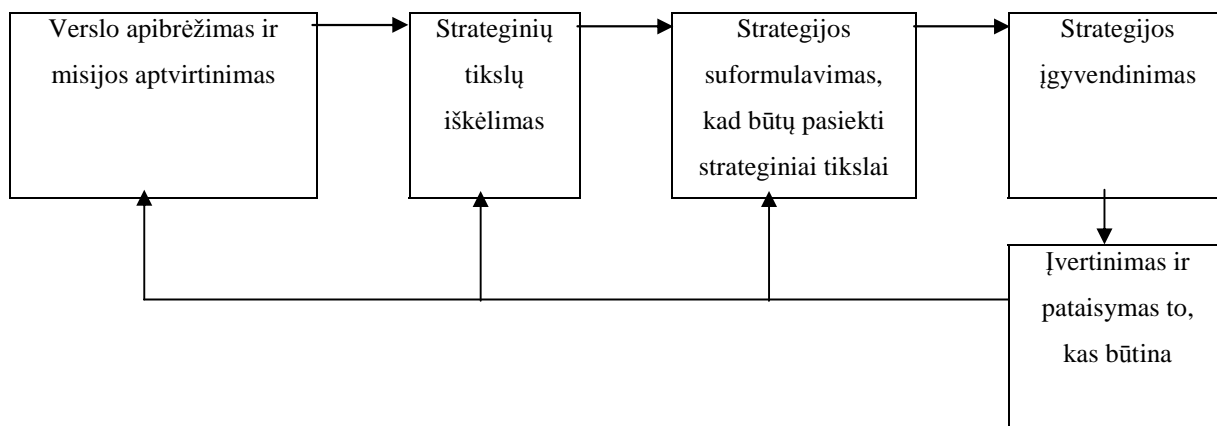
1 pav. Valdymo funkcijos

Šaltinis: Martinkus, B. (1999). *Veršlininkystė: mokymo priemonė*. Vilnius.

B. Martinkus (1999) teigia, jog **funkcijos, kurios atskleidžia valdymo esmę**, yra universalios, nes jos nusako bet koki valdymo procesą. Kadangi valdymo procesui būdinga bendri ir specifiniai procesai, todėl atitinkamai išskiriamos pagrindinės ir konkrečios valdymo funkcijos, tarp kurių esama organiško ryšio. Konkrečios (t.y. specifinės) funkcijos — tai detalizuojamas pagrindinis socialinės organizacijos tikslas į žemesnio lygio tikslus. Konkrečios valdymo funkcijos priklauso nuo valdymo objekto, jo tikslų, uždavinių sudėtingumo, struktūros ir kt. Kiekviena konkreti funkcija yra kompleksinė, joje bendrosios funkcijos pritaikomos prie valdymo objekto specifikos.

Svarbu paminėti, jog analizuojant valdymo funkcijas, A. Seiliaus (1998) teigimu, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad jos viena su kita susijusios ir dažnai vykdomos kartu. Organizacija rinkos sąlygomis gali funkcionuoti tik tada, kada organizacijos vadovas ir visi joje dirbantieji sugeba objektyviai įvertinti išorines ir vidines sąlygas, prognozuoja ateitį, numatyta linkme organizuoja savo veiksmus ir nuolatos kontroliuoja esamą padėtį.

G. Dessler (2001) išskiria penkis strateginio valdymo žingsnius (žr. 2 paveikslas):

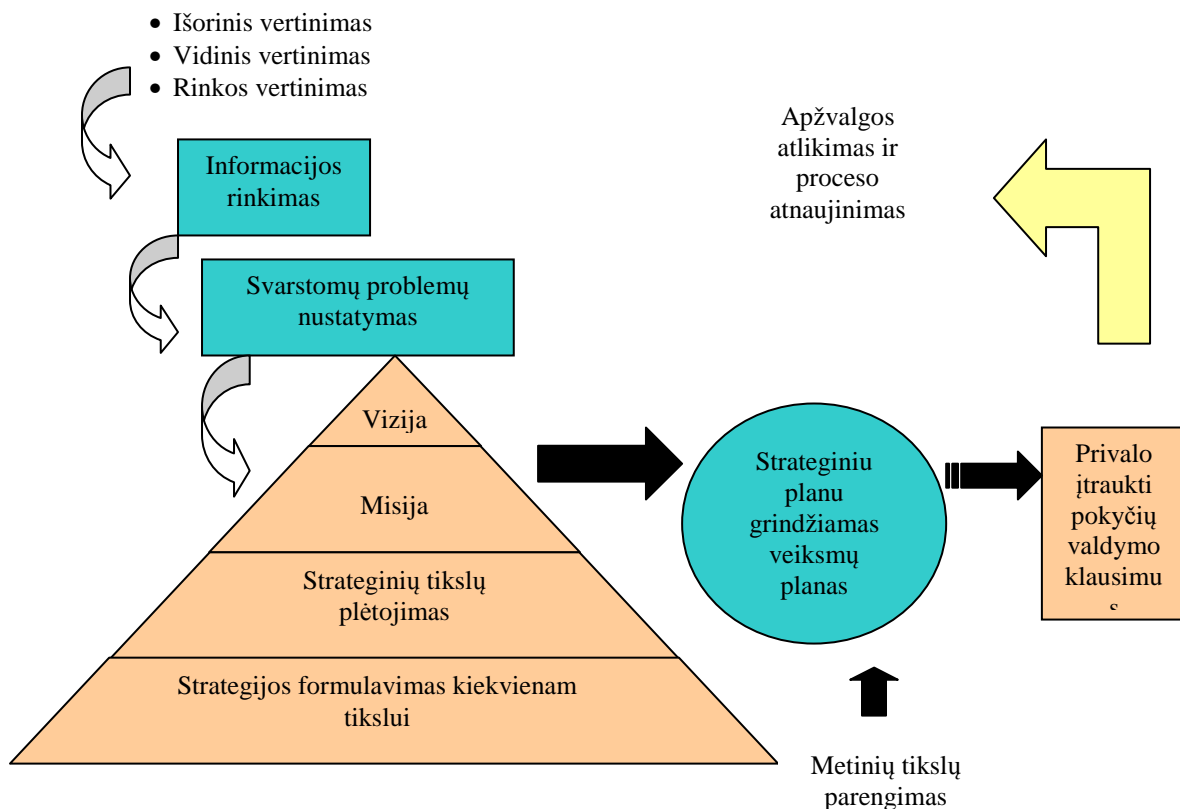
2 pav. Strateginio valdymo žingsniai

Šaltinis: Dessler, G. (2001). *Management : leading people and organizations in the 21st century*. New Jersey : Prentice Hall.

Visą organizacijos strategijos kūrimą lemia organizacijos tikslinė orientacija – vizija, misija ir tikslai. N. Meskon ir kt. (2004) teigimu, tikslai organizacijose labai svarbūs, nes jie suteikia organizacijos nariams krypties pojūtį, sutelkia darbuotojų pastangas, padeda įvertinti jų pažangą, orientuoja planus ir sprendimus. Nustačius tikslus kuriamos programos tiems tikslams pasiekti. Žinoma, formuodamas tikslus ir kurdamas programas, pagrindinis organizacijos vadovas atsižvelgia į galimybę juos realiai įgyvendinti ir į tai, ar jie bus priimtini kitiems organizacijos vadovams ir darbuotojams. Tikslų pagrindimas yra svarbiausias efektyvaus planavimo komponentas, bet jis negarantuoja visiškai adekvačių sprendimų priėmimo ir elgsenos orientyrų. Tikslas nusako, ką organizacija nori daryti ir kada ji pasieks norimų rezultatų. Norint išvengti neteisingų aiškinimų, vadovybė turi parengti papildomus planus ir konkrečius nurodymus tikslams įgyvendinti ir reguliuoti strateginio plano įgyvendinimą.

Be to, labai svarbus kitas etapas, t. y. *strategijos numatymas*. Strategijos numatymas reiškia, kad organizacija privalo numatyti įvykius ir spręsti, kas įmanoma ir būtina padaryti, kad organizacija pasinaudotų galimybėmis ir gautų naudos, bei apsisaugot nuo visko, kas trukdo jos sėkmei ar gresia išlikimui (Palubinskas, 1997).

R. McInerney ir D. Barrows (2002) pateikia kiek kitokį strateginio valdymo modelį (žr. 3 paveikslas).

3 pav. Strateginio valdymo modelis viešojo sektoriaus organizacijose

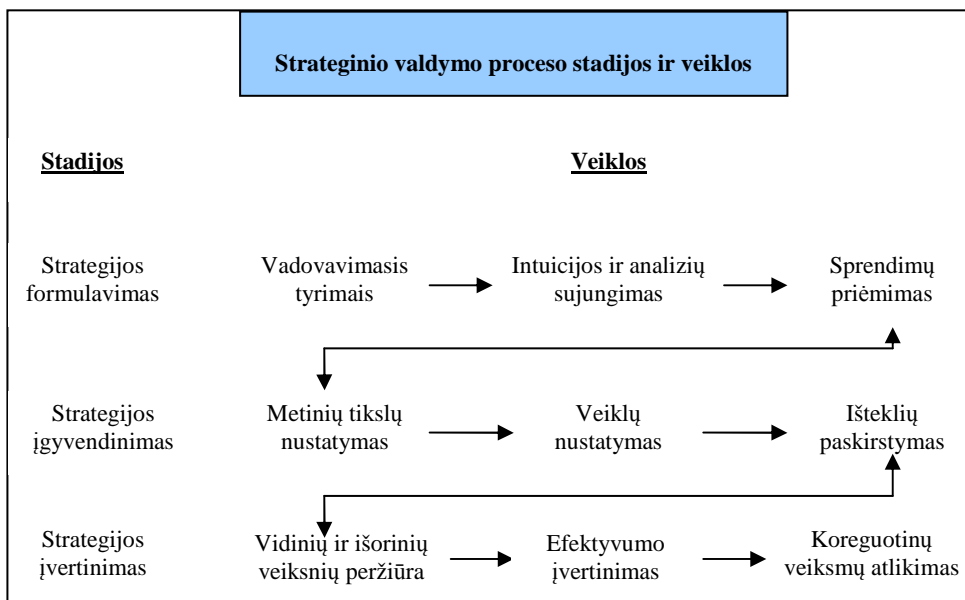
Šaltinis: McInerney, R., Barrows, D. (2002). Management Tools For Creating Government Responsiveness: The Liquor Control Board of Ontario as a Context for Creating Change [žiūrėta 2010 02 28]. Prieiga per internetą: www.innovation.cc/case-studies/barrows-ed.pdf

Šio modelio taikymas padeda identifikuoti organizacijų gebėjimų ir pasisekimų komponentus strateginio valdymo planavime. Kaip pavaizduota 5 paveiksle, pirmasis žingsnis yra *informacijos rinkimas*, kuris identifikuoja pagrindinę rinką, išorines ir organizacijos vidines tendencijas bei galimybes, kurios turės įtakos organizacijai. Kai „rinka“ viešojo sektoriaus kontekste siejama su visomis atitinkamai suinteresuotomis šalimis, organizacijų gebėjimas reaguoti į svarbiausius strateginius klausimus ir uždavinius yra apibūdinami jų *vizijoje ir misijoje*, kuriose nurodoma, ką arba kam jie tai daro, jų kompetencijos ir kodėl tai daro. *Strateginiai tikslai ir konkrečios strategijos* tam, kad pasiektų šiuos tikslus turi būti suformuluoti *veiksmų plane*, kuriame taip pat aptariami „pokyčių“ valdymo klausimai. Nuo šio „taško“ šio proceso apžvalga ir veikimas turėtų būti tęsiamas (McInerney, Barrows, 2002).

Remiantis anksčiau išvardintais apibūdinimais, galime pabrėžti, jog, pasak J. A. Stoner, R. E. Freeman, D. R. Gilbert (1999), **organizacijos strategija** - labai svarbus planavimo proceso rezultatas. Terminas „strategija“ parodo, ko turi siekti organizacija. Strategijos dėka organizacija atsiduria tam tikroje organizacijos aplinkos vietoje.

Be minėtos specifikos, būtina apibrėžti strateginio valdymo proceso stadijas ir veiklas (4 paveikslas).

4 pav. Strateginio valdymo proceso stadijos ir veiklos

Šaltinis: David, F. R. (2003). *Concepts of strategic marketing* [žiūrėta 2009 05 16]. Prieiga per internetą: <<http://www.slideshare.net/saberkhosravi/concepts-of-strategic-management>>.

F. R. David (2003) strateginio valdymo procese išskiria 3 strateginio valdymo stadijas: strategijos formulavimas, strategijos įgyvendinimas ir strategijos įvertinimas. Kiekvienai stadijai yra priskiriamos 3 veiklos, kurias reikia atlikti, norint įgyvendinti kiekvieną stadiją. Formuluoiant strategiją, reikia vadovautis atliktais tyrimais, juos susieti su intuicija ir priimti sprendimą. Įgyvendinant strategiją, kasmet nustatomi tikslai, suskirstomi darbai ir ištekliai. Vertinant strategiją reikia atlikti vidinių ir išorinių veiksnių analizę, įvertinti strategijos efektyvumą ir pakoreguoti netikslumus, nukrypimus.

Remiantis aukščiau minėtais teiginiais, galima teigti, kad strateginio valdymo procesas sietinas su sudėtinga ir sisteminga veiklos analize.

1.3. Institucijos aplinkos analizė

Aplinkos analizė, T. Kovachevos (2008) teigimu, yra labai svarbus strateginio valdymo proceso etapas, nes jos rezultatai yra pagrindas įstaigos strategijos kūrimui ir strategijos pertvarkymui. Kai įstaiga apsibrėžia savo tikslus, ji pradeda savo veiklą ir plėtoja strateginį planą šiems tikslams pasiekti. Aplinkos analizė atliekama siekiant nustatyti vidaus ir išorės aplinkos pokyčius ir

pasiekiamas galimybes ir problemas. Šis procesas taip pat žinomas kaip situacijos analizė, kuri apima išorinės ir vidinės aplinkos analizę. Kiekviena institucija teikia paslaugą tam tikroje aplinkoje, kuri turi įtakos jos veiklai (Makštutis, 2001).

Išorinė aplinka turi du aspektus: makroaplinka ir mikroaplinka. Makroaplinka paveikia visas įstaigas, ir jos analizė mokslinėje literatūroje yra žinoma kaip PEST analizė (Kovachevos, 2008). Mikroaplinką sudaro vidiniai ir išoriniai veiksniai (Makštutis, 2001). Svarbu paminėti, jog mikroaplinka paveikia tiktai įmones, priklausančias vienai sričiai (šakai). Jos analizė apima tokias problemas, kaip konkurencija šiame sektoriuje, konkurentų, klientų veikla, inovacijos ir t. t. Vidaus aplinkos analizė sprendžia visus vidaus organizavimo aspektus (Kovachevos, 2008).

Labai dažnai išoriniai veiksniai iš esmės yra vienodi daugeliui toje pačioje aplinkoje veikiančių panašaus profilio institucijų ir jų įtaką vienoms ar kitoms institucijoms lemia pati institucijos veiklos sistema. Pavyzdžiui, technikos plėtotė giminingoje įmonėje yra išorinis veiksnys, nagrinėjamoje – vidinis. Skirtumas tas, kad išorinius veiksnius organizacija gali veikti tik iš dalies – turi juos žinoti ir prie jų prisitaikyti, o vidinius gali ir turi keisti pati. Be to, yra ir atgalinis ryšys – tobulindama vidinius veiksnius organizacija daro įtaką ir išoriniams veiksniams (Sakalas, 1998)

1.3.1. Institucijos išorinių veiksnių analizė

Vertinant išorinę aplinką, pasak A. Raipos (2003), galima išskirti šio monitoringo elementų: organizacijos jėga ir veiklos tendencijos, išteklių kontrolė, potencialių konkurentų bei partnerių išskyrimas, jų potencialių galimybių analizė.

Šiandien viešajame sektoriuje svarbiausios išorinės problemos ir tendencijos yra sunkiai suskaičiuojamos ir prognozuojamos. Tačiau kai kurie viešosios politikos strateginės aplinkos bruožai gali būti įvardinti:

- Socialinis ir organizacinis kompleksiskumas suprantamas kaip ekonominė ir informacinė globalizacija, technologiniai pasikeitimai bei jų tarpusavio sąveikos sustiprėjimas.
- Stiprėjantys tarpusavio santykiai tarp viešųjų, privačių ir pelno nesiekiančių struktūrų.
- Atliekant išorinę organizacijų strateginio vystymo analizę, reikia suprasti viešojo sektoriaus išteklių ribotumą.
- Darbo išteklių, klientų, piliečių aplinkos įvairovė. Visos šios grupės artikuluoja savo idėjas, interesus, viltis, ir tai dažnai komplikuoja valdymą, paslaugas, darbuotojų atranką, jų paruošimą ir kt.
- Didėjantis individualizmas, personalinė atsakomybė.
- Geresnio gyvenimo lygio siekimas. Tai kompleksinė problema, reikalaujanti tobulinti sveikatos apsaugą, švietimą, darbo užmokesčio ir kompensavimo mechanizmų lankstumą, nacionalinio saugumo politiką.

Institucijos aplinkos analizės (PEST analizės) metu nustatomi institucijos išorės veiksniai ir įvertinamas jų poveikis institucijos veiklai. Išorės veiksnių formuluotės turi būti kuo konkretesnės; kur įmanoma, pateikiami kiekybiškai išreikšti rodikliai. Minėtinos **šios išorės veiksnių grupės** (žr. 2 lentelė).

2 lentelė

Institucijos aplinkos išorės veiksniai	
Institucijos išorės veiksnių grupės	Apibūdinimas
Politiniai veiksniai	Jie turi įtakos institucijos veiklos reguliavimo riboms. Nagrinėjamas nacionalinis, ES ir tarptautinis teisinis reglamentavimas ir išskiriami veiksniai, darantys teigiamą arba neigiamą įtaką institucijos veiklai.
Ekonominiai veiksniai	Nagrinėjami ūkio valdymo srities raidos veiksniai, darantys įtaką institucijos veiklai.
Socialiniai veiksniai	Nagrinėjami demografiniai, vertybių, gyvenamos ir kiti pokyčiai, būdingi tam tikram visuomeninės raidos etapui, taip pat ekologiniai ir kultūriniai veiksniai, darantys įtaką institucijos veiklai.
Technologiniai veiksniai	Jie svarbūs įvertinant naujų technologijų, informacijos srautų poveikį institucijos reguliuojamai sričiai, valdymo organizavimui ir institucijų tarpusavio ryšiams.

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu: Strateginio planavimo metodika (2002).

Svarbu paminėti, jog atliekant PEST analizę, politinė ir ekonominė aplinkos vertinamos šalies, o socialinė ir technologinė – rajono lygmeniu (PEST analizė) (Raipa, 2003).

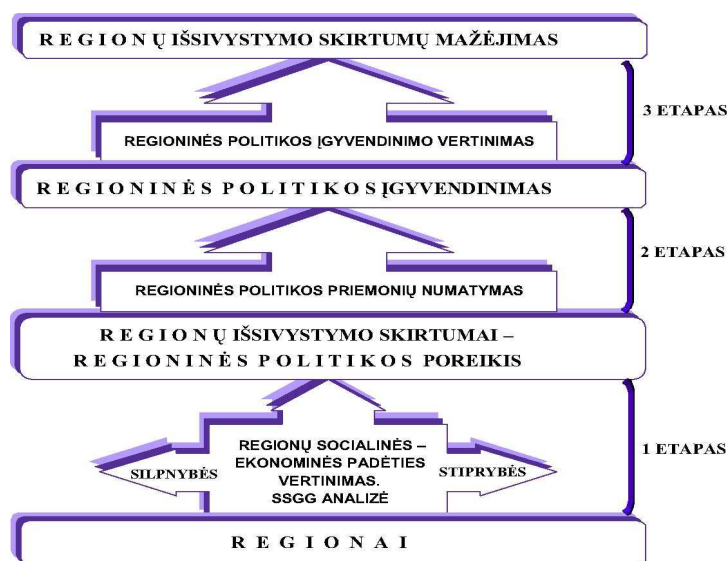
Būtina paminėti, jog regionai siekia užsiimti savo nišą globalioje ekonomikoje, organizuojasi, kuria savo strategijas, mobilizuoja ir galiausiai kuria savo ateitį, remdamiesi vietiniais išteklių ir pažangiomis iniciatyvomis. **Optimalią galimybę regionui išsaugoti ir didinti jo ekonominį pranašumą suteikia technologijos ir žinių bazės sintezė per bendravimo ryšius** (Bagdzevičienė, 2001).

Labai daug pasikeitimų įvairiose ekonominės veiklos srityse sąlygojo greitas technologijos vystymasis. Technologija tiesiogiai veikia ekonominės veiklos darbo jėgą, konkurenciją, našumą. Pastebima, kad tradicinė (“senoji”) neoklasikinė augimo teorija teigia, jog vidaus ir tarptautinės rinkų liberalizavimas padidina užsienio investicijų sumą šalyse bei pagreitina kapitalo kaupimo tempus. Tradiciniai neoklasikiniai augimo modeliai remiasi Charrod – Domar ir Solou modeliais, kuriuose pagrindiniu augimą lemiančiu veiksniumi yra taupymas. Tačiau pastarąjį veiksnių lemia kiti trys pagrindiniai veiksniai: darbo jėgos kokybės padidėjimas, kapitalo padidėjimas (per santaupas ir investicijas), technologijos tobulinimas. Solou ekonominio augimo modelis būtent ir išskiria technologinį progresą, kuris yra svarbus veiksny, aiškinant ilgalaikį augimą.

Regionalizacijos procese technologija, be abejo, yra nagrinėjama kaip augantis ekonominės veiklos komponentas. Tai rodo augantis mikroregionų skaičius. Regionai siekia užimti savo nišą globalinėje ekonomikoje, jie organizuoja, kuria savo strategijas, mobilizuoja ir galiausiai kuria savo ekonominę ateitį, remdamiesi savo aukštomis technologijomis. O technologinių inovacijų plėtra skatina visuomenės perėjimą į post - industrinę stadiją (Dokurnevič, Bagdzevičienė).

Be to, būtina paminėti, jog regionų ekonomiką, jos plėtrą lemia daugybė daugmaž susijusių

veiksnių ir sąlygų. Norint objektyviai vertinti regionų skirtumus tikslinga naudoti tam tikrą vertinimo metodiką, kuri leistų įvertinti vidaus ir išorės veiksnių priklausomybę ir reikšmę galutiniams regiono rezultatams. Anot Ž. Simanavičienės ir Kilijonienės (2004), regioninės politikos įgyvendinimo vertinimas turėtų būti atliekamas trimis etapais (žr. 5 paveikslas).

5 pav. Regioninės politikos įgyvendinimo vertinimas

Šaltinis: Simanavičienė, Ž. Kilijonienė, A. (2004). Regioninės politikos įgyvendinimo vertinimas Europos Sąjungos kontekstu. *Ekonomika*, 67 (2).

Svarbu paminėti, jog *1 etapas* yra regionų esamos socialinės - ekonominės padėties vertinimas: silpnųjų ir stipriųjų identifikavimas; *2 etapas* - regioninės politikos priemonių numatymas konkrečių regionų aspektu – regioninės politikos įgyvendinimas; *3 etapas* - Regioninės politikos įgyvendinimo vertinimas. Regioninei politikai įgyvendinti reikalinga: nacionalinė politika ir teisinė bazė; aiškus nacionalinės ir regioninės valdžios institucijų užduočių atskyrimas. Valstybėje taip pat turi būti nacionaliniai ir vietiniai mokesčiai bei rinkliavos, o ne centralizuotas lėšų skirstymas, reikėtų formuoti vietinę iniciatyvą bei kurti aktyvią pilietinę visuomenę (Simanavičienė, Kilijonienė, 2004).

Regioninės politikos pagrindas – valstybės ekonominių tikslų ir uždavinių įgyvendinimas, netgi ir tuo atveju, kai kalbama apie ekonominę sritį, aprūpinimo mechanizmus, kai reikalingi socialiniai ir ekologiniai standartai neišvengiamai remiasi finansiniais -ekonominiais svertais. Dažniausiai išskiriami du regioninės politikos tipai:

- **Ekonominė politika.** Visoms šalims įskaitant ir besivystančias, ir labiausiai išsivysčiusias pasaulio šalis, būdinga tai, kad reikia mažinti ekonominės politikos disproporcijas ir siekti regioninės ekonominės pusiausvyros. Šių tikslų įgyvendinimo mechanizmas yra pakankamai išvystytas ir apima valstybės finansinę paramą, vietinių organizacijų, taip pat ir privataus kapitalo, pritraukimą, teises ir finansines organizacijas ir t.t. Tiek išsivysčiusioms, tiek besivystančioms

šalims būdingos regioninės ekonominės disproporcijos, kurias reikia mažinti ir siekti regioninės ekonominės pusiausvyros. Regioninė ekonominė politika rodo, kad taip pat gali būti taikomos ir kitos reguliavimo formos arba keletas reguliavimo priemonių. Šių tikslų įgyvendinimo mechanizmas apima valstybės finansinę paramą, stengiamasi pritraukti vietinių organizacijų ir privatų kapitalą (suteikiant investuotojams įvairių lengvatų ir išankstinių išmokėjimų), investicijas, naudojamosi teisinių ir finansinių organizacijų teikiamomis paslaugomis ir t. t.

- **Socialinė politika.** Ji apima tokias žmonių gyvenimo reguliavimo formas kaip gyventojų aprūpinimas darbu ir būstu. Taip pat užtikrina visuomenės gerovę ir socialinį saugumą (Mačys, 2005).

ES šalyse gyvenimo kokybė regionuose vertinama pagal žmogaus socialinės raidos indeksą, kurį apskaičiuoti naudojami tokie socialiniai ir ekonominiai rodikliai: gyventojų išsimokslinimo lygis, vidutinė gyvenimo trukmė, vienam gyventojui tenkantis bendrasis vidaus produktas, gyventojų užimtumas ir kt. (Pareigis, Dorofejeva, 2004).

Be to, regioninės politikos priemonėms yra priskiriami tokie būdai ir priemonės, kuriuos valstybė taiko sprendama regionines problemas. Šios priemonės kiekvienoje šalyje yra specifinės – tai mokesčių lengvatos, kreditai, valstybiniai užsakymai ir kita. Regioninės politikos įgyvendinimas apima atitinkamų valstybių dokumentų, kurie nustato pagrindines socialinės – ekonominės teorijos vystymo kryptis, pritaikymą. Šiuose dokumentuose gali būti numatomos trumpalaikės, vidutinės trukmės ir ilgalaikės prognozės, atskiros aktualių problemų sprendimo programos. Įgyvendindama regioninę politiką, valstybė pasirenka atitinkamą regioninės politikos modelį, priklausantį nuo valdymo pobūdžio.

1.3.2. Institucijos vidinių veiksmų analizė

Svarbu paminėti, jog vidaus veiksmų analizė yra svarbiausias strateginio planavimo etapas, nes ji leidžia organizacijai apibūdinti savo susiformuotų uždavinių įvykdymo galimybes. Organizacijos sėkmė priklausys nuo to, ar sugebės ji pastebėti atsirandančias galimybes ir jomis pasinaudoti, taip pat pastebėti kylančias grėsmes ir jų išvengti.

Objektyvi vidaus veiksmų analizė svarbi dviem aspektais. Pirma, ši analizė atskleidžia realų organizacijos profilį. Antra, vidaus veiksmų analizė rodo, ar organizacija turi priemonių eliminuoti grėsmes ir pasinaudoti galimybėmis, kurias nustatė išorinių veiksmų analizė. Jei organizacijos vidaus veiksmų analizė parodys, kad ji neturi būtinų išteklių, reikalingų tikslams siekti, tai ji gali keisti veiklos kryptį ir išvengti nesėkmės (Bosas, 2002).

Šiuolaikinėmis darbo rinkos sąlygomis žmogiškieji ištekliai yra svarbiausia visuomenės vertybė bei pagrindinis ekonomikos augimo veiksnys. Aukštesnis išsilavinimas sąlygoja didesnę užimtumą, produktyvumą, mažesnę nedarbą (Žmogiškųjų išteklių sektoriaus situacijos analizė. Situacijos

analizės metodologiniai pasirinkimai ir jų argumentai). Žmogiškasis kapitalas, kaip žmogaus savybių visuma, apima žmogaus žinias, įgūdžius ir kitus sugebėjimus, įgalinančius didinti produkciją ir pajamas. Įgytų žmogaus sugebėjimų plėtra ir naudingų žinių kaupimas yra ateities ekonominio našumo ir skatinamos žmonių gerovės kilimo pagrindas (Lavrova, 2006). Be to, svarbiausia organizacijos sėkmės prielaida, pasak A. Boso (2002), yra joje dirbantys žmonės, nuo kurių labiausiai priklauso, ar vadovai galės įgyvendinti organizacijos, o kartu ir savo misiją bei tikslus, ar ne.

Todėl svarbu paminėti, jog *didžioji dalis Lietuvos valstybės tarnautojų turi aukštojo mokslo kvalifikacijas, tačiau jiems trūksta tam tikrų pagrindinių ir bendrųjų gebėjimų (kompiuterinio raštingumo, užsienio kalbų, strateginio valdymo, ES reikalų tvarkymo) bei tam tikrų specialiųjų gebėjimų*. Pagaliau valstybės sektoriaus darbuotojams būdingos ir kitos bendros visiems Lietuvos žmogiškiesiems ištekliams problemos – emigracija, senėjimas ir kitos neigiamos tendencijos – bei konkrečiai šiam sektoriui aktuali problema – administracinių gebėjimų ir sukauptos patirties praradimas dėl valstybės tarnautojų perėjimo dirbti į privatų sektorių (Domarkas, Juknevičienė, 2007).

Kita labai svarbi organizacijos vidaus pozicija, pasak A. Boso (2002), yra informacija. Inventorizuodami organizacijos vidaus problemas, pirmiausia turime išsiaiškinti, ar mūsų organizacijoje funkcionuoja patikima informacinė sistema, nes nuo jos efektyvumo priklauso valdymo sprendimų kokybė, o nuo pastarųjų veiklos efektyvumas. Analizuojant medžiaginius ir finansinius išteklius išsiaiškinama, kur yra siaura vieta, ką reikės konkrečiai nuveikti, ieškant geresnė kokybės ar pigesnių medžiagų, iš kur gausime finansinių išteklių ir kita. Akcentuojant institucijos kultūrą, reikia atsiminti, kad žmonės, net ir labai geri specialistai, dirbdami kiekvienas sau, tik už pinigus negalės patenkinti organizacijos poreikių, įgyvendinant numatytą misiją ir tikslus.

A. Raipa (2003) akcentuoja, jog organizacijos vidiniai vertinimo kriterijai būtų ir organizacijos veikla suinteresuotų grupių, asmenų veiklos analizė, organizacijoje vykusių ir esamų konfliktų detalizavimas, jų santykis su išteklių valdymu, organizacijos tikslai, atsakomybės paskirstymu. Tačiau nėra lengva objektyviai visur ir visada įvertinti organizacijos veiklos vidinės aplinkos veiksmus.

Vienas populiariausių organizacijos analizės metodų yra *SSGG analizė*. SSGG analizė lygina institucijos vidines stiprybes (kompetenciją, išteklius, vertės grandinę, ir funkcinius procesus) ir trūkumus, siekiant nustatyti, ar įmonė turi vidinių pajėgumų, siekiant palaikyti augimą. Taip pat palyginamos rinkos galimybės (pasikeitus įmonės politinei, ekonominei, socialinei ir technologinei aplinkai ar įmonės pajėgumams) ir grėsmės, siekiant nustatyti, ar rinkta gali išlaikyti augimą (Sherman ir kt., 2007). Ji taikoma, kuriant ar analizuojant strateginius planus.

Be to, SSGG analizė padeda priimti sprendimus dėl konkrečių strategijų panaudojimo:

1. Privalumai nusveria silpnąsias puses, galimybės nusveria pavojus - palaikoma augimo strategija.
2. Privalumai nusveria trūkumus, grėsmės nusveria galimybes - palaikoma išlikimo strategija.
3. Trūkumai nusveria privalumus, galimybės nusveria pavojus - palaikoma derliaus nuėmimo strategija.
4. Trūkumai nusveria privalumus, grėsmės nusveria galimybes - palaikoma išlaidų mažinimo strategija (Sherman ir kt., 2007).

Svarbu paminėti, jog tradiciškai SSGG analizė apsiriboja stipriųjų ir silpnųjų vietų nustatymu kompanijos vidinėje veikloje, kai galimybės ir grėsmės susijusios tik su išorine jos aplinka. Tačiau rekomenduojama vadovautis kiek kitokiu požiūriu - atidžiau pažvelgti į bendrąjį vaizdą, apsvarstant vidines ir išorines jėgas, tuo pačiu metu atskleidžiant galimybes bei grėsmes. Apibendrinant galime teigti, jog siekiant sėkmės, būtina susieti ir suderinti išorės ir vidaus veiksnių analizės rezultatus ir suvokti tarpusavio ryšius. Be to, dar vienas svarbus strateginio valdymo sistemos žingsnis yra strategijos formavimas, todėl toliau aptarsime pagrindinius strategijos formavimo metodus.

1.3.3. Institucijos strategijos formavimo pagrindiniai metodai

Analizuojant strategijos formavimo pagrindinius metodus būtina paminėti, jog R. Ginevičius, V. Sūdžius (2005) kelia išankstinių nuostatų, t. y. vizijos, misijos, tikslų ir strategijos, svarbą. Anot autorių, jos būtinos tam, kad organizacija ir jos darbuotojai galėtų veikti išvien ir leistų paslaugas pateikti rinkoje kaip kažką bendrą ir vertingą visuomenei.

Todėl strategijos parinkimas ir įgyvendinimas, anot N. Paliulio, E. Chlivicko, A. Pabedinskaitės (2004), yra pagrindinė strateginio valdymo turinio dalis. Racionaliai strategijai parinkti taikomą strateginio valdymo sistemą sudaro dvi tarpusavyje susijusios dalys: *strategijos formavimas ir diegimas*. Pirmoje dalyje numatomi veiksniai, lemiantys veiklos efektyvumą. Tai atliekama analizuojant tris valdymo lygius: individų, organizacijų ir jos padalinių, išorinės aplinkos. Nustačius veiklos efektyvumui įtaką darančius veiksniai, kuriama organizacijos vizija, kuri, pasak J. Andriuščenkos (2006), aprašo būsimą organizacijos veiklos paveikslą, po to misija, t. y. J. A. F. Stoner, R. E. Freeman, D. R. Jr. Gilbert (1999) teigimu, aukščiausias organizacijos tikslas, įprasminantis patį jos egzistavimą, o vadybos literatūroje dar vadinamas paskirtimi. Misijos suformulavimu baigiamas pirmasis strategijos rengimo etapas, todėl kiekviena institucija, pasak M. S. Wilson, C. Gilligan (2005), formuluojant misiją, būtina žinoti, kad labai svarbu, jog misijos formuluotė būtų aiški, kad būtų galima ja vadovautis realioje veikloje. Misija negali būti pateikta kaip konkreti ir kiekybiškai išreikšta užduotis – ja tik turi būti siekiama nusakyti institucijos veiklos kryptį ir raidos principus. Kadangi V. Pranulis ir kt. (2000) akcentuoja, jog **misija** – tai vienas ar keli sakiniai, kuriais nusakoma institucijos egzistavimo pagrindinis tikslas ir jos veikimo prasmė. O

J. Andriuščenka (2006) pažymi, jog strateginė misija arba paskirtis – tai suformuluotas teiginys, dėl kokios priežasties funkcionuoja organizacija, t. y., ji suprantama kaip glaustai išreikšta sąlyga, atskleidžianti jos gyvavimo prasmę, apibūdinanti jos išskirtinumą kitų į ją panašių organizacijų atžvilgiu. Misijoje paprastai nieko nekalbama apie organizacijos plėtotės kryptį, būsimą veiklą. Misija atspindi organizacijos dabartį. Taigi matome, kad šie autoriai pateikia panašius „misijos“ apibrėžimus, kuriuose ji yra tapatinama su organizacijos paskirtimi.

Svarbu paminėti, jog, formuluojant organizacijos paskirtį (misiją), reikia atsižvelgti į dvi grupes interesų. Pirmoji grupė – tai interesai tų, kurie turės tiesiogiai vykdyti strateginius pokyčius organizacijoje. Kita grupė interesų liečia tuos, kurie domisi strategijos įgyvendinimo rezultatais. Visi šie interesai skiria organizacijoje individus arba jų grupes, kurie kartu vadinami dalininkais. O norint konkretizuoti institucijos veiklos kryptį ir raidą, kurios apibūdinamos misijoje, turi būti formuluojami institucijos tikslai. Kuriant misiją ir tikslus, turi būti įvertinti dalininkų interesai, priešingu atveju, jų priešinimasis gali sukelti realių problemų įgyvendinant strategiją. Be to, kuriant misiją ir tikslus, taip pat rengiant strategiją, svarbu išnagrinėti organizacijos vadovo vaidmenį ir galią (Vasiliauskas, 2002).

Misijos svarbą apibūdina tikslai, kuriuos misija padeda siekti institucijai, t. y. sukurti institucijos viduje tikslo vienovę, numatyti institucijos išteklių naudojimo motyvaciją, parengti institucijos išteklių paskirstymo politiką, formuoti institucijos psichologinį klimatą, lengvinti institucijos tikslų ir uždavinių perkėlimą į veiklos struktūrą, pavedant užduotis padaliniams, taip pat tiksliai apibrėžti institucijos ketinimus, juos performuoti į tokius tikslus ir taip, kad kaštai, laikas ir veiklos apimtys galėtų būti nustatomi ir kontroliuojami. Iš to, kas paminėta, galima daryti išvadą, kad vizija ir misija niekad netampa konkrečia ir kiekybiškai išreikšta užduotimi, nes jos paskirtis – tik nusakyti institucijos veiklos kryptį ir raidos principus (Kreitner, 2002).

Strategijai diegti reikia daugiau laiko ir pastangų, nei jai formuoti, todėl numatomos kryptingos vadybinės veiklos, personalo parinkimo, darbo apmokėjimo ir skatinimo sistemų kompleksinės darbo užduotys. Svarbiausias uždavinys – sutelkti organizaciją strategijai vykdyti ir užtikrinti, kad pasirinktai politikai įgyvendinti pakaktų būtinų išteklių. Todėl strategijos formavimo procesui sėkmingai vykti reikia aukštos vadybininko kompetencijos, aplinkos pažinimo, patikimos informacijos. Strategijos diegimo etapai: kiekvienos esmės problemos strategijos rengimas, planavimas ir planavimo procedūros, planavimo įgyvendinimas, svarbiausių sprendimų priėmimas, sprendimų įgyvendinimo veiksmai, baigiamasis monitoringas ir rezultatų vertinimas (Paliulis, Chlivickas, Pabedinskaitė, 2004).

2. REGIONINĖS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS SISTEMOS TEORINIAI ASPEKTAI

A. Cooper, R. Hetherington, I. Katz (2003) pabrėžia, jog vaiko apsaugos ir gerovės sistemoms reikia reformų. Bet struktūriniai pokyčiai yra beprasmiški be santykio tarp vaiko, šeimos ir valstybės pakeitimo fundamentaliame lygmenyje. Šie santykiai dominuoja kiekvieną dieną susitikimuose tarp šeimos, socialinių darbuotojų ir kitų specialistų. Be tinkamo šios sistemos kultūros supratimo tolimesnė reforma bus neatsinaujanti ir galbūt duodanti priešingus rezultatus.

Šiame skyriuje paaiškinsime, kaip kultūriniai veiksniai tokie, kaip elgesys ir profesinės normos, vertybių sistemos ir emocinės ir psichologinės būsenos, yra vaiko apsaugos pagrindas ir turi būti atkreiptas dėmesys į tai. Sistemos mąstymas padeda mums suprasti, kodėl organizacinės kultūros gali išgyventi nuoseklias struktūrines reformas, bet taip pat ir tai, kaip jie gali būti pažeidžiami dėl laipsniško panaikinimo, pasitikėjimo ir moralės.

2.1. Vaiko teisių apsaugos sistemos funkcionalumo apraiškos

Oficiali sistema, per kurią visuomenė reaguoja į vaikų išnaudojimą ir nepriežiūrą, P. A. Schene (1998) teigimu, didžia dalimi yra vyriausybė, nors praeityje lyderiai apsaugant pažeidžiamus vaikus, buvo privačios vaikų gynimo ir vaiko gerovės agentūros. Šiandien pirminė atsakomybė už vaikų apsaugą priklauso visuomenės vaiko apsaugos tarnyboms, kurios gauna, nagrinėja pranešimus ir sprendžia apie vaikų išnaudojimą ir nepriežiūrą. Šios agentūros paprastai yra susijusi su vaiko gerovės skyriais užimančiais platesnes pareigas, kurios apima globos ir įvaikinimo įgyvendinimą. Ir paprastai priklauso valstybės ar apskrities padalinių socialinėms paslaugoms. Vaiko apsaugos tarnybos funkcijos yra finansuojamos per valstybės ar vietos valdžios institucijas ir reglamentuojamos valstybės įstatymų. Vietiniu lygmeniu, vaiko teisių apsaugos tarnybų darbas atliekamas glaudžiai bendradarbiaujant su teismais, teisėsaugos institucijomis, vietos ir socialinių paslaugų teikėjais.

Vaikų gerovės sistema yra grupė paslaugų, skirtų skatinti vaikų gerovę, užtikrinant saugumą, siekiant pastovumo ir stiprinant šeimas sėkmingai rūpintis savo vaikais. Tuo metu, kai pirminė atsakomybė už vaikų gerovės paslaugas priklauso nuo valstybių, vyriausybė vaidina svarbų vaidmenį, remiant valstybinių paslaugų pristatymą per programų finansavimą ir įstatymines iniciatyvas (How the Child Welfare System Works, 2008).

J. Bradshaw ir jo kolegos (2006) išskiria aštuonias atskiras vaiko gerovės sritis. Svarbu išskirti **materialinę padėtį**, kuri apima vaiko gyvenimą namuose ir artimiausioje aplinkoje, o tai turi didelį poveikį jo vystymuisi ir gerovei. Be to, teikia informaciją apie vaiko šeimos pajamas, skurdą, nepriteklus ir užimtumą. Todėl ypač didelę reikšmę vaikų gerovei ir geram vystymuisi įvairiausiai atžvilgiais turi ekonominė padėtis. Iš to seka kita sritis – **būstas**, kuris atspindi vaikų

gyvenimo sąlygas ir būsto problemas. Vaikai vaidina aktyvų vaidmenį, kuriant jų gerovę. Todėl vaikų asmeniniai ištekliai yra kartu ir pagrindiniai rezultatai, ir gerovės užtikrinimo pagrindas. Todėl svarbų vaidmenį atlieka dar viena sritis - **sveikata ir subjektyviai suvokiama gerovė**. O vaikams augant, mokykla tampa dar vienu svarbiu veiksmu jų gyvenime. Taigi **švietimas** yra svarbus vaikų gerovei ne tik šiandien, bet lemia ir jų būsimas galimybes gyvenime. Čia galima išskirti tokius aspektus, kaip mokymosi rezultatai, dalyvavimas vaikų globos sistemoje, lavinimasis, baigus privalomojo švietimo programas, ir įsidarbinimas; vaikų subjektyvus gerovės supratimas mokykloje priskiriamas subjektyvaus gerovės supratimo sričiai. Svarbu paminėti, jog **vaikų santykiams** priskiriama situacija šeimoje, santykių kokybė šeimoje ir santykiai su vienmečiais yra ypač svarbūs vaikų gerovei. Dar viena sritis - **pilietinis dalyvavimas**. Šioje srityje vertinamas vaikų dalyvavimas pilietinėje veikloje ir jų pilietiniai interesai. O **rizika ir sauga** apima sąlygas ir elgseną, dėl kurių vaikams ir jaunimui kyla tam tikra rizika. Nors duomenų apie jaunimo rizikingą elgesį yra daug, labai trūksta palyginamųjų duomenų apie vaiko apsaugą, todėl į šią sritį įtraukti tokie aspektai, kaip vaikų mirtingumas ir smurto patirtis.

Bendrieji vaiko gerovės principai ir išskirtos sritys sudaro gerą sisteminį pagrindą analizuoti viešajai politikai vaiko gerovės srityje. Jie leidžia analizuoti vaiko gerovę sistemiškai, pažvelgti į ją iš tarpinstitucinių ir daugialypių perspektyvų, neapsiriboti siaurais institucijų ir įvairių interesų grupių interesais. Taikant tokį požiūrį, išryškėja vaiko gerovės reiškinio sudėtingumas ir holistinis pobūdis. *Pavyzdžiui, atliekant vaiko gerovės analizę pagal šią koncepciją, žvelgiama toliau nei socialinės išmokos, kurias moka, koks nors vyriausybės departamentas (pvz., Socialinės apsaugos ir darbo ministerija), kad būtų sumažintas vaiko skurdo rizikos lygis. Nediskriminaciją, dėmesį svarbiausiems vaiko interesams, teisę gyventi ir vystytis, pagarbą vaiko nuomonei galima užtikrinti tik glaudžiai bendradarbiaujant su daugeliu institucijų.*

Tačiau vaiko gerovės sistema nėra vientisa. Daug organizacijų kiekvienoje bendruomenėje dirba išvien, kad sustiprintų šeimas ir užtikrintų vaikų saugumą. Viešosios institucijos, tokios, kaip socialinės tarnybos ar vaiko ir šeimos paslaugų skyriai, dažnai susitaria ir bendradarbiauja su privačiomis vaiko gerovės institucijomis ar bendruomeninėmis organizacijomis teikiant paslaugas šeimoms, pavyzdžiui, šeimos išsaugojimo paslaugos, globos, psichinės sveikatos priežiūrą, piktnaudžiavimo narkotikais gydymui, tėvystės įgūdžių ugdymui, pagalbą ieškant darbo ir finansinė ar būsto pagalba.

Vaiko gerovės sistemos yra sudėtingos, o jų konkrečios procedūros labai skiriasi skirtingose valstybėse. Iš nacionalinės perspektyvos Vaiko gerovės sistemos paprastai gauna ir išnagrinėja pranešimus apie galimus netinkamo elgesio su vaikais ir nepriežiūros atvejus, teikia paslaugas šeimoms, kurioms reikia pagalbos, apsaugant ir priežiūrint savo vaikus, imasi priemonių, kad vaikai gyventų su globėjų šeimomis, kai jie nėra saugūs namie, imtis įvaikinimo priemonių ar kitų

ilgalaikių šeimos ryšių vaikui paliekant globą (How the Child Welfare System Works, 2008). Atsakomybės pasidalijimas tarp šeimos ir valstybės, aprūpinant vaikus, yra neišvengiamas moderniam pasaulyje, nes „šeimos investuoja į vaikus neturėdamos materialinės naudos“ ir, priešingai, „valstybė investuoja į vaikus ir turi iš jų naudos“ (Kabašinskaitė, 2002).

Kiekvienai valstybei tenka didžiulis vaidmuo ir atsakomybė už savo tautos socialinę pažangą ir gerovę, planuojant socialinio vystymo priemones bei socialinių paslaugų infrastruktūrą. Dinamiškas politinis bei ekonominis vystymasis Lietuvoje atskleidė daugybę socialinių problemų, todėl socialinėje srityje dirbančių specialistų reikalingumo bei socialinių darbuotojų profesionalumo klausimai šiandien niekam nekelia jokių abejonių.

Pasak G. Sakalausko ir L. Ūselės (2007), taikant atskirus teisės aktus, nustatančius atsakomybę už prievartą prieš vaikus, tėvų fizinės bausmės paprastai nepatenka į įstatymuose apibrėžtas sąvokas (pvz., fizinis ar psichinis kankinimas) ar veikų sudėtis. Pagrindinė priežastis – tokios fizinės bausmės, kaip sudavimas diržu ar ranka, ausies užsukimas, menkas sudavimas ir pan., auklėjant vaikus, yra laikomas mažareikšmiu ir patenkančiu į auklėjimo, už kurį atsakingi tėvai ar globėjai, ir savo teisės realizavimo sąvoką. Baudžiamosios, administracinės ir civilinės teisės Lietuvoje požiūriu tai privatus reikalas, todėl tiek teisėsaugos, tiek vaikų apsaugos institucijos į skundus dėl panašaus pobūdžio įvykių nelinkusios kištis, kol nėra aiškių, apčiuopiamų pasekmių (fiziniai sužalojimai, psichinės sveikatos sutrikdymai ir pan.).

Todėl vaiko apsaugos sistema, pasak A. Cooper, R. Hetherington, I. Katz (2003), gali ir turi pasikeisti, siekiant atspindėti pokyčius visuomenėje. Dabar visuomenė mažiau tolerantiška pavojui, egzistuoja daugiau skurdo tarp jaunų šeimų negu anksčiau, labiau pasiekiami įrodymai ir informacija apie sėkmes ir nesėkmes vaiko apsaugos darbe – ypač apie perspektyvas vaikams. Vyriausybė daugiau investuoja į prevencinį darbą ir vaiko apsaugos supratimas plečiasi į platesnį vaikų gerovės vaizdą.

Šie mąstymo pokyčiai yra svarbūs, bet reformos bus sėkmingai įgyvendintos tik tada, jei kultūriniai faktoriai, kurie charakterizuoja santykį tarp vaiko, šeimos ir valstybės, bus tvirtai įsisąmoninti. Supratimas, kaip teigiamai daryti įtaką kultūriniais faktoriams, tampa vis labiau svarbūs, kadangi vyriausybė skatina prevencinį darbą ir įstaigų praktiką, apimančią švietimą, mediciną ir vaikų priežiūrą. Naujos idėjos yra labai svarbios.

Kadangi matomas vyriausybės nesugebėjimas išreikšti sistemomis vietoj struktūros, ir kultūromis vietoj procedūrų, yra nepaprastai kenksmingas ir prisidėjo prie matomo svarbių sistemos dalių blogo funkcionavimo. *Galima paminėti, jog sistemos neskatina nieko – vaikų, tėvų ar visuomenės – pranešti apie vaikų skriaudimą, todėl labai daug vaikų nėra apsaugoti. Be to, procedūra yra neefektyvi rimtų situacijų surūšiavime, dėl kurių nereikia daryti tokio aukšto lygio susirūpinimo. Didelę įtaką turi tai, jog visumoje sistema yra biurokratinė ir nelanksti. O*

sprendimas - sukurti specialistus vaiko apsaugoje daro įtaką reikalingumas laikytis taisyklių ir procedūrų. Reikšmingas požiūris yra tai, jog vaikai randa trauminę sistemą – kartais labiau trauminę negu pats piktnaudžiavimas.

Sistemos mąstymas mums sako, kad kultūros sistemos negali būti kontroliuojamos, tačiau tai nereiškia, kad sistemos negali būti veiksmingai valdomos. Sistemos pagrindas turi būti pasitikėjimas, kuris gali informuoti apie efektyvų santykį, remiantis vaiko apsaugos darbo patirtimi. Bet mes praradome pasitikėjimą dėl daugelio priežasčių:

- Visuomenės požiūrio keitimas, kuris reiškia, kad žmonės yra mažiau pasiruošę priimti oficialią nuomonę.
- Bendra kritika, dažnai remiamasi žiniasklaida, kaip patikimu žinių šaltiniu, ir specialistų patirtimi.
- Specialistams trūksta išteklių, kad pasiūlytų šeimoms tai, ko joms reikia.
- Specialistams trūksta laiko, kad įgytų pasitikėjimą.
- Valdymo tendencija, kuri suteikia trumpą pranašumą, – sprendimų apibūdinimas.
- Biurokratija ir sistemos nelankstumas; kai tik vaiko apsaugos procesas yra pradėtas, jis kuria savo pagreitį.

Apibendrinant galima teigti, jog kiekvienas intervencijos punktas sistemose sukurs pasekmes, tačiau tai nėra lengvai nuspėjamas iš pradinių sistemos parametrų, kurie ne visuomet yra proporcingai įvedami. Tai reiškia gyventi su neapibrėžtumais ir pripažįstant, kad abejonės yra labai svarbi politikos valdymo ir vaiko gerovės praktika.

2.2. Šiuolaikinės institucijos funkcionalumo prielaidos

Šių laikų įstaiga, anot M. Fullan (1998), nėra tobula organizacija. Atsitiktinai užplūstantys pokyčiai, epizodiški projektai, nesutelktos pastangos ir nuolatinė darbuotojų pečius slegianti darbo našta - štai daugelio įstaigų kasdienybė. Institucija, jei ji apskritai nori išlikti, turi būti dinamiškais ryšiais susijusi su aplinka. Visi jaučiame ir žinome, pasak M. Lukšienės (1993), jog posttotalitarinio žmogaus kultūrinė kreivė gerokai sužalota, su duobėmis ir nedidelėmis viršūnėmis: trūksta jam etikos ir religijos kultūros, menka ir politikos kultūra. Sutrikęs yra kritinis mąstymas, gebėjimas priimti ir teikti informaciją, ją suprasti, įvertinti ir dėl to mūsų civilizacijos išsivystymo lygyje deramai komunikuoti bei susitarti.

Viešojo sektoriaus organizacijos turi atsiliepti į naujus smarkiai besiplėtojančios paslaugų rinkos, naujų reikalavimų ir teisinių aktų, privalomų Europos Sąjungoje, bei globalizacijos procesų iššūkius. Įstaigoms, kurios yra daugiafunkcinės, kaustomos biurokratijos, tai ypač sudėtingas laikotarpis. Lemtingas vidinių pokyčių veiksnys viešojo administravimo organizacijose – kaip joms pavyksta sutelkti savo bendradarbius, diegti pozityvią bendradarbiavimo, mokymosi, inovacijų

dvasią. Permainos, vykstančios modernėjančiose viešojo sektoriaus organizacijose, yra nevienareikšmės ir prieštaringos (Lakis, 2003).

Institucijos gali būti atviros arba uždaros. Atvirumas – tai sąlygos dvikrypčiams mainams: kritikai, informacijai, grįžtamajam ryšiui. Atvira organizacija ne tik atvira išorinei informacijai apie save: pasiekimus, kultūros normas, tradicijas, ateities planus. Kiekviena iš ypatybių egzistuoja kaip didėjantis kontinuumas, todėl vertindami organizaciją pagal jas, galime susidaryti vaizdą apie tos organizacijos kultūrą. Šis vaizdas leidžia suprasti, ką organizacijos nariai bendrai jaučia, kaip jie veikia ir kaip turėtų elgtis. Organizacijos kultūra atspindi bendrą jos narių suvokimą, išreiškia pagrindines vertybes, kurias pripažįsta organizacijos narių dauguma. Todėl toliau aptariamos tendencijos įstaigų vidaus administravimo srityje – ir tos, kurios jau pakankamai akivaizdžios, ir vos nuspėjamos (Simonaitienės, 2007).

Reikšmingas požiūris yra autorių (Grigo, 1998, Robbins, 2003, Dubausko, 2006, ir kt.) savo darbuose nagrinėjančių organizacijų vystymosi procesą. Jų darbuose daug dėmesio skiriama organizacijos kultūrai, kaip vienam iš svarbiausių organizacijos vystymosi elementų.

2.2.1. Institucijos kultūros samprata, funkcijos ir struktūra

Institucijos, R. I. Arends (1998) teigimu, turi savo istorijas ir kultūras, kurias sudaro laikui bėgant susiformavusios vertybės, įsitikinimai ir lūkesčiai. O institucija svarbi ne tik savo principais, bet ir kaip bendruomenė, jungianti kitų bendruomenių narius. Taigi Vaiko teisių apsaugos tarnyba yra interpretuojama kaip vaikui ir visuomenei atviras kultūros židiny. Todėl neigiamas institucijos uždarumas, saviizoliacija. Institucija gyvybinga ir aktuali tiek, kiek geba atsiverti artimo ir tolimo pasaulio vertybėms, kiek geba jas suvokti, vertinti, atskirti, įsisavinti, kiek aktyvus jos atsparumas neigiamai aplinkos įtakai (Dobranskienė, 2002).

F. Mouritsen (1998) nurodo, jog bendrą supratimą apie kultūrą savaime yra sunku nustatyti ar apibrėžti. Todėl toliau pateikiame keletą kultūros apibrėžimų (žr. 3 lentelė).

3 lentelė

Kultūros apibrėžtys

Autoriai	Kultūros apibrėžimas
J. A. F. Stoner, R. E. Freeman, D. R. Gilbert (2005)	Kultūrą apibrėžia, kaip sudėtingą samplaiką nuostatų, elgesio modelių, istorijų, mitų, metaforų bei kitų idėjų, darančių tarpusavyje ir apibrėžiančių, ką reikia būti tam tikros visuomenės nariu. Kultūra antropologine ir istorine prasme yra tam tikros grupės ar visuomenės šerdis – kas būdinga jos narių tarpusavio santykiams bei santykiams su pašaliniais, ir kaip jie gauna tai, ko jie siekia.
R. Dobranskienė (2002)	Kultūra yra visuma vertybių, įsitikinimų, papročių, tradicijų ir reikšmių, suteikiamų paskirties įgyvendinimui ir susiklosčiusių organizacijai gyvuojant.
A. Juodaitytė (2003)	Kultūra yra pagrindinė žmogaus socializacijos sritis, apimanti žmonijos sukauptas žinias, vertybes, normas ir pavyzdžius, atstovaujančius atskirų individų, socialinių grupių, bendrijų ir visos visuomenės dvasiniam pasauliui.

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniais: Dobranskienė, R. (2002). *Mokyklos bendruomenės vadyba*. Šilutė. Prūsija. Juodaitytė A. (2003). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vilnius. Petro ofsetas. Stoner J. A. F., Freeman R. E., Gilbert D. R. Jr. (2005). *Vadyba*. Kaunas. Poligrafija ir informatika.

Todėl apibendrinant galima remtis R. Dobarskienės (2002) teigimu, jog *kultūra atspindi institucijos sistemos istoriją ir formuoja institucijos sistemos pobūdį. Ji įkūnija kolektyvinius simbolius, mitus, vizijas ir herojus. Ji nubrėžia tinkamo elgesio ir pažiūrų ribas, sukuria bendrą etosą. Kultūros vertybės išreiškia tai, ko, žmonių manymu, įstaiga siekia.*

O kadangi ši organizacija, kaip ir kitos organizacijos, yra kuriama visuomenės, turi atlikti socialines funkcijas ir siekti tam tikrų tikslų, o taip pat negali egzistuoti be ateinančių iš visuomenės žmonių: vaikų, darbuotojų, valdytojų. Ši organizacija daro įtaką ne tik artimiausiai aplinkai, bet ir visai visuomenei.

Todėl kultūra organizacijoje, S. P. Robbins (2003) teigimu, atlieka kelias funkcijas: apibrėžia ribas, tai yra, ji išskiria vieną organizaciją iš kitų; organizacijos nariams ji teikia tapatumo jausmą; padeda ugdyti atsidavimą kažkam didesniai nei žmogaus asmeninis interesas; susitiprina socialinės sistemos stabilumą. Kultūra yra socialinė rišamoji medžiaga, padedanti išlaikyti organizaciją nesuskilusią, nes pateikia standartus to, ką darbuotojai turėtų sakyti ir veikti; kultūra yra logikos ir kontrolės mechanizmas, nukreipiantis bei formuojantis darbuotojų nuostatas ir elgseną.

Svarbu paminėti, jog L. Šimanskienės (2002) teigimu, organizacijos kultūra – tai savaime susiklosčiusi žmonių bendravimo forma, vertybės, požiūriai. Tai natūrali, specialiai neformuota kultūra, apimanti visą organizaciją, nors darbuotojai ir vadovai apie tokią vyraujančią kultūrą net nenutuokia. Ji, kaip jungiamoji grandis, vienija visų darbuotojų pastangas, remiantis žmonių dvasinėmis, emocinėmis, kultūrinėmis vertybėmis, siekti bendrų organizacijos tikslų. Todėl anot A. Stankevičienės, L. Lobanovas (2006), *įstaigos kultūra yra vertybių, kuriomis vadovaujasi įstaiga, sistema, pripažįstama jos narių, veikianti jų elgesį, palaikoma įstaigos istorijos ir mitų bei pasireiškianti tradicijomis, ceremonijomis, ritualais ir simboliais.* Tuo tarpu J. Kasiulis ir V. Barvydienė (2001), remdamiesi E. H. Schein nuomone, akcentuoja, jog įstaigos kultūra taip pat atspindi ir klimata.

Be to, organizacinė kultūra suvokiama kaip šablonas atitinkamų vertybių ir įsitikinimų, kurie šios įmonės nariams turi prasmę ir kaip elgesio taisyklių rinkinys (Vitkienė, 2004). Pasak organizacijų įvaizdžio tyrinėtojo G. Morgan, „mes „skaitome“ organizacijas, bandydami susiformuoti įvaizdžius, kurie padėtų mums jas suprasti“ (Morgan, 1986). *Tačiau jei organizaciją suvoksime kaip kultūrą, tada organizacijos esmė bus idėjose, vertybėse, normose, ritualuose ir įsitikinimuose, kurie palaiko organizacijas kaip socialiai konstruotas realybes* (Paulienė, 2004). Kultūros koncepcija apima organizacijos narių suvokiamas vertybes, įsitikinimus apie organizaciją, ideologiją, mitus, žinias ir kultūros materialiosios išraiškos pavidalus (Vanagas, 2004).

Anot J. Kasiulio ir V. Barvydienės (2001), įstaigos kultūra egzistuoja tam, kad susietų jos narius, sukurtų bendrą suvokimą, apsaugotų nuo susvetimėjimo. Tačiau, autorių nuomone, tai nėra kultūros esmė. Dažnai diskutuojama apie įvairius kultūros „elementus“ - įstaigos fizinį išsidėstymą,

bendravimo taisykles, pagrindines vertybes, kurios laikomos įstaigos ideologija ar filosofija, ir koncepcines kategorijas bei prielaidas, įgalinančias žmones bendrauti ir interpretuoti kasdieninius įvykius.

P. Dalin, H. G. Rolff, B. Kleekamp (1999), R. Dobranskienė (2002), pabrėžia, jog Vaiko teisių apsaugos tarnybą suvokiame kaip organizaciją, kurioje glaudžiai susiję penki kintamieji: aplinka, vertybės, struktūra, žmonių santykiai, strategija. Todėl aptarkime *Vaiko teisių apsaugos tarnybos bendruomenės organizacijos požymius išsamiau*:

✓ *vertybės* (tradicinės ir personalo, vadovų pateiktos. Kompleksinė vertybių sistema sudaro Vaiko teisių apsaugos tarnybos politikos pagrindą); Vertybės nėra apibrėžiamos kaip organizacijos struktūra, politika, strategija (Dobranskienė, 2002). Tačiau svarbu paminėti, jog A. Kaziliūno (2004) teigimu, *organizacinė kultūra* – tai esminės vertybės apie tai, kas gera ir bloga, teigiama ir neigiama. Tai vertybės, padedančios kreipti organizacijos veiklą tinkama linkme, jomis vadovaujantis randamas tinkamas problemos sprendimo būdas, tobulinama vidinė organizacijos struktūra, veiklos politika. Organizacijos vertybės ir prioritetai formuojasi ilgą laiką ir tampa kultūra tik tada, kai jas ima suvokti ir jomis vadovujasi visi organizacijos nariai.

✓ *aplinka* (administraciniai ryšiai su institucijos valdžia, santykiai su vaikų tėvais, kitomis organizacijomis, institucijomis);

✓ *struktūra* (institucijos darbo organizavimas: kokiais pagrindais organizuota institucijos bendruomenė, kaip paskirstomos užduotys; kiek pastovi ir lanksti struktūra darbo ritmams ir institucijos kaitai; ar yra galimybės bendravimui, o kartu ir laisvės kūrybiškai veikti);

✓ *santykiai*:

1. vidiniai: darbuotojų, vadovų - veikloje, poilsio metu institucijos patalpose ir jos aplinkoje;
2. vadovų santykiai su tais, kuriems vadovaujama;

✓ *strategija* apibūdina lėšų skirstymo būdus, bendrą institucijos programą. R. Dobarskienės (2002) nuomone, institucijos strategija atspindi jos kultūrą: institucijos tvarką, žmonių tarpusavio santykius, bendravimo būdus, normas, institucijos kultūroje egzistuojančią pedagoginę, vadovavimo kultūrą.

Tačiau J. Kasiulis, V. Barvydienė (2001) pažymi, jog organizacijos vertybių sistemos suteikia kryptingumą jos veiklos tikslams, politikai bei strategijoms. Vertybių prigimtis lemia kultūros organizacinį efektyvumą. Jei vertybės remia atitinkamus tikslus bei strategijas, kultūra tampa svarbus turtas. Priešingai, neteisingos vertybės gali paversti kultūrą didžiausia kliūtimi. Institucijos gyvenimo organizavimas, remiantis vertybėmis, sudaro galimybes puoselėti asmens dvasines ir fizinius galias, padėti tvirtus dorovės pagrindus, sudaryti sąlygas individualybės plėtotei, kūrybos galioms ir gebėjimams pasireikšti.

Todėl S. P. Robbins (2003) nurodo, jog organizacijos kultūra yra vienodų įsitikinimų, kuriuos turi organizacijos nariai, sistema, išskirianti šią organizaciją iš kitų. Vienodų įsitikinimų sistema yra savybių, kurias vertina organizacija, rinkinys. Šios savybės iš esmės perteikia organizacijos kultūrą, t. y. *novatoriškumas ir rizika* – kiek darbuotojai yra skatinami rizikuoti ir būti novatoriški. *Dėmesys detalėms* – kiek iš darbuotojų tikimasi, kad jie bus preciziški, analitiški ir dėmesingi detalėms. Taip pat *orientavimasis į rezultatus* – kiek vadovybė skiria dėmesio rezultatams, o ne metodams ir procesams šiems rezultatams pasiekti. *Orientavimasis į žmones* – kiek vadovybės sprendimuose atsižvelgiama į jų poveikį organizacijos žmonėms. *Orientavimasis į komandas* – kiek darbas organizuotas ne pavienių žmonių, o komandų pagrindu. Taip pat *agresyvumas* – kiek žmonės yra ne atsipalaidavę, o agresyvūs ir konkurencingi. Ir *stabilumas* – kiek organizacijos veikla pabrėžia būtinybę išsaugoti status quo, o ne plėstis.

Įstaigos kultūra neatsiejama nuo įstaigos filosofijos. A. Stankevičienė, L. Lobanova (2006) nurodo, jog *įstaigos filosofija* – tai įstaigos modelio kūrimo instrumentas, kuriuo propaguojant jos tikslus, idealus, vertybes bei elgesio normas, formuojamas palankus įstaigos įvaizdis, veikiama jos darbuotojų elgsena, palaikomas jo gyvybingumas. Vaiko teisių apsaugos tarnybos filosofija, pasak A. Sakalo (2003), grindžiama idealais, ir tie idealai dažniausiai mėginami formuoti vadovaujantis vadovo, visuomenės nuomone, o įstaigos kultūra pagrįsta realiomis vertybėmis, besiremiančiomis arba prieštaraujančiomis šiai filosofijai. Todėl galima teigti, jog *institucijos filosofija yra įstaigos kultūros sudedamoji dalis*.

Pasak I. Rydelienės (2005), Vaiko teisių apsaugos tarnybos išsiskiria tuo, kad jose nedirba visiškai nekvalifikuoti ir nemotyvuoti žmonės. Vaiko teisių apsaugos tarnyba – specialistų organizacija. Darbuotojai gali stokoti įgūdžių, tačiau turi tam tikrą žinių bagažą ir didesnę ar mažesnę motyvaciją dirbti. Todėl V. Mikoliūnienė (2000) pabrėžia, jog šiandien stipri ta institucija, kurioje dirba aktyvūs, nuolat besitobulinantys, imlūs naujovėms darbuotojai.

Apibendrinant galime remtis P. Dalin, H. G. Rolff, B. Kleekamp (1999), kultūros apibrėžimas rodo, kad individai ir jų santykiai yra svarbus institucijos kultūros veiksnys.

2.2.2. Institucijos klimatas, jo santykis su institucijos kultūra

Organizacijos klimata, A. Kaziliūno (2004) teigimu, lemia darbuotojų tikėjimas tam tikromis kultūrinėmis vertybėmis, t. y. organizacijos kultūra.

„*Organizacijos klimatas – tai ta žmogiškoji aplinka, kurioje darbuotojai dirba savo darbą. Jo negalima paliesti, pamatyti, bet jis „tvyro ore“* (Jucevičienė, 1996, p. 195).“ P. Jucevičienė (1996) pabrėžia, jog įstaigos visada yra unikalios kaip pirštų antspaudai. Kiekviena jų turi savo kultūrą, tradicijas ir veiklos metodus. Šių trijų komponentų visuma ir sudaro įstaigos klimata.

Panašiai, kaip anksčiau minėta autorė, J. Kasiulis, V. Barvydienė (2001) akcentuoja, jog įstaigos kultūra neatskiriamai siejama su jos klimatu. Šis apibūdinimas, kaip tam tikras įstaigos suvokiamų atributų rinkinys, atpažįstamas iš to, kaip įstaigoje elgiamasi su darbuotojais ir jų aplinka. Įstaigos klimato pagrindas – žmonių jausmai, emocijos, o kultūra – tai vertybės, interesai. Įstaigos kultūra lemia jos klimatą. Tiek įstaigos kultūra, tiek jos klimatas veikia įstaigos narių elgesį. Įstaigos klimatas yra jos darbo grupių psichologinio klimato pagrindas ir dažniausiai reguliatorius.

Iš psichologinių sąlygų, padedančių siekti gerų darbo rezultatų, ugdyti kolektyvo narių gabumus ir kūrybinį aktyvumą, pasak K. Miškinio (1987), labai svarbią vietą užima psichologinis mikroklimatas kolektyve. Palanki aplinka kolektyve, bendradarbiavimo, paramos ir savitarpio reiklumo dvasia, darnus darbo organizavimas, žmonių pastangų kryptingumas ne tik padeda siekti gerų auklėjamojo darbo rezultatų, bet ir tampa kolektyvo narių moralinio pasitenkinimo, džiaugsmo šaltinis. Susitelkusiame vienminčių kolektyve žmogus yra įsitikinęs savo reikšmingumu.

Tačiau priešingai, kolektyve, kuriame nėra gero psichologinio mikroklimato, žmogus jaučiasi suvaržytas, prislėgtas, neturi iniciatyvos. Darbuotojų kolektyve reikia sukurti tokį psichologinį mikroklimatą, kad kiekvienas galėtų pasakyti savo nuomonę apie vadovus arba bendradarbius, nebijodamas susilaukti piekaištų ar keršto, kad pareikšta kritika būtų nuoširdžiai ir be pykčio priimta. Norint pasiekti vidinės ir išorinės darnos, D. Botyriūtės ir R. Grigo (2006) teigimu, būtina bendrauti pagarbiai ir lygiomis teisėmis.

T. H. McLaughlin (1997) nuomone, svarbu pripažinti, kad vertybės yra neišvengiamos. Veikla yra neįmanoma be vertybių. Institucijos ir darbuotojai egzistuoja dėl tam tikrų tikslų, ir visi supranta vertę to, ko yra siekiama. Kiekvienas darbuotojo teiginys, kiekvienas jo veiksmas ar susilaikymas nuo veiksmo yra pagrįsti vertybėmis. Beveik kiekvienas institucijos aspektas apima vertybės prielaidą ir tiesiogiai ar netiesiogiai perteikia vertybinę „žinią“. R. Dobranskienė (2002) akcentuoja, jog įstaigos bendruomenės organizavimo pagrindas - vertybės. Vertybės lemia institucijos gyvenimo dvasią, bendruomenės įsitikinimus, padeda paremti juos pagrindiniais švietimo principais, buria veiklai bendruomenės narius.

Juk vadovo ir darbuotojų, o taip pat ir darbuotojų tarpusavio santykiai, anot V. Černiaus (1992), atsispindi grupėje. Jei darbuotojai, bendraudami tarpusavyje, jaučiasi gerai, tai jų vertingumo jausmas yra pozityvus ir jie pozityviau bendrauja su vaikais ir visuomene. Pyktis, priešiškus, konkurencija, susvetimėjimas sukelia nepakantumą visuomenei, jų galvosena, jų elgsena. Geros nuotaikos žmogus sugyvena beveik su visais, blogos nuotaikos žmogus erzina viską. Kas nesugyvena su kolegomis, nesugyvena ir su visuomene. Kur vyksta konkurencija, ten mažai būna diskusijų ar dalinimosi darbo patirtimi.

Be to, pasak R. Dobranskienės (2002), palankios psichologinės aplinkos kūrimas reikalauja didelių visos Vaiko teisių apsaugos sistemos institucijų bendruomenės pastangų į labai tikslų Vaiko teisių apsaugos sistemos institucijų gyvenimo ritmą, optimizmo, geranoriškumo, tarpusavio supratimo, vienminčių darbuotojų būrio. Šis kelias nelabai dėkingas, nes už gerai atliktą darbą darbuotojas retai padėkos sulaukia, o už dokumentų nesutvarkymą dažnai baramas. Vaiko teisių apsaugos tarnybos vadovų ir darbuotojų entuziazmą užmuša nesibaigiantis nurodymų srautas. Išvargstama nuo neapdorotos informacijos, kai neakcentuojama, kas svarbiausia, kai yra nepagrįstų apibendrinimų ir pastabų. Kiekvienos Vaiko teisių apsaugos tarnybos gyvenimas savitas ir individualus.

2.2.3 Institucijos personalas kaip valdymo objektas ir subjektas

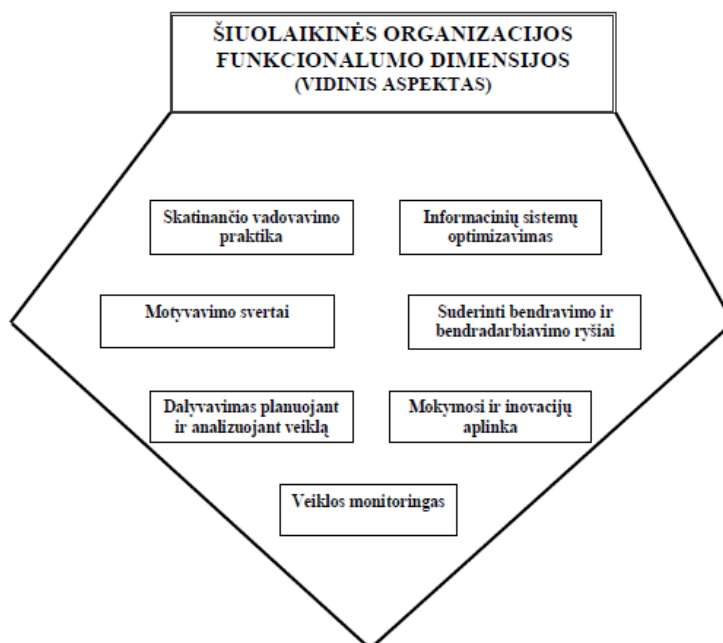
„*Personalo valdymas yra bendradarbių santykių organizavimas ir koordinavimas siekiant nustatyto tikslo. Taigi svarbiausi yra vadovų ir pavaldinių santykiai* (Sakalas, 2003, p. 229).“ A. Sakalas (2003) nurodo, jog vadovavimo subjektai yra vadovai ir pavaldiniai. Kadangi vadovų ir pavaldinių santykiai pastaraisiais metais iš esmės pasikeitė, todėl šiandien vadovai ir pavaldiniai traktuojami kaip bendradarbiai – kvalifikuota darbo jėga. *Nuo personalo kvalifikacijos ir pasirengimo bendradarbiauti priklauso ne tik tikslo formulavimas, bet ir jo įvykdymas.* Be to, V. Mikoliūnienė (2000) akcentuoja, jog *institucijos sėkmės pagrindas* - darbuotojų pastangos, įžvalgumas ir kūrybiškumas. Institucijos pranašumą išlaiko darbuotojų energija ir protas. Kad šiuos dalykus išjudintų, vadovai privalo turėti viziją, suteikti galią darbuotojams, skatinti dirbti komandomis bei švelniai kurstyti konkurencijos ugnį. Darbuotojų talentus atskleisti padeda sėkmingas bendravimas ir bendradarbiavimas. O svarbiausia - darbuotojų tarpusavio bendravimas. Todėl vadovui svarbu sudaryti sąlygas, kad jie galėtų bendrauti ir keistis idėjomis kurdami. Tai darbas komandomis, keitimasis grupinio mokymosi metodu bei sprendimų priėmimai diskusijose ir debatuose.

Geras darbuotojų bendravimas, veiksmų derinimas, vykdant misiją, didinant kompetenciją, atvirumas naujovėms, orientacija į klientų aptarnavimo kokybę, pasak J. Lakio (2003), lemia **organizacijos funkcionalumą**. Tai perėjimas nuo autoritarinio valdymo stiliaus, paremtu įsakymu ir paklusnumu, prie kooperatinio valdymo stiliaus, kurio esmė – įtraukti personalą į tikslo formavimą ir įgyvendinimą (Sakalas, 2003).

Organizacijos narys pradėdamas vertinti ne kaip priemonė jos tikslams siekti, o kaip darbuotojas, sugebantis ir siekiantis nuolat tobulėti, imtis vis atsakingesnės veiklos. *Organizacija tuo funkcionalesnė, kuo nuosekliau skatina darbuotojų savarankišką veiklą, kuo mažiau joje taikoma išorinė kontrolė, priežiūros veiksmai.* Tai skatina didelę darbuotojų iniciatyvą, atsakomybę, kūrybingumo poreikį. Tai savaime suponuoja didelę darbuotojų iniciatyvos, atsakomybės,

kūrybingumo poreikį, t. y. to, ko taip stokoja valdiškoje hierarchijoje veikiančios įmonės (Lakis, 2003).

Organizacijos funkcionalumą apibūdina tam tikri jos vidiniai matmenys, kurie pateikti 6 paveiksle.

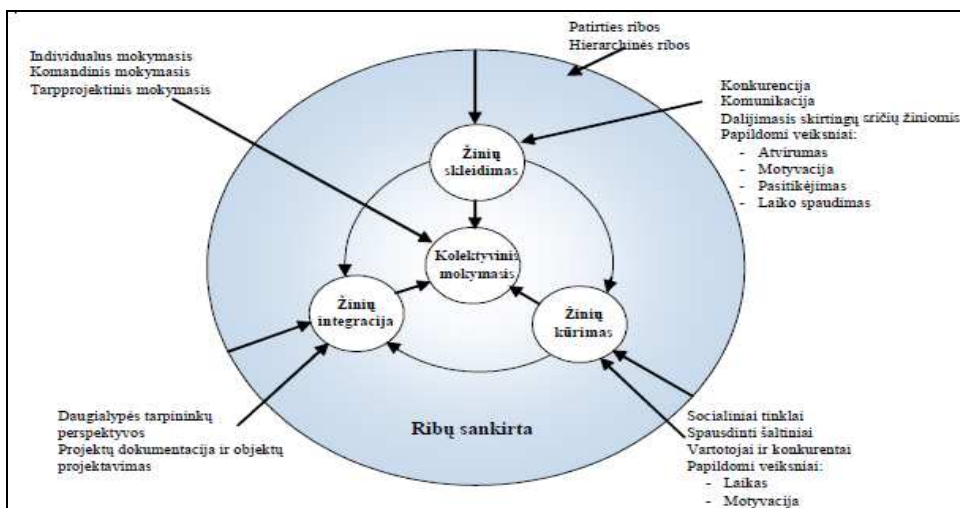

6 pav. Šiuolaikinės organizacijos funkcionalumo dimensijos

Šaltinis: Lakis, J. (2003). Permainos ir iššūkiai organizacijų vidaus administravimo srityje. *Viešoji politika ir administravimas*, 6, p.65–72 [žiūrėta 2009 12 25]. Prieiga per internetą: <https://193.219.57.176/lt/padaliniai/centrai/leidybos_centras/leidiniai/dl.php?file=5511&id=1306>.

Kaip matome, organizacijos funkcionalumą, minėto autoriaus teigimu, lemia darbuotojų iniciatyvos ir atsakomybės išlaisvinimas ir skatinimas, jų profesinis augimas ir kompetencija, veiksmingos vidinės sąveikos. V. Mikoliūnienė (2000) akcentuoja, jog *institucijos sistemos sėkmės pagrindas* - darbuotojų pastangos, įžvalgumas ir kūrybiškumas. Institucijos pranašumą išlaiko darbuotojų energija ir protas. Kad šiuos dalykus išjudintų, vadovai privalo turėti viziją, suteikti galią darbuotojams, skatinti dirbti komandomis bei švelniai kurstyti konkurencijos ugnį. Darbuotojų talentus atskleisti padeda sėkmingas bendravimas ir bendradarbiavimas. O svarbiausia - darbuotojų tarpusavio bendravimas. Todėl vadovui svarbu sudaryti sąlygas, kad jie galėtų bendrauti ir keistis idėjomis kurdami. Tai darbas komandomis, keitimasis grupinio mokymosi metodu bei sprendimų priėmimai diskusijose ir debatuose.

Į organizacijos funkcionalumą galima pažvelgti per žinių bazėje vykstančius įprastus pokyčius, kuriuos galima vertinti kaip organizacinį mokymąsi (žr. 7 paveikslas).

7 pav. Tarpdalykinių žinių kūrimo proceso tarpusavio santykiai

Šaltinis: Love, P. (2005) *Management of knowledge in project environments* [žiūrėta 2009 09 20]. Prieiga per internetą: <http://www.cedb.gov.hk/citb/psdas/content/doc/2003-1-38/Workshop%20May%202005.pdf>.

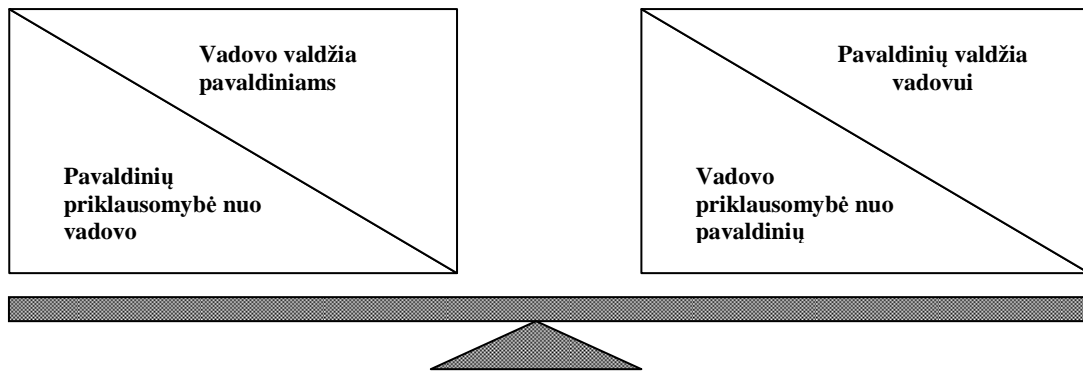
Sutariama, kad kritinės kompetencijos¹ kyla iš kolektyvinio žinojimo (*knowhow*). Ši perspektyva atspindi ištekliams grįstos organizacijos požiūrį, kuris pabrėžia mokymosi ir konkurencingumo sąsają, taip pat plačiai pritaikomą vidinių gebėjimų (kritinių konkurencingumui) plėtros ir palaikymo svarbą (Love, 2005). Kaip teigia G. Probst, S. Raub, K. Romhardt (2006), daugelio projektų ir strategijų sėkmė irgi priklauso nuo to, ar įvairūs žinių darbuotojai ir įvairūs žinių bazės komponentai gali būti efektyviai derinami. Be to, G. Probst, S. Raub, K. Romhardt (1996) akcentuoja, jog organizacinio mokymosi sąvoka kilo iš to, kad vien individualiais jos narių įgūdžiais neįmanoma paaiškinti organizacijos gebėjimo spręsti problemas ir veikti kaip visumai.

Todėl kiekvienos įstaigos veiklai, pasak S. Neifacho (2006), būtina vadovauti, t. y. kreipti ją norima linkme, veiksmingai siekiant užsibrėžto tikslo. Tam, kad darbas būtų sėkmingas, institucijoje reikalingi šį procesą išmanantys vadovai. V. J. Černiaus (1992) nuomone, institucijos vadovas - nepaprastai svarbus asmuo.

Valdymo procesas įgyvendinamas per valdančiųjų struktūrų tiesioginius vadovus. O organizacijos dažnai apibūdinamos kaip funkcijų visuma. Svarbu nepamiršti, jog tiek funkciniai, tiek ir linijiniai vadovai planuoja, organizuoja, vadovauja bei kontroliuoja. Ir vėl skiriasi tik jų prižiūrimų veiklų masteliai.

Vadovai paskirsto ir suderina darbus, valdžią, išteklius, kad būtų pasiekti organizacijos tikslai. Vadovas turi valdžią savo pavaldinių atžvilgiu, todėl naudinga palaikyti protingą valdžios pusiausvyrą, kuri nesukeltų neigiamų pavaldinių reakcijų (Bagdonas, Bagdonienė, 2000).

¹ Kritinės kompetencijos apibrėžiamos kaip „įgūdžių ir technologijų kompleksas, įgalinantis organizaciją teikti konkrečią naudą savo klientams“ (Hamel, Prahalad, 1994)

10 pav. Vadovo ir pavaldinių valdžios pusiausvyra

Šaltinis: Bagdonas, E., Bagdonienė, L. (2000). Administravimo principai. Kaunas : Technologija.

Vadovas turi padėti ir įkvėpti, nes gupė iš jo laukia pagalbos priimant sprendimus ir paramos. Vadovas turi stengtis sukurti palankią atmosferą, be įtampos ir pavydo, kurioje žmonės varžytųsi idėjomis, o ne asmenybėmis. Grupė neveikia, jei vadovas nuolat iškelia savo idėjas nedavęs kitiems pasisakyti. Tikras vadovas labiau padeda, įkvepia ir skatina, o ne kontroliuoja.

Problemų sprendimas grupėse pagerina veiklos efektyvumą, leidžia suderinti organizacinius procesus bei asmenų įgūdžius formuojant naujas organizacines žinias (Probst ir kt., 2006). Teigiama, jog žinių importavimas ir nuolatinis eksperimentavimas grupėse organizacijos kompetencijai gali suteikti lankstumo ir leisti tai panaudoti konkurencinėje kovoje (Atkočiūnienė ir kt., 2005).

Todėl, pasak V. Mikoliūnienės (2000), *pagrindinis institucijos uždavinys* – sukurti bendradarbiavimo kultūrą kaip būtiną sąlygą siekiant geresnių rezultatų, kaip galimybę sėkmingiau organizuoti darbą. Tačiau pasiekti, kad institucijoje vyrautų bendradarbiavimo santykiai, pasak R. Dobranskienės (2002), nelengva, nes tam būtina bendruomenės narių tolerancija, rūpinimasis vienu kitais, pozityvus savęs vertinimas, bendruomenės darna, pasireiškianti demokratiškai priimamais sprendimais ir atsakomybe. Bendruomenės narių grupės, susikūrusios ne pagal pareigas, o pagal visiems priimtina idėją, siekia vieningų tikslų, sprendžia konkrečias problemas, bendradarbiauja tarpusavyje. Taip kiekvienas bendruomenės narys tampa aktyvus institucijos gyvenimo dalyvis ir organizatorius. Bendradarbiavimą institucijoje lemia institucijos vadovo, kuris taip pat yra ir institucijos bendruomenės vadovas, bendruomenės organizavimo stilius.

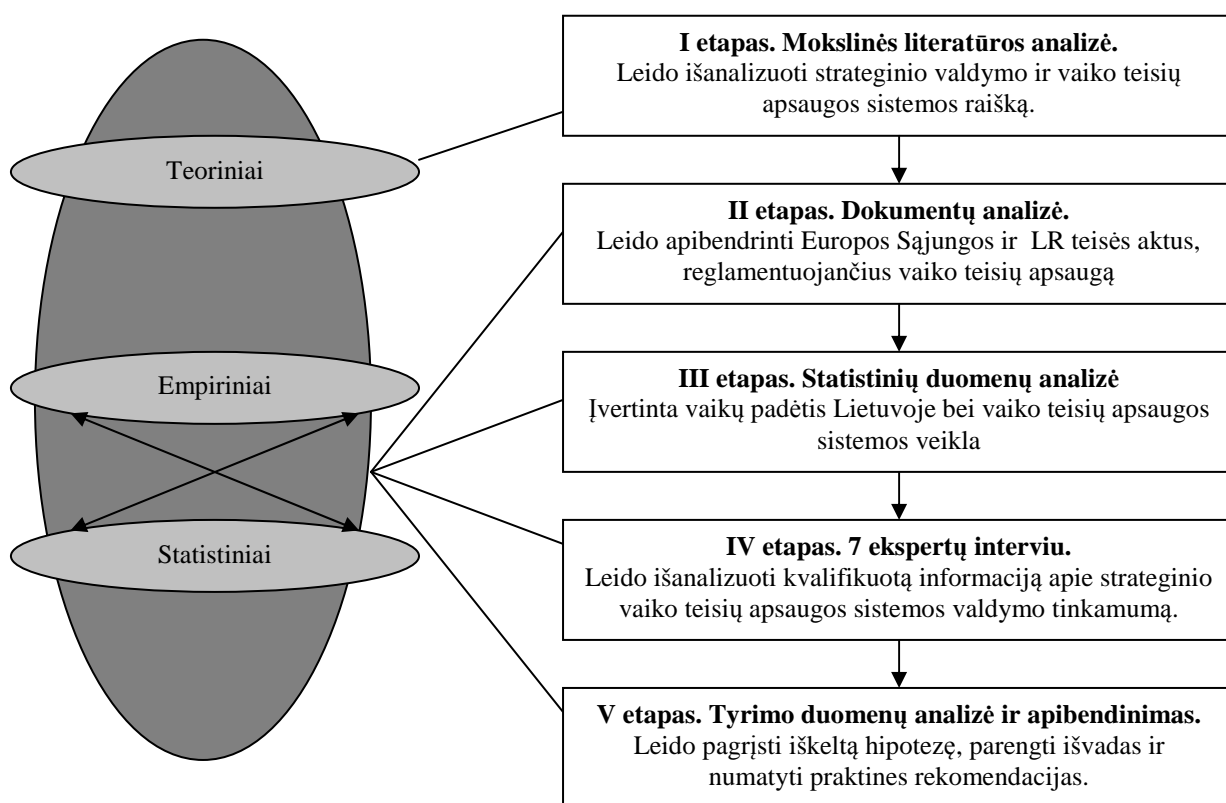
3. EMPIRINIO TYRIMO METODIKA IR REZULTATAI

3.1. Tyrimo dizainas, tyrimo metodologija

Tyrimo metodologija grindžiama užsienio ir Lietuvos mokslininkų teorinėmis koncepcijomis apie strateginį valdymą ir jo įtaką institucijų veiklai (McInerney, Barrows, 2002, David, 2003, Kovacheva, 2008, Bosas, 2002, Andriuščenka, 2006, Staponkienė, 2004 ir kt.), institucijų funkcionalumo prielaidas (Lakis, 2003, Probst, Raub, Romardt, 2006, Robbins, 2003 ir kt.) bei apie vaiko teisių apsaugos sistemos įtaką užtikrinant vaiko teisių apsaugą (Cooper, Hetherington, Katz, 2003, Schene, 1998, Bradshaw, Finch, Mayhew, Ritakallio, Skinner, 2006, Sakalauskas, Ūselė, 2007, Kabašinskaitė, 2002 ir kt.).

Strateginis regioninės Vaiko teisių apsaugos sistemos valdymo tyrimas grindžiamas kokybinio tyrimo strategija (Merkys, 1995; Bitinas, 1998; Kardelis, 2002; Tidikis, 2003; Bitinas, 2006 ir kt.). Kokybinio tyrimo taikymas orientuotas iširti strateginio regioninės vaiko teisių apsaugos sistemos valdymo tendencijas. Prieduose pateikti magistro darbo operacionalizacijos schema (2 priedas), bei magistro darbo tyrimo atlikimo instrumentas (3 priedas).

Strateginiam regioninės vaiko teisių apsaugos sistemos valdymui tirti taikyti **teoriniai**, **empiriniai** ir **statistiniai** tyrimo metodai. Tyrimas vyko penkiais pagrindiniais etapais (žr.8 paveikslą).

8 pav. Tyrimo eigos schema

Strateginio valdymo ir vaiko teisių apsaugos sistemos atskirų aspektų vertinimu buvo siekiama atskleisti Šiaulių regiono vaiko teisių apsaugos sistemos funkcionavimo gerinimo prioritetus. Tam buvo taikytas teorinis tyrimo metodas – *mokslinės literatūros bei dokumentų analizė*. Analizuojant mokslinę literatūrą (psichologinę, pedagoginę, filosofinę) bei dokumentus reglamentuojančius vaiko teisių apsaugos sistemos veiklą, pasirinktu tyrimo aspektu, buvo nagrinėjami ir sisteminami strateginio valdymo bei vaiko teisių apsaugos sistemos teoriniai aspektai apie strateginio valdymo sampratą ir esmę, strateginio valdymo proceso struktūrą ir pagrindinius aspektus, institucijos aplinkos analizės svarbą (vidinių ir išorinių veiksnių analizė, institucijos strategijos formavimo pagrindiniai metodai), o taip pat apie vaiko teisių apsaugos sistemos funkcionalumo apraiškas, šiuolaikinės institucijos funkcionalumo prielaidas (institucijos kultūros samprata, funkcijos ir struktūra, institucijos klimatas, jo santykis su institucijos kultūra bei institucijos personalas kaip valdymo objektas ir subjektas).

I diagnostinio vertinimo blokas – strateginio valdymo vertinimas, kuriame išskiriami institucijos aplinkos (išoriniai ir vidiniai veiksniai) bei SSGG analizės vertinimo kriterijai. Atliekant institucijos aplinkos (išorinių veiksnių) analizę siekiama išanalizuoti veiksnius (politinius, ekonominius, socialinius, technologinius), kurie turi įtakos vaikų padėčiai Lietuvoje bei vaiko teisių apsaugos sistemos veiklai.

Vertinant institucijos vidinės aplinkos veiksnius atsižvelgiama į teisinę bazę, kadangi Vaiko teisių apsaugos sistemos veiklą bei vaiko teisių apsaugą reglamentuoja platus ratas Lietuvos Respublikos įstatymų, poįstatyminių teisės aktų bei Europos Sąjungos teisės aktų ir kt., todėl siekiama išanalizuoti vaiko teisių apsaugos srities principu, reglamentuotų Jungtinių teisių Konvencijoje ir kituose teisės aktuose, įgyvendinimo lygį vaiko teisių apsaugos sistemoje.

Dar vienas svarbus aspektas – vaiko teisių apsaugos sistemos organizacinė struktūra, todėl siekiama išanalizuoti, ko trūksta ir ką reikėtų keisti Vaiko teisių apsaugos sistemos organizacinėje struktūroje.

Be to, Vaiko teisių apsaugos sistemoje esminis vaidmuo tenka žmogiškiesiems ir finansiniams ištekliams, todėl siekiama ištirti vaiko teisių apsaugos sistemos darbuotojų profesinę padėtį, finansinių bei techninių išteklių pakankamumą.

Siekiant įvertinti Vaiko teisių apsaugos sistemos funkcionavimo gerinimo prioritetus būtina susieti išorės ir vidinių veiksnių analizės rezultatus, todėl atliekant SSGG analizę siekiama išanalizuoti vaiko teisių įgyvendinimo esmines stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes.

II diagnostinio vertinimo blokas- vaiko teisių apsaugos sistemos vertinimas, kuriame išskiriami vaiko teisių apsaugos sistemos nuostatai bei veiklos kryptys. Siekiant įvertinti vaiko teisių apsaugos sistemos prioritetus bei veiklos kryptis analizuojamas regione esančių institucijų teikiančių pagalbą šeimai ir vaikui, tinklo pakankamumas, o taip pat veiksniai, turintys įtakos vaiko

padėčiai šalyje, vaiko teisių apsaugos tarnybų esminės problemos bei vaiko teisių apsaugos specialistų nuomonė apie keistinus dalykus vaiko teisių apsaugos srityje.

Realizuojant kokybinio tyrimo strategiją, kuri padėjo ištirti strateginio regioninės vaiko teisių apsaugos sistemos valdymo tendencijas, padedančias nustatyti strateginio vaiko teisių apsaugos valdymo problemas ir galimybes užtikrinant optimalią vaiko teisių apsaugą, taikytas kokybinio tyrimo metodas *pusiau struktūruotas interviu*. Apibūdinsime šį empirinio tyrimo metodą plačiau.

Tyrimo metodika: sudarant tyrimo metodiką, buvo remiamasi strateginio planavimo metodika, Vaiko gerovės politikos koncepcija, 2009 m. atliktu tyrimu “Vaikų, netekusių tėvų globos ar rizikuojančių ją prarasti, teisių užtikrinimo (įgyvendinimo) analizė”. Tyrimą „Vaikų, netekusių tėvų globos arba rizikuojančių jos netekti, teisių būklės Lietuvoje analizė“ atliko bei atskaitą parengė vyresnioji mokslo darbuotoja (senior researcher) dr. Laima Okunevičiūtė Neverauskienė bei sociologijos magistrė Vida Česnaitė. Atliekant ekspertų apklausą bei fokus grupę reikšmingai prisidėjo SOS vaikų kaimų Lietuvoje draugijos darbuotojai. Tyrimas buvo atliktas su valstybinių ir savivaldybių institucijų bei Nevyriausybių organizacijų darbuotojams, kurie pagal savo pareigas tiesiogiai atsakingi už vaiko teisių įgyvendinimą šalyje. Ekspertų apklausoje dalyvavo atstovai iš tokių institucijų: Alytaus miesto savivaldybės socialinės paramos skyrius, Alytaus rajono savivaldybės Vaiko teisių apsaugos tarnyba (toliau – VTAT), Jonavos rajono savivaldybės VTAT, Kauno miesto savivaldybės VTAT, Klaipėdos miesto šeimos ir vaiko gerovės centras, Mažeikių rajono savivaldybės VTAT, Pakruojo rajono savivaldybės socialinės rūpybos skyrius, Šiaulių miesto savivaldybės VTAT, Vilniaus miesto savivaldybės VTAT, Vilniaus miesto socialinės paramos centras, Visagino savivaldybės VTAT, Zarasų rajono savivaldybės VTAT. Išskirti strateginio valdymo, instituciniai, žmogiškieji, techniniai ir įstatyminiai kriterijai. Pagal šiuos kriterijus parengtas “Vaiko teisių apsaugos sistemos specialistų požiūrio į strateginio regioninės vaiko teisių apsaugos valdymo problemas” pusiau struktūruoto interviu klausimynas.

Ekspertų apklausa atlikta su institucijų specialistais, suinteresuotais vaiko teisių apsauga. 7 ekspertai, iš kurių 2 užima vyresniojo specialisto, 3 vyriausiojo specialisto, 1 vedėjo pavaduotojos ir 1 vedėjo pareigas, buvo apklausti pusiau struktūruoto interviu metodu. Jiems buvo pateiktas klausimynas, kuriame pateikti 20 atviro tipo teiginių. Pusiau struktūruotas interviu klausimynas „Strateginis regioninės Vaiko teisių apsaugos sistemos valdymas“ sudaro 5 diagnostiniai blokai, kurie turi tokias teiginių temas (žr. 4 lentelė):

4 lentelė

Pusiau struktūruotas interviu klausimyno vaiko teisių apsaugos specialistams diagnostiniai blokai

<i>I diagnostinis blokas</i>	Žmogiškieji ir techniniai vaiko teisių apsaugos sistemos ištekliai.
<i>II diagnostinis blokas</i>	Regione esančių institucijų, teikiančių pagalbą šeimai ir vaikui, tinklo pakankamumas.

4 lentelės tęsinys kitame puslapyje

III diagnostinis blokas	Įstatymų bazės, reglamentuojančios vaikų teises, privalumai ir trūkumai
IV diagnostinis blokas	Veiksniai, turintys įtakos vaiko padėčiai šalyje, vaikų teisių apsaugos tarnybų esminės problemos.
V diagnostinis blokas	Dalykai, kuriuos reiktų keisti vaiko teisių apsaugos srityje.

3.2. Tyrimo etika ir eiga

Siekiant nepažeisti socialinių tyrimų etikos, ruošiantis atlikti Vaiko teisių apsaugos tarnybos darbuotojų anketinę apklausą, buvo pateikti prašymai Vaiko teisių apsaugos tarnybos vadovams dėl tyrimo atlikimo. Be to, buvo susitarta su Vaiko teisių apsaugos tarnybos vedėjais, kad tyrimo metu nebus pakenkta įstaigų visuomeniniam ir personalo profesiniam įvaizdžiui, nes niekas negalės nustatyti atsakiusiojo tapatybės, o respondentų atsakymai nebus skelbiami pavieniui (skelbiami bus tik apibendrinti duomenys). Taip pat buvo laiduota galimybė susipažinti su tyrimo ataskaita. Gavus oficialų sutikimą, buvo susitarta su Vaiko teisių apsaugos tarnybos darbuotojais, kuriems taip pat buvo paaiškintos jau minėtos tyrimo organizavimo esminės prielaidos. Darbuotojams buvo paaiškinta, kad dalyvavimas tyrime yra savanoriškas ir paliekama laisvo apsisprendimo galimybė atsisakyti dalyvauti tyrime.

Strateginio regioninės vaiko teisių apsaugos sistemos valdymo analizei atlikti pritaikyti tokie tyrimo metodai:

- *Mokslinės literatūros analizė.* Analizuojant mokslinę literatūrą (vadybinę, psichologinę, pedagoginę, filosofinę) pasirinktu tyrimo aspektu, buvo nagrinėjama: strateginio valdymo samprata ir esmė, strateginio valdymo turinys, institucijos išorinių bei vidinių veiksmų analizė, institucijos strategijos formavimas: vizija, misija, tikslai, uždaviniai, šiuolaikinės institucijos funkcionalumo prielaidos bei vaiko teisių apsaugos sistemos įgyvendinimas Lietuvoje.
- *Dokumentų analizė.* Buvo analizuojami LR bei tarptautiniai teisės aktai, oficialūs valstybės ir tarptautinių institucijų dokumentai, oficialiosios statistikos ir kiti dokumentai, kuriuose pateikiami statistiniai duomenys bei kitokia informacija apie vaikų teisių užtikrinimą vaiko teisių apsaugos sistemoje, vaiko teisių apsaugos institucijas, jų funkcijas ir paplitimą šalyje. Taip pat pasitelkti įvairūs neoficialūs dokumentai, pvz., žiniasklaidos priemonės, jei tik jie pateikia tyrimui tinkamos informacijos. Dokumentų analizė atlikta 2008 m. spalio mėn. – 2009 m. birželio mėn.
- *Statistinė duomenų analizė.* Surinktiems statistiniams duomenims pritaikius analizės metodą identifikuotos vaiko teisių apsaugos sistemos problemos. Statistinių duomenų rinkimo bei statistinės analizės darbai atlikti 2009 metų sausio mėn. Analizėje panaudoti Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos surinkti duomenys, apibūdinantys 2006 –

2009 m. politinę, ekonominę, socialinę bei vaiko teisių apsaugos sistemos situaciją šalyje bei Šiaulių apskrityje².

- *Ekspertų apklausa*, kurios tikslas buvo pagilinti žinias apie vaiko teisių apsaugos sistemos problemas bei ateities numatymus. Apklausiai panaudotas pusiau struktūruotas interviu klausimynas (3 priedas), kurio pagalba buvo atliktas interviu su savivaldybių institucijų darbuotojais, kurie pagal savo pareigas tiesiogiai atsakingi už vaiko teisių įgyvendinimą apskrityje. Apklausa atlikta 2010 m. vasario mėnesį. Surinkti duomenys apdoroti ir išanalizuoti, apibendrinti rezultatai, pateikiamos išvados bei rekomendacijos.

3.3. Tyrimo geografija ir imtis

Atliktas pusiau struktūruotas interviu su savivaldybių institucijų darbuotojais, kurie pagal savo pareigas tiesiogiai atsakingi už vaiko teisių įgyvendinimą apskrityje. Ekspertų apklausoje dalyvavo 7 atstovai iš tokių institucijų: Šiaulių miesto savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriaus, Joniškio rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriaus bei Radviliškio rajono savivaldybės Vaiko teisių apsaugos skyriaus. Visi ekspertai turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą.

Respondentų sociodemografinė charakteristika liudija, kad vaiko teisių apsaugos tarnyboje dirba pakankamą patirtį turintys specialistai. Pateikti duomenys liudija, jog didžioji dalis respondentų profesinį pasirengimą įgyjo seniai, nes vieno eksperto darbo patirtis siekia net 20 metų, kito – 15 metų, o dar dviejų - 14 ir 10 metų. Tik nedidelė dalis respondentų (3 respondentai) vaiko teisių apsaugos tarnyboje dirba mažiau nei 10 metų, t. y. vienas dirba 3 metus, o du respondentai – 2 metus.

3.4. Vaiko teisių apsaugos sistemos išorinių veiksnių analizė

Strateginis Vaiko teisių apsaugos sistemos valdymas reikalauja nuolatinio ir nuoseklaus proceso, kuriuo siekiama vaiko teisių apsaugos institucijų, kaip visumos, harmonijos su jų veiklos sąlygomis ir interesų grupėmis. Įgyvendinant šią paskirtį, reikia atlikti veiklos rezultatyvumo ir aplinkos veiksnių analizę, nustatyti institucijų veiklos kryptį. Todėl aptardami empirinio tyrimo rezultatus atskleisime strateginio valdymo ypatumus, kurie turi įtakos vaiko teisių apsaugos sistemos veiklai, t. y. politiniai, ekonominiai, socialiniai bei technologiniai veiksniai. Vienas tokių strateginio valdymo elementų yra politiniai veiksniai, kuriuos aptarsime plačiau.

---

² www.socialiniszemėlapis.lt

3.4.1. Politiniai veiksniai, turintys įtakos Vaiko teisių apsaugos sistemos veiklai

Pagrindinė atsakomybė, sprendžiant daugelį su vaiko teisėmis susijusių klausimų, tenka nacionaliniame lygmenyje, tačiau ES yra šių klausimų tarptautinis aspektas (matmuo). Todėl pastaraisiais metais Europos Sąjungos institucijos, dirbančios su Valstybėmis narėmis, darė pažangą skatindamos vaiko teises. Egzistuojantys Europos Sąjungos teisiniai pagrindai buvo panaudoti tam, kad išvystytų politiką ir programas, susijusias su vaiko apsauga, vaiko skurdu, socialine atskirtimi ir vaikų diskriminacija.

Būtina paminėti **pagrindinius Europos Sąjungos teisinius dokumentus, susijusius su vaiko apsauga**: Europos socialinė chartija (1961) (šeimos teisė į socialinę, teisinę ir ekonominę apsaugą), Europos socialinės apsaugos kodeksas (1964), 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, Europos konvencija dėl vaiko teisių įgyvendinimo (1996) ir kt. tarptautinės teisės normos.

Europos Sąjunga nusprendė, atsižvelgiant į visuomenėje vykstančius pokyčius, socialinę pažangą ir mokslo bei technologijų laimėjimus, būtina stiprinti **pagrindinių teisių apsaugą**, labiau jas išryškinti **Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (2007)**, dėl kurios ši teisė tampa viena pagrindinių. Todėl 24 straipsnyje nurodomos Vaiko teisės ir pabrėžiama, jog *Vaikai turi teisę į jų gerovei užtikrinti būtiną apsaugą ir globą*. Jie gali laisvai reikšti savo nuomonę. Sprendžiant su vaikais susijusius klausimus į jų nuomonę atsižvelgiama pagal jų amžių ir brandą. *O visuose valstybės ar privačių institucijų veiksmuose, susijusiuose su vaikais, pirmiausia turi būti vadovaujamas vaiko interesais*. Be to, kiekvienas vaikas turi teisę reguliariai palaikyti asmeninius santykius ir tiesiogiai bendrauti su abiem savo tėvais, jei tai neprieštarauja vaiko interesams (Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, 2007).

Europos Sąjungoje (ES) vaikų reikalais rūpinasi arba bent dalinai su vaikų problemomis susiduria keli generaliniai direktoratai (žr. 4 priedas).

Europos Sąjungos politikos tendencijos turi didelę įtaką, kadangi aiškios politinės krypties nebuvimas neleidžia įvertinti, kokią vietą kiekvieno direktorato veikloje užima vaikų problemos. Europos Komisijos direktoratuose yra net kelios vaikų problemoms skirtos tarpžinybinės grupės. Tačiau šiuo metu nėra jokio centrinio skyriaus ar direktorato, kuris vadovautų rengiant nuoseklią visaapimančią vaikams skirtą politiką ir užtikrintų efektyvų ES institucijų bendradarbiavimą.

Europos Parlamente yra daugybė vaikų reikalais besidominčių grupių ir komitetų, kurie šioje srityje iškėlė nemažai iniciatyvų. Tai tokie komitetai kaip: Teisės reikalų ir piliečių teisių, Darbo ir socialinių reikalų, Kultūros, jaunimo, švietimo ir žiniasklaidos, Plėtros ir bendradarbiavimo, Pilietinių teisių ir vidaus reikalų, Žmogaus teisių, Moterų teisių. Kiek mažiau formali yra Šeimos, vaikų ir solidarumo grupė. Kita vertus, kaip ir Komisijos atveju, pastebimas šių komitetų ir grupių bendradarbiavimo trūkumas (Europos Sąjunga ir jos politika dėl vaikų).

Plėtros planų ir programų rengimas yra pagrindinis ES struktūrinių fondų programavimo etapas. Šio proceso pasekmes ES valstybėms narėms galima suskirstyti į keturis pagrindinius skyrius (struktūra, žmogiškieji ištekliai, sistemos, priemonės):

- **struktūros** apima atsakingą instituciją, koordinavimo struktūrą, atsakomybės pasiskirstymą tarp nacionalinių ir subnacionalinių valdžių ir centrinio valdymo ministerijų, konsultavimosi ir partnerystės struktūrą;
- **žmogiškieji ištekliai** apima tinkamą apmokyto ir patyrusio personalo skaičių, socialinių-ekonominių partnerių, politikų ir kitų institucijų deramą dalyvavimą bei pasinaudojimą išorės konsultantų ir mokslininkų paslaugomis;
- **sistemos** apima programavimo dokumentų suderinamumą su platesnėmis plėtros strategijos kryptimis, prieinamą tinkamų statistinių duomenų sistemą, esamus ir prieinamus praėjusio programavimo laikotarpio finansinius išteklius ir pagrindinius rezultatus, esamą ir prieinamą numatytų viešųjų ir kitų struktūrinių išlaidų sistemą;
- **priemonės** apima programavimo metodus ir tyrimus, Europos Komisijos programų rengimo gaires, atitikimą ES viešosios politikos kryptims, nacionalinės rekomendacijas ir informacijos platinimą bei išankstinio (*ex-ante*) vertinimą programuojant (Integracijos vadovas politikos kūrėjams ir vykdytojams, 2007).

Lietuvai integruojantis į sparčiai kintančią pasaulio visuomenę turime eiti nuo pokyčių link sisteminės kaitos.

Svarbu paminėti **Parlamentinės Asamblėjos Rekomendacija 1286 (1996) dėl Europos strategijos vaikų atžvilgiu**. Ji turėtų tapti įkvėpimo šaltiniu ir orientyru Europos politikams, kurie savo veiklos sferose susiduria su vaikų problemomis bei siekia užtikrinti ir plėtoti vaikų teises. Rekomendacijoje valstybės, ET narės raginamos suteikti vaiko teisėms politinį prioritetą tokiomis priemonėmis:

- vykdant aktyvią vaikų apsaugos politiką, kad būtų pilnai įgyvendinta Konvencija, visose srityse vadovaujantis vaikui palankiausiaisiais interesais, iš anksto užkertant kelią galimai kritinei situacijai ar problemoms;
- siekiant, kad vaikai būtų kiek galima labiau matomi, nuolatos renkant apie juos informaciją, o būtent kaupiant patikimą ir detalią statistinę medžiagą, kuri leistų nustatyti tuos vaikų poreikius ir problemas, kurių sprendimui būtinos politinės priemonės;
- paskiriant ombudsmeną ar įkuriant kitą nepriklausomą instituciją, kurią visuomenė galėtų pasiekti per vietos įstaigas, bei įpareigojant juos rūpintis vaikų gyvenimo gerinimu;
- užtikrinant, ypač politikos formavimo lygyje, kad visuomet deramai bus atsižvelgiama į vaikų interesus ir poreikius, pvz., atliekant „poveikio vaikams analizę“, kuri leistų įvertinti, koki

poveikį vaikams galėtų turėti vienas ar kitas teikiamas įstatymas, reglamentuojanti ar kitokia priemonė;

- investuojant pirmiausia į vaikus ir visuose lygiuose (valstybės, regiono ar vietos), lyginant su išlaidomis kitiems sektoriams, skiriant reikiamas biudžeto lėšas;
- garantuodamos esamo dydžio įnašus ir dotacijas visoms vaikų globa besirūpinančioms valstybėms ir tarptautinėms organizacijoms (The rights of the child: A European perspective, 1996).

Taip pat svarbu paminėti, jog vykdoma **Europos Tarybos programa „Kurkime Europą vaikams ir su vaikais” (2006)**, kurios tikslas yra užtikrinti pagarbą vaiko teisėms visose Europos šalyse, panaikinti visas smurto prieš vaikus formas. Programos esmę sudaro keturi elementai: vaikų apsauga, smurto prevencija, nusikaltėlių baudžiamasis persekiojimas ir vaikų dalyvavimas. Ypatingas dėmesys skiriamas labiausiai pažeidžiamiems vaikams: vaikams su negale, skurdžiai gyvenantiems vaikams ir be tėvų globos augantiems vaikams.

„Kurkime Europą vaikams ir su vaikais” padės valstybėms rengti smurto prieš vaikus prevencijos strategijas. Įgyvendinant programą bus siekiama tobulinti sistemas, kurių dėka naudojant vaikams palankias tarnybas būtų galima lengviau pranešti apie smurto atvejus, teikti pagalbą šeimoms ir siekti, kad kiek galima anksčiau būtų nustatyti ir specialisto dokumentuoti smurto atvejai. Programa turėtų padėti valdžios atstovams ir specialistams greitai ir kompetentingai reaguoti į smurtą. Ypač daug pastangų bus skirta išnaikinti vaikų seksualinę prievartą ir išnaudojimą.

Ne mažiau svarbi yra **Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija (2003)**. Nuo praeito šimtmečio dešimtojo dešimtmečio vaiko sąvokai skiriama vis daugiau dėmesio politinėse programose ir praktinėje pedagoginėje veikloje. Vadovaudamasi JTVTK 4 straipsniu, valstybė privalo pripažinti vaikus teisės subjektais ir įgyvendinti sistemas, kurios atitinka jų poreikius ir kompetencijas, kad jie galėtų būti aktyvūs savo pačių gyvenimo.

Be šių įstatymų, Lietuvoje taip pat galioja ir tarptautinės ir nacionalinės teisės normos socialinėje pagalbos sferoje.

3.4.2. Ekonominiai veiksniai, turintys įtakos Vaiko teisių apsaugos sistemos veiklai

Vienas iš svarbiausių tikslų, įgyvendinant Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos nuostatas – **užtikrinti vaikams teisę į deramą pragyvenimo lygį**, kuris jiems reikalingas, kad galėtų visokeriopai vystytis. Už šios teisės įgyvendinimą pirmiausiai yra atsakingi tėvai, o valstybė privalo prireikus padėti tėvams įgyvendinti šią teisę ir, kai reikia, teikti materialinę paramą.

Tačiau svarbu paminėti, jog 2008 m. birželio 3 d. LR Seimo nutarimu nr. X-1569 patvirtintoje Valstybinėje šeimos politikos koncepcijoje akcentuojama, jog socialinis ir ekonominis nestabilumas, naujos galimybės ir iššūkiai (dėl to sumažėjo dalies šeimų gebėjimas prisitaikyti prie

naujų aplinkybių) išryškino didėjančią šeimos instituto krizę, kuri turi didelę įtaką vaiko teisių apsaugai. Šią situaciją iliustruoja toliau išdėstytos ekonominės problemos (Valstybinė šeimos politikos koncepcija, 2008).

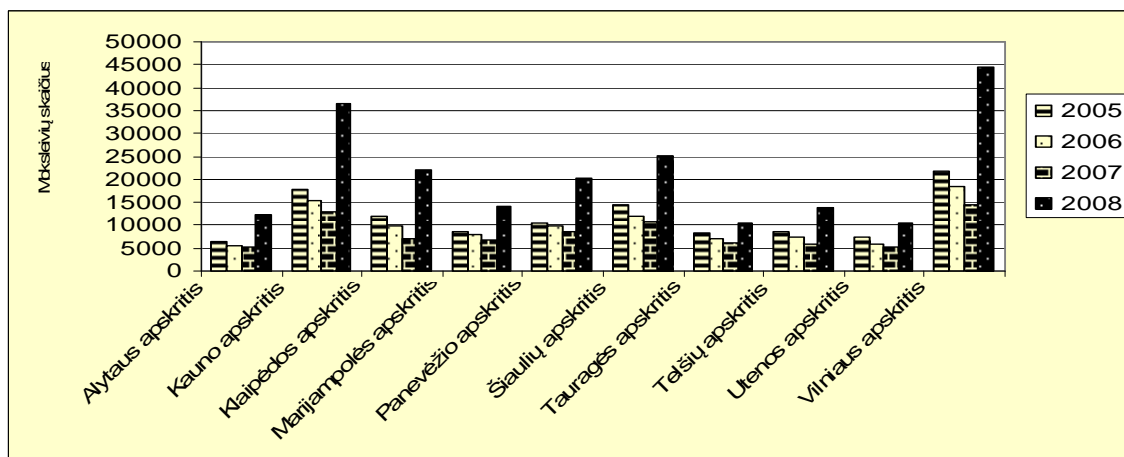
Viena svarbiausių ekonominių problemų - **šeimų skurdas**. Tarp sunkiausiai besiverčiančių ar skurstančių šeimų pirmiausia patenka nepilnos ir daugiavaikės šeimos, šeimos, auginančios mažamečius vaikus, prižiūrinčios neįgalius asmenis, mažos motyvacijos, nesugebančios prisitaikyti prie kintančių gyvenimo sąlygų šeimos (Gyvenimo lygis ir skurdas 2005 m., 2006). Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, skurdo rizikos lygis iki socialinių išmokų, išskyrus pensijas nuo 2005 m. (26,1 proc.) didėjo ir 2008 m. sudarė 27,2 proc. Namų ūkių, kuriuose yra vaikų, skurdo rizikos lygis 2008 m. buvo didesnis nei vidutiniškai šalyje ir siekė 19,4 proc. Daugiavaikėse šeimose minėtas rodiklis siekė 46,0 proc. (Skurdo rizikos rodikliai).

Todėl siekiant užtikrinti **normalias vaikų gyvenimo sąlygas, mažinant socialinę atskirtį ir diferenciaciją**, nuolat *didinama valstybės parama* šeimoje augantiems bei globojamiems (rūpinamiems) vaikams. Socialinė valstybės parama šeimoms ir vaikams apima paramą kūdikio besilaukiančioms moterims, paramą vaikus auginančioms šeimoms, paramą globojamiems vaikams bei piniginę socialinę paramą mažas pajamas gaunančioms šeimoms (5 priedas). Lentelėje pateikti duomenys liudija, jog socialinės išmokos yra pakankamai mažos. Galima numanyti, jog tuo siekiama skatinti pačius tėvus ieškoti pragyvenimo šaltinių bei patiems išlaikyti savo vaikus.

Išmokas, išskyrus globos (rūpybos) išmoką, skiria ir moka savivaldybės, kurios teritorijoje asmuo, turintis teisę gauti šio įstatymo nustatytas išmokas, deklaruoja gyvenamąją vietą, administracija, o jeigu jis gyvenamosios vietos neturi, - savivaldybės, kurioje šis asmuo gyvena, administracija (Lietuvos Respublikos 2006 m. sausio 19 d. įstatymas Nr. X-496 (nuo 2007 m. sausio 1 d.) (Valstybės žinios, 2006, Nr. 17-592).

Socialinės rizikos šeimoms šio įstatymo nustatytos išmokos teikiamos savivaldybių tarybų nustatyta tvarka. Išmokos socialinės rizikos šeimoms gali būti teikiamos vienu iš šių būdų, t. y. *piniginėmis lėšomis vaiką prižiūrinčiai motinai ar tėvui (įmotei ar įtėviui); piniginėmis lėšomis vyresniam kaip 16 metų vaikui; tai pat maisto produktais, drabužiais, avalyne, higienos reikmenimis ar kitomis vaikams būtinomis prekėmis; kortelėmis, skirtomis pirkti maisto parduotuvėse; talonais maitinimui; paslaugomis, vadovaujantis Socialinių paslaugų įstatymu; apmokant vaikų maitinimo išlaidas mokyklose ar dienos centruose; apmokant vaikų išlaikymo išlaidas ikimokyklinėse įstaigose bei kitais savivaldybių tarybų nustatytais būdais.*

Labai svarbų vaidmenį užima tai, jog vaikai turi galimybę gauti nemokamą maitinimą mokykloje (žr. 9 paveikslas).

9 pav. Nemokamai maitinami moksleiviai

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos Departamento duomenimis.

Iš pateiktų duomenų galima pastebėti, jog nemokamą maitinimą gaunančių moksleivių skaičius nuo 2005 m. iki 2007 m. laipsniškai mažėjo, o 2008 m. beveik dvigubai daugiau moksleivių gavo nemokamą maitinimą. Galima daryti prielaidą, jog tam įtakos turėjo ekonominis šalies pakilimas. Be to, nuo 2008 m. liepos 1 d. įsigaliojo Socialinės paramos mokiniams įstatymo nuostatos, kurios reglamentuoja, jog nemokamus pietus privaloma skirti visiems mokiniams, kurie mokosi pagal priešmokyklinio ar pradinio ugdymo programas, o taip pat skirti nemokamus pusryčius visiems mokiniams iš mažas pajamas gaunančių šeimų, o tai sąlygojo nemokamą maitinimą gaunančių mokinių skaičiaus didėjimą.

Valstybinėje šeimos politikos koncepcijoje (2008) pabrėžiama, jog **nepakankama socialinės pagalbos ir paramos šeimai sistema**. Nėra ekonominio stabilumo, neužtikrinta paramos šeimai plėtra ir kokybė. Esama socialinės paramos infrastruktūra silpnai išplėtota, trūksta veiksmų koordinavimo, jaučiamas kvalifikuotų specialistų, dirbančių su šeima, stygius. Socialinės pagalbos ir paramos sistema daugiau orientuota ne į prevencinį darbą ar paslaugų šeimai teikimą, bet į padarinius, socialinių išmokų mokėjimą. Išmokų mokėjimas netiesiogiai pratina nedarnių šeimų tėvus gyventi vaikų sąskaita ir vengti socialiai naudingo darbo. Nepakankamai užtikrinama jaunimo integracija į darbo rinką.

Šią nuomonę patvirtina ir ekspertai. Jie pabrėžia, jog vis dėlto socialinės paramos sistema yra nesureguliuota, orientuota į valstybės išlaikytinį, „užsiauginom paramos gavėjų kartą“, o tai yra sovietinio tingėjimo palikimas.

Galima daryti prielaidą, jog tam įtakos turi **nepakankama valstybės pagalba ir parama šeimai krizių atvejais**. Stokojama įvairiapusės pagalbos ir paramos šeimos socialinių, psichologinių ir kitų krizių atvejais. Stinga institucijų, vykdančių ir koordinuojančių socialinės, pedagoginės ir psichologinės paramos šeimai veiklą (Valstybinė šeimos politikos koncepcija, 2008).

Kitas vaiko teisių užtikrinimui įtakos turintis veiksnys yra darbo ir pareigų šeimoje suderinamumo problemos. Silpnai išvystytos lanksčios užimtumo formos (darbas ne visą darbo

dieną, lankstus darbo grafikas, darbas namuose ir kt.) ir nepakankamos vaikų priežiūros paslaugos riboja galimybes tėvams pasirinkti profesinio darbo ir vaikų ugdymo derinimo režimą, užtikrinti lyčių lygybę ir siekti demografinių rezultatų gerėjimo (Valstybinė šeimos politikos koncepcija, 2008).

Lietuvoje mažas ikimokyklinio ugdymo įstaigų (žr. 6 priedas) skaičius beveik nėra įgyvendintų kitų šeimos – darbo derinimo priemonių. Iš pateiktų duomenų matome, jog vaikų dalyvaujančių ikimokykliniame ugdyme skaičius beveik visose apskrityse viršija vietų skaičių ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Todėl galima daryti prielaidą, jog būtent tai yra silpnoji šeimos politikos grandis, kuri labai paveikia šeimos padėtį bei turi įtakos demografiniams rodikliams, kadangi ribotos vaikų priežiūros paslaugos yra vienas iš veiksnių, įtakančių vaikų auginimo kaštų išaugimą.

Todėl, norint sustabdyti ar bent pristabdyti senėjimo ir depopuliacijos procesus, būtina imtis radikalių priemonių, galėsiančių paskatinti gimstamumą, – sudaryti sąlygas moterims ir vyrams derinti profesinį aktyvumą su vaikų auginimu.³

Be to, didelę įtaką turi **būsto problemos**. Būsto fondo struktūra neatitinka namų ūkių struktūros ir poreikių. Valstybės teikiama parama būstui įsigyti ar išsinuomoti nėra pakankama. 2006 m. pabaigoje sąrašuose socialiniam būstui nuomoti buvo daugiau kaip 16 tūkst. asmenų (šeimų), tarp jų jaunos šeimos sudarė 35,8 proc. Per 2006 m. tik 890 asmenų (šeimų) buvo suteikta galimybė išsinuomoti gyvenamąsias patalpas (Socialinio būsto nuoma ir valstybės remiami būsto kreditai 2006 m., 2007).

O visa tai skatina **emigraciją** iš šalies⁴, kurią lemia maži atlyginimai, žemas pragyvenimo lygis, problemos, kylančios jaunimui įsidarbinant pirmą kartą, ilgalaikis nedarbas, gana didelis neoficialus užimtumas. Lietuvos gyventojų emigracijos mastai ir intensyvumas yra labai dideli. Per pirmuosius narystės Europos Sąjungoje metus (2004 m.) emigrantų iš Lietuvos skaičius išaugo 1,4 karto – nuo 22,7 tūkst. iki 32,5 tūkst. 2005 m. emigravo jau 48,1 tūkst. Iš Lietuvos išvyksta jauni, dažniausiai 20–29 metų, turintys išsilavinimą, darbingi žmonės. Kokybiniai Lietuvos gyventojų pokyčiai, susiję su emigracija (didėjantis amžius, protų nutekėjimas, darbo jėgos modifikacija), neigiamai veikia šeimas. Nepakankamai skatinama grįžtamoji migracija. Neefektyvus darbo jėgos judrumas Lietuvoje.

Įvertinus ekonominius veiksnius turinčius įtakos vaiko teisių apsaugos sistemos veiklai toliau verta aptarti socialinius veiksnius, kadangi jie glaudžiai susiję ir veikia vienas kitą..

---

³ Lietuvos socialinis žemėlapis. [Žiūrėta 2009 10 20]. Prieiga per internetą: <http://www.socialiniszemelapis.lt/>

⁴ Lietuvos socialinis žemėlapis. [Žiūrėta 2009 10 20]. Prieiga per internetą: <http://www.socialiniszemelapis.lt/>

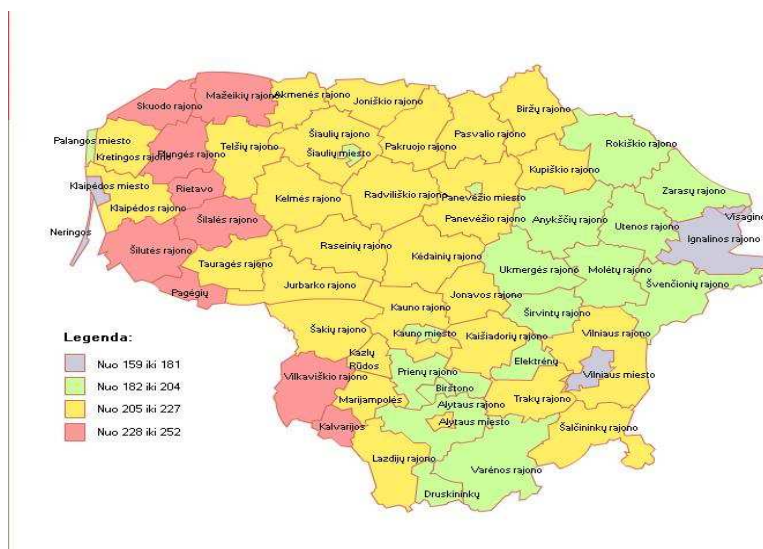

3.4.3. Socialiniai veiksniai, turintys įtakos Vaiko teisių apsaugos sistemos veiklai

1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos nuostatos pažymi, jog **prigimtinė ir svarbiausia vaiko teisė – augti šeimoje**. Šeima sudaro geriausias sąlygas visapusiškam vaiko vystymuisi. Tačiau dėl įvairių priežasčių vaikų ugdymui ir visokeriopo saugumo užtikrinimui iškyla sunkumų. Problemas iliustruoja toliau išdėstytos šeimos demografinės, kultūrinės aplinkos ir vertybių pokyčių tendencijos.

Svarbu paminėti, jog spręstinos problemos - demografiniai pokyčiai ir nauji šeimos tipai: mažėjantis gimstamumas; nesusituokę tėvai; šeimos auginančios tik vieną vaiką; išsiskyrę tėvai, kurie sukūrę naujas šeimas dalyvauja auginant vaikus; vieniši tėvai.

Viena svarbiausių problemų - **mažas gimstamumas**. Suminis gimstamumo rodiklis (2006 m. buvo 1,3, o 1990 m. – 2,02) neužtikrina kartų kaitos. 2006 m. Lietuvoje gimė 31,3 tūkst. kūdikių (724 kūdikiais daugiau nei 2005 m.). Nors nuo 2003 m. gimimų skaičius didėja, tačiau Lietuvoje gimstamumas vis dar išlieka vienas mažiausių ES valstybėse narėse (Lietuvos šeima šiandien, 2007).

10 pav. Vaikų skaičius 1000-iai gyventojų 2008 m.

Šaltinis: Lietuvos socialinis žemėlapis. [Žiūrėta 2009 10 20]. Prieiga per internetą: <http://www.socialiniszemelapis.lt/>

Galima sakyti, kad Lietuvos gyventojai sensta taip pat kaip ir daugelio pasaulio šalių. Tačiau Lietuvoje senėjimą daugiausia lemia labai sumažėjęs gimstamumas, o ne didėjanti laukiamo gyvenimo trukmė.⁵

Be to, **mažėja vaikų skaičius**. Statistikos departamento išankstiniais duomenimis, 2009 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 653,7 tūkst. vaikų iki 18 metų amžiaus, t. y. penktadalis visų gyventojų. Vaikų skaičius per 2008 m. sumažėjo 20,2 tūkst. (3 proc.), o nuo 2000 m. pradžios – 217,6 tūkst. (25 proc.) (Lietuvos vaikai, 2009).

⁵ Lietuvos socialinis žemėlapis. [Žiūrėta 2009 10 20]. Prieiga per internetą: <http://www.socialiniszemelapis.lt/>

Svarbu paminėti, jog **didelis vaikų iki 1 metų mirtingumas**. Šis rodiklis prilyginamas šalies socialinio ekonominio išsivystymo ekvivalentui. 2005 m. mirė 209 vaikai iki 1 metų, o 2006 m. – 212. Kūdikių mirtingumo vidurkis – 6,8 tūkstančiui gyvų gimusių kūdikių, ES valstybių narių vidurkis – 5,2.

Taip pat svarbi problema - **mažas santuokų skaičius**. Nors per pastaruosius penkerius metus po dešimtmetį (1991–2001) trukusio santuokų skaičiaus mažėjimo, šis skaičius ėmė didėti – 2006 m. susituokė 21,2 tūkst. porų (1,3 tūkst. porų daugiau nei 2005 m.), tačiau 1990 m. tuokėsi 36,3 tūkst. porų, tad santykinai šis skaičius yra mažas (Lietuvos šeima šiandien, 2007).

Svarbu paminėti, jog taip pat viena iš problemų - **gana dažnos ištuokos**. 2006 m. buvo įregistruota apie 11,2 tūkst. ištuokų (202 poromis daugiau nei 2005 m.). Vidutiniškai per metus po ištuokos be vieno iš tėvų (dažniausiai be tėvo) lieka apie 10 tūkst. vaikų (Lietuvos šeima šiandien, 2007).

Dar viena problema yra tai, jog **vis daugiau porų gyvena kartu, neregistruojamos santuokos**. Gyvenimas nesusituokus didina, kaip rodo daugelio tyrimų duomenys, tarpusavio santykių įtampą, polinkį į seksualinę neištikimybę, nenorą ar atidėliojimą turėti vaikų, smurto prieš moteris ir vaikus galimybę; sugyventinių kūdikių mirtingumas yra didesnis nei susituokusiųjų, sugyventinių vaikai turi daugiau elgesio problemų, didesnę polinkį į alkoholį, narkotikus, ankstyvus lytinius santykius (Valstybinė šeimos politikos koncepcija, 2008).

Be to, gausėja be abiejų tėvų gyvenančių vaikų. Dėl ištuokų, skurdo, emigracijos daugėja namų ūkių, kuriuose vaikus augina vienas iš tėvų ar globėjas. Lietuvos Respublikos Statistikos Departamento duomenimis 2006 m. tokių namų ūkių buvo 13 proc. Beveik pusę 2005 m. išvykusiųjų iš Lietuvos sudarė susituokę asmenys, todėl Lietuvoje formuojasi naujas šeimos tipas, kai vienas arba abu tėvai laikinai gyvena užsienyje, o jų vaikai likę gyventi gimtinėje. Migrantai, siekdami ekonominės naudos, dažnai nepaiso socialinių tokios migracijos pasekmių, ypač šeimai ir vaikams. *Vaikai ilgam paliekami giminaičių ar net svetimų žmonių globai, o kartais ir visai be globos, todėl dažnai įgyja našlaičio sindromą.*

Kita problema - **vaikų ir tėvų santykiai**: JTO Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimas; vaikų norų ir požiūrių nustatymas bei atsižvelgimas į juos priimant sprendimus šeimoje; prievarta prieš vaikus; besikeičiantis tėvų atsakomybės pobūdis. Be to, didelis tėvų užimtumas daro poveikį tėvų ir vaikų santykiams, mažai dėmesio skiriama vaikų priežiūrai ir auklėjimui, dėl to silpnėja ryšiai tarp šeimos narių.

Vaikų ir tėvų santykiai taip pat lemia, jog dėl įvairių priežasčių vaikai gali netekti tėvų globos. Vienos jų objektyvios – pvz., tėvai mirę, nežinomi, negali rūpinti vaiku dėl abiejų ar vieno iš jų ligos, bausmės atlikimo ar pan. Kitos priežastys – subjektyvios – pvz.: tėvai nesirūpina vaiku, jo neprižiūri, naudoja smurtą (žr. 5 lentelė).

Vaikai, kuriems nustatyta globa (rūpyba) pagal globos (rūpybos) nustatymo priežastis

Priežastys	2003	2004	2005	2006	2007	2008
tėvai nesirūpino, nesidomėjo vaiku, jo neprižiūrėjo, netinkamai auklėjo (2006–2008 m. ir naudojo smurtą)	1630	1970	1902	1733	1846	1605
tėvų valdžios apribojimas	521	491	429	559	354	402
vaikai tapo našlaičiais	275	242	259	288	234	202
vaikas įstatymu nustatyta tvarka atskirtas nuo tėvų	-	-	-	52	31	47
tėvai dingę ir jų ieškoma	92	74	53	37	38	24
tėvai naudojo smurtą	72	117	90	...	...	...
tėvai pripažinti neveiksniais	16	9	23	9	8	15
tėvystės ar artimos giminystės ryšiai nuo vaiko radimo dienos nenustatyti per tris mėnesius	7	4	27	1	1	1
tėvai teismo paskelbti mirusiais arba pripažinti nežinia kur esančiais	3	1	15	1	1	3
tėvai laikinai negalėjo rūpintis vaiku	407	359	411	327	311	385
iš jų dėl:						
tėvų ligos	160	191	194	...	...	...
suėmimo, bausmės atlikimo	89	65	87	...	...	...
kitų priežasčių	158	103	130	...	...	...

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos Departamento duomenimis.

Analizuojant Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenis, galima pastebėti tendenciją, jog dažniausia vaikų globos (rūpybos) nustatymo priežastis yra tėvų nesirūpinimas, nesidomėjimas vaiku, jo neprižiūra, netinkamas auklėjimas, o nuo 2006–2008 m. ir smurto naudojimas bei tėvų valdžios apribojimas. Remiantis statistikos departamento duomenimis, galima pastebėti, jog dažniausia vaikų globos (rūpybos) nustatymo priežastis – tėvams neterminuotai ribota valdžia (2008 m. buvo 45,2 % vaikų, kuriems nustatyta laikinoji ar nuolatinė globa (rūpyba)) ir tėvų nesirūpinimas vaiku, netinkamas jo auklėjimas (2008m. buvo 20,6% vaikų, kuriems dėl šios priežasties nustatyta laikinoji ar nuolatinė globa (rūpyba)).

Be to, apibendrinus ekspertų išreikštą nuomonę apie vaiko teisių pažeidimų pobūdį, galima išskirti, jog dažniausiai pažeidžiama vaiko teisė į saugią ir sveiką aplinką, išryškėja badavimo epizodai bei smurtas prieš vaikus.

Įvertinus vaiko teisių pažeidimų pobūdį ir vaiko globos (rūpybos) nustatymo priežastis galima remtis ekspertų požiūriu, jog tai lemia: tėvų neatsakingas požiūris į savo pareigų vykdymą vaikų atžvilgiu, asociali šeimos aplinka, tėvų amoralus elgesys ir gyvenimo būdas, skurdas, girtavimas, bedarbystė. Todėl galima daryti prielaidą, jog tėvai ne visada vykdo savo pareigas ir užtikrina vaiko teises.

Be to, verta pabrėžti, jog vienas iš svarbiausių rodiklių, apibūdinančių moralinę ir socialinę valstybės padėtį, yra **smurtas, prievarta, ypač prieš vaikus, jau tapo viena iš skaudžiausių mūsų visuomenės problemų**. Statistikos leidinyje „Lietuvos vaikai“ (2007) akcentuojama, jog vis

daugiau užregistruojama atvejų, kai nukenčia vaikai, 2006 m. nuo nusikalstamų veikų nukentėjo 5,1 tūkst. vaikų, tai 186 vaikais daugiau nei 2005 m. ir 1,3 tūkst. vaikų daugiau nei 2004 m. Dažniausiai nukenčia 14–17 metų amžiaus paaugliai. Beveik du trečdaliai nukentėjusiųjų – berniukai.

2006 m. buvo nužudyta 18, sunkius sveikatos sutrikdymus patyrė 20 vaikų. Maždaug kas antras nuo nusikalstamų veikų nukentėjęs vaikas buvo apiplėštas ar apvogtas. Be to, daugėja vaikų seksualinės prievartos atvejų. Svarbu paminėti, jog vaikai sudaro daugiau nei pusę visų užregistruotų nukentėjusiųjų nuo šių nusikalstamų veikų ir 2006 m. nuo seksualinio pobūdžio nusikalstamų veikų nukentėjo 276 vaikai (2005 m. – 239).

Galima daryti prielaidą, jog pagarba žmogaus gyvybei, sveikatai, pažiūroms, pagarba žmogų supančiam pasauliui, kaip ir daugelis kitų žmogiškųjų vertybių, yra praradę savo tikrąją vertę tiek atskiro individo, šeimos, tiek visos visuomenės elgesyje ir sąmonėje. Norime to ar ne, tačiau, bausdami vaiką fizinėmis bausmėmis, aiškiai pabrėžiame, kad faktiškai jo statusas visuomenėje yra kitoks, žemesnis nei suaugusiojo. Tačiau Jungtinių tautų vaiko teisių konvencijos 19 straipsnyje reikalaujama, kad valstybės dalyvės imtųsi reikiamų priemonių – teisinių, administracinių, socialinių, auklėjimo – ir **apsaugotų vaiką nuo visų rūšių smurto**.

Todėl rimta problema - **žema tarpusavio santykių kultūra**. Visuomenė yra menkai psichologiškai išprususi, jos žinios apie šeimos ir asmens psichosocialinės raidos tarpinius ribotos, bendravimo įgūdžiai skurdūs. *Tai galima pastebėti nagrinėjant 2008 m. vasario 21 d. pasirodžiusio straipsnio antraštę „Jaunai motinai kūdikis buvo tarsi žaislas“*. Straipsnio antraštė informuoja, jog žmonės, dirbantys žiniasklaidoje, yra menkai psichologiškai išprusę ir savo nuostatas perteikia visuomenei, kadangi žiniasklaida pristato reikšmingus įvykius ir taip pat ji pateikia veiksmingą interpretaciją, kaip reikia suprasti tai, kas įvyko. Išanalizavus straipsnį, pastebima tendencija, jog smerkiama mergaitę palikusi motina, taip žiniasklaida suponuoja tai, apie ką galvoti, atkreipia dėmesį į tam tikrus įvykius, sustiprina efektą, šitaip formuodama įvaizdį visuomenėje. Tačiau neįvertintos vaiko palikimo priežastys trukdo pažvelgti į situaciją iš esmės.

Svarbu paminėti, jog mažėja kartų solidarumas. Vis dažniau visuomenėje pasireiškia kartų susvetimėjimas ir priešiškas. Todėl aktuali problema - **vaikai, augantys problemų turinčiose šeimose**: kai vaikai arba jų tėvai serga, turi fizinę ar psichinę negalę, taip pat tautinių mažumų ir pabėgėlių šeimų vaikai; dažniausia pasekmė yra socialinė izoliacija kaip būdas išvengti diskriminavimo ir niekinimo.

Remiantis anksčiau išvardintais teiginiais, galima apibendintai teigti, jog svarbi problema - kintančios visuomenės vertybinės nuostatos – naujų gyvenimo kartu formų pripažinimas, asmens saviraiškos svarba, karjeros ir tvirto materialinio pagrindo siekimas, įsipareigojimų bei atsakomybės vengimas.

3.4.4. Technologiniai veiksniai, turintys įtakos Vaiko teisių apsaugos sistemos veiklai

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001m. rugpjūčio 10 d. nutarimu Nr. 984 buvo patvirtintas Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strateginis planas (Žin., 2001, Nr. 71-2534), kuriame viešasis administravimas išskirtas kaip viena iš prioritetinių sričių plėtojant informacinę visuomenę. Jame numatyta sukurti modernių IT naudojimui pagrįstas priemones, padedančias valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms vykdyti joms skirtas funkcijas įrengus svarbiausiųjų valstybės funkcijų vykdymo duomenų tvarkymo informacines sistemas; nustatyti kompiuterinio raštingumo kvalifikacinius reikalavimus valstybės tarnautojams, sudaryti sąlygas įgyti šią kvalifikaciją; sukurti bendrą valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų informavimo sistemą.

Informacijos visuomenės plėtra šalyje kelia ir formuoja tarnybai naujus reikalavimus bei uždavinius. VTAT veikloje naudojamos šiuolaikinės informacinės technologijos. Išorinei ir vidinei komunikacijai naudojamos įvairios ryšio priemonės (telefonas, faksas, paštas, elektroninis paštas). Visi darbuotojai turi galimybę naudotis internetu ir elektroninio pašto paslaugomis. VTAT veikia vidinis tinklas, kuris padeda darbuotojams operatyviai keistis informacija. Darbo vietos yra kompiuterizuotos. Sudarytos palankios sąlygos kaupti bei sisteminti žinias apie vaikus, naudotis duomenų bazėmis. Informacinės technologijos įgalina VTAT darbuotojus užtikrinti periodišką informacijos atnaujinimą, pagreitinti reikalingos informacijos paiešką. Sukurta valdymo informacinė sistema sudaro sąlygas pereiti prie tobulesnio žmogiškųjų išteklių valdymo ir užtikrinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą. Sukurta ir nuolat tobulinama internetinė svetainė leidžia visiems pageidaujantiems asmenims gauti reikiamą informaciją apie VTAT.

3.5. Vaiko teisių apsaugos sistemos vidinių veiksnių analizė

3.5.1. Vaiko teisių apsaugos sistemos teisinė bazė

Vaiko problemoms dažnai akla visuomenė, todėl pasaulyje tokia skaudi vaikų gyvenimo realybė. Tačiau negalima teigti, kad niekas nesirūpina vaikų problemomis. Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų pasaulio valstybių, vaiko teisės ir jo teisėti interesai, jų prioritetiškumas bei vaiko gerovės užtikrinimo mechanizmas, yra įtvirtintas ir nacionaliniu, ir tarptautiniu lygiu. Platus ratas visuomenės teisinių santykių nuo viešojo administravimo iki santykių šeimoje reglamentuotas Lietuvos Respublikos įstatymais, poįstatyminiais teisės aktais, taip pat Europos Sąjungos teisės aktais, tarptautinėmis sutartimis bei susitarimais (Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos veiklos ataskaita, 2004).

Svarbiausias vaikų globėjas - Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja 1989 metais priėmusi Vaiko teisių konvenciją, kuri buvo ratifikuota beveik visose pasaulio valstybėse. O pagrindines vaiko teises (į gyvybę, sveikatą, laisvę, asmens neliečiamybę, teisę į normalų fizinį, protinį, dvasinį, dorovinį, socialinį vystymąsi ir kt.) nacionaliniu mastu reglamentuoja daugybė įstatymų: **Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992), Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996), Civilinis kodeksas (2000), Baudžiamasis kodeksas (2000) ir kiti įstatymai.**

Svarbu paminėti, jog **1992 m. sausio 8 d. Lietuvos Respublika prisijungė prie Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos, kurią Lietuvos Respublikos Seimas ratifikavo 1995 m. liepos 3 d.** Tai reiškia, kad ir Lietuva prisiėmė įsipareigojimus įgyvendinti Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos nuostatas. Atsižvelgdama į tai, Lietuva reguliariai atsiskaito Jungtinių Tautų Vaiko teisių komitetui apie šios konvencijos įgyvendinimą. Taigi tolesnės nacionalinės ir tarptautinės iniciatyvos užtikrinant vaiko teises pirmiausia remiasi Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijoje įtvirtintais principais ir nuostatomis. 1989 m. priimtoje Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje (1 straipsnis) akcentuojama, jog vaiku laikomas kiekvienas žmogus, neturintis 18-os metų, jei pagal taikomą įstatymą jo pilnametystė nepripažinta anksčiau. Lietuvos Respublikos Vaikų teisių apsaugos pagrindų įstatyme 2 straipsnyje teigiama, jog Vaikas yra žmogus, neturintis 18 metų, išskyrus atvejus, kai įstatymai numato kitaip. O šio įstatymo 5 straipsnio 2 dalis suteikia prioritetą kitų įstatymų ar teisės aktų atžvilgiu, kadangi pabrėžiama, jog sprendžiant kilusius ginčus, kai įstatymai ar kiti teisės aktai kitaip negu šis įstatymas reguliuoja santykius, susijusius su vaiko teisėmis bei laisvėmis ir jų apsauga, arba šie santykiai nėra įstatymų sureguliuoti, taikomos šio įstatymo atitinkamos nuostatos.

Konvencijoje yra numatytos pagrindinės elgesio su vaikais, jų apsaugos ir dalyvavimo visuomenės gyvenime vertybės. 2, 3, 6 ir 12 straipsnių nuostatos formuoja požiūrį į vaikų apsaugą ir yra nacionalinių programų pagrindas, siekiant įgyvendinti vaikų teises.

Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 2 straipsnyje pabrėžiama, jog Valstybės dalyvės gerbia ir garantuoja visas šioje Konvencijoje numatytas teises kiekvienam vaikui, priklausančiam jos jurisdikcijai, be jokios diskriminacijos, nepriklausomai nuo vaiko, jo tėvų arba teisėtų globėjų rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautybės, etninės ar socialinės kilmės, turto, sveikatos, luomo ar kokių nors kitų aplinkybių.

Be to, imasi visų reikiamų priemonių, kad vaikas būtų apsaugotas nuo bet kokios diskriminacijos ar bausmių dėl vaiko tėvų, teisių globėjų ar kitų šeimos narių statuso, veiklos, pažiūrų ar įsitikinimų.

Iš to seka Konvencijos 3 straipsnis, kuriame nurodoma, jog, imantis bet kokių vaiką liečiančių veiksmų, nesvarbu, ar tai darytų valstybinės ar privačios įstaigos, užsiimančios socialiniu aprūpinimu, teismai, administracijos ar įstatymų leidimo organai, svarbiausia - **vaiko interesai**.

Todėl įsipareigojama teikti vaikui tokią apsaugą ir globą, kokios reikia jo gerovei, atsižvelgdamas į jo tėvų, globėjų ar kitų asmenų, atsakančių už jį pagal įstatymą, teises ir pareigas, ir tam tikslui imasi atitinkamų teisinių ir administracinių priemonių. Taip pat rūpinamasi, kad tiek už vaikų globą ar apsaugą atsakingos įstaigos, tarnybos ir organai, ypač saugumo, sveikatos apsaugos sritys, jų darbuotojų skaičius bei tinkamumas, tiek kompetentinga jų priežiūra atitiktų kompetentingų organų nustatytas normas.

Konvencijos 6 straipsnis nurodo, jog Valstybės dalyvės pripažįsta kiekvieno vaikų neatimamą teisę gyventi ir užtikrina didžiausią galimybę vaikui gyventi ir sveikai vystytis.

Ir kaip skelbia JT Vaiko teisių Konvencijos 12 straipsnis, turi būti garantuojama vaikui, sugebančiam suformuluoti savo pažiūras, teisė laisvai jas reikšti visais jį liečiančiais klausimais; be to, vaiko pažiūroms, atsižvelgiant į jo amžių ir brandumą, skiriama daug dėmesio. Todėl vaikui būtinai suteikiama galimybė būti išklaustam bet kokio jį liečiančio teismo ar administracinio nagrinėjimo metu tiesiogiai arba per atstovą ar atitinkamą organą nacionalinių įstatymų numatyta tvarka.

Konvencijoje nėra konkrečių apibrėžimų, kas konkrečioje situacijoje atitinka vaiko interesus, tačiau pateiktos normos tam tikru mastu šiuos interesus apibrėžia. Atitinkamuose Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos straipsniuose nurodomi svarbiausi vaiko interesai. Be to, pateikiami apribojimai, nurodoma, kaip su vaiku reikėtų ir kaip nereikėtų elgtis.

Nurodytuose straipsniuose išdėstyti bendrieji vaiko teisių apsaugos principai, kurie įteisinti yra ir Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme, priimtame 1996 m. kovo 14 d. Nr. 1-1234.

1994 m. Lietuvoje pradama kurti **Vaiko teisių apsaugos tarnybų sistema**, o užtikrinant Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimą, patvirtintas **Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas** (1996), apibrėžiantis bendrąsias vaiko teisių apsaugos

nuostatas, vaiko teises, laisves, pareigas, atsakomybę už vaiko teisių pažeidimus, vaiko teisių apsaugos institucijų sistemą ir jų veiklos teisinius pagrindus. Ir šalies mastu yra svarbiausias vaikų globėjas. Lietuvos Respublikos Vaikų teisių apsaugos pagrindų įstatymas, priimtas 1996 m., minėtame dokumente 6 straipsnyje akcentuojama, jog pagrindinės Vaiko teisės saugomos ir garantuojamos taip:

1) tėvai ar kiti teisėti vaiko atstovai privalo sudaryti tinkamas sąlygas vaikui gyventi ir augti šeimoje, rūpintis juo;

Deja, įvairios priežastys lemia tai, jog ne visi tėvai užtikrina vaikų teisėtus interesus ir sudaro tinkamas sąlygas vaikui gyventi ir augti šeimoje, todėl dėl įvairių priežasčių vaikai netenka tėvų globos. Remiantis Statistikos Departamento duomenimis, matome, jog 2008 m. globa nustatyta 2691 vaikui. Vertinant nuo 2006 m. iki 2008 m. per metus vaikams nustatytos globos (rūpybos) atvejus, pastebima tendencija, jog tokių atvejų mažėja, tačiau vaikams, kuriems nustatyta globa (rūpyba), skaičius išlieka gana didelis.

6 lentelė

Vaikų globos (rūpybos) aspektai

Metai	2007	2008
Per metus vaikams nustatytos globos (rūpybos) atvejai	2824	2691
Vaikai, atvykę į globos namus:		
<i>Iš tėvų</i>	1200	1090
<i>Iš ligoninės</i>	204	195
<i>Iš laikinosios globos (rūpybos) šeimoje, šeimynoje</i>	121	81
<i>Iš nuolatinės globos (rūpybos) šeimoje, šeimynoje</i>	67	89
<i>Iš įvaikintojų</i>	7	8
<i>Iš kitur</i>	53	44

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos Departamento duomenimis.

Be to, remiantis Statistikos Departamento duomenimis, galima pastebėti, jog dažniausia vaikai į globos namus atvyksta iš tėvų, o tai lemia, kaip jau buvo minėta anksčiau, jog dažniausia vaikų globos nustatymo priežastis – tėvų nesirūpinimas vaiku, savo pareigų nevykdymas.

Galima numanyti, jog iš to kyla šio straipsnio antras punktas, jog siekiant apsaugoti vaikus, kai to nepadaro pagrindiniai vaiko teisių atstovai – tėvai - turi būti:

2) priimami ir įgyvendinami įstatymai bei kiti teisės aktai;

3) kuriamos atitinkamos valstybės ir vietos savivaldos institucijos ir pavedama joms vykdyti vaiko teisių apsaugą;

2000 m. priimamas Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas, įsteigta Įvaikinimo tarnyba. O Lietuvos Respublikos Seimo 2000 metų liepos 17 d. nutarimu Nr. VIII-1865 buvo įsteigta Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga. Tai institucija, kuri kontroliuoja, ar nepažeidžiamos vaiko teisės, ar tinkamai įgyvendinama Jungtinių Tautų konvencija. Vaiko teisių apsaugos kontrolierius vadovaujasi Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymu, kuris suteikia teisę

kontroliuoti valstybinių, savivaldos institucijų ir organizacijų veiklą. Taip pat kontrolierė gali prižiūrėti ir privačių asmenų veiklą, jeigu būna pažeidžiami vaiko interesai ir jų teisės.

Siekiant užtikrinti vaiko teisių apsaugos sistemos funkcionavimą, inicijuojama savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnybų tinklo plėtra ir **2002 m. patvirtinami Bendrieji vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatai**, o 2003 m. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai priskiriama vaiko teisių apsaugos valdymo sritis.⁶ Valstybė, perduodama savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnyboms svarbią prievolę vykdyti vaiko teisių apsaugą, įpareigoja jas organizuoti likusių be tėvų globos vaikų globą (rūpybą), atstovauti vaiko teisėms ir teisėtiems interesams.

4) rengiamos ir įgyvendinamos specialios programos bei priemonės;

2003-09-18 Vyriausybės nutarimu Nr.1179 patvirtinta savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnybų veiklos tobulinimo programa.

Be to, 2005 m. vasario 17 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 184 patvirtintas, Vaiko gerovės valstybės politikos strategijos įgyvendinimo 2005–2012 metų planas, kuriuo siekiama teikti pagalbą šeimai, didinti asmeninę tėvų atsakomybę už vaikus; užtikrinti išsamios statistinės informacijos apie visas vaikų grupes kaupimą; tobulinti specialistų, dirbančių vaiko teisių apsaugos srityje, kvalifikaciją.

O siekiant kurti ir įgyvendinti šeimos problemų sprendimo prevencines priemones, kurios sudarytų galimybes vaikui augti savo šeimoje; plėtoti nestacionarias dienos socialinės priežiūros paslaugas vaikams ir šeimoms vaikų dienos centruose; mažinti globojamų (rūpinamų) vaikų skaičių globos namuose ir vaikų iki 3 metų siuntimą į vaikų globos įstaigas, daugiau paslaugų teikiant bendruomenėje; užtikrinti vaiko globos (rūpybos) šeimoje prioritetą; tobulinti specialistų kvalifikaciją; organizuoti informacijos apie vaiko globos (rūpybos) organizavimą sklaidą, **Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. spalio 31 d. nutarimu Nr. 1193 patvirtintas Vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2007-2012 metų planas.**

Panaudotas smurtas prieš vaikus ir nepriežiūra sukelia vaikams ilgalaikių neigiamų pasekmių. Vaiko gerovės strategijoje numatytos priemonės apsaugoti vaiką nuo visų formų smurto ir ekonominio išnaudojimo, tuo tikslu vykdoma Nacionalinė smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008 - 2010 metų programa. Ja siekiama mažinti smurto paplitimą bei užtikrinti vaikų apsaugą nuo įvairių smurto formų šeimoje, ugdymo įstaigose, kurti visuomenės be smurto kultūrą. Numatyti kompleksines ir koordinuotas priemones smurtui prieš vaikus su visomis jo apraiškomis šalinti. Programos priemonės skiriamos vaikams, galintiems nukentėti ir nukentėjusiems nuo psichologinio, fizinio smurto, seksualinio išnaudojimo bei nepriežiūros, jų šeimoms, smurto ir patyčių prieš vaikus prevencijai mokyklose, bei suteikti veiksmingą pagalbą vaikams, nukentėjusiems nuo smurto.

---

⁶ Patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-12-17 nutarimu Nr. 1983

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2009–2011 metų strateginiame veiklos plane išskiriama *Vaiko teisių į apsaugą, aprūpinimą ir dalyvavimą visuomenės gyvenime įgyvendinimo programa (2009)*. Svarbu paminėti, jog programa įgyvendinama, siekiant ministerijos strateginio tikslo „Siekti palankios šeimai aplinkos, efektyvios socialinės apsaugos ir aktyvaus bendruomenių dalyvavimo socialinėje veikloje, užtikrinti socialiai pažeidžiamų gyventojų grupių socialinę integraciją“. Programa yra daugiametė ir tęstinė. Įgyvendinant programą, bus teikiamos socialinės paslaugos vaikams iš socialinės rizikos šeimų, bus dirbamas socialinis darbas su socialinės rizikos šeimomis, netekę tėvų globos vaikai bus rengiami savarankiškam gyvenimui, užimtumui (Vaiko teisių į apsaugą, aprūpinimą ir dalyvavimą visuomenės gyvenime įgyvendinimo programa, 2009).

5) taikomos prevencinės auklėjamosios priemonės: užkertamas kelias nusikalstamumui, kitiems teisės pažeidimams;

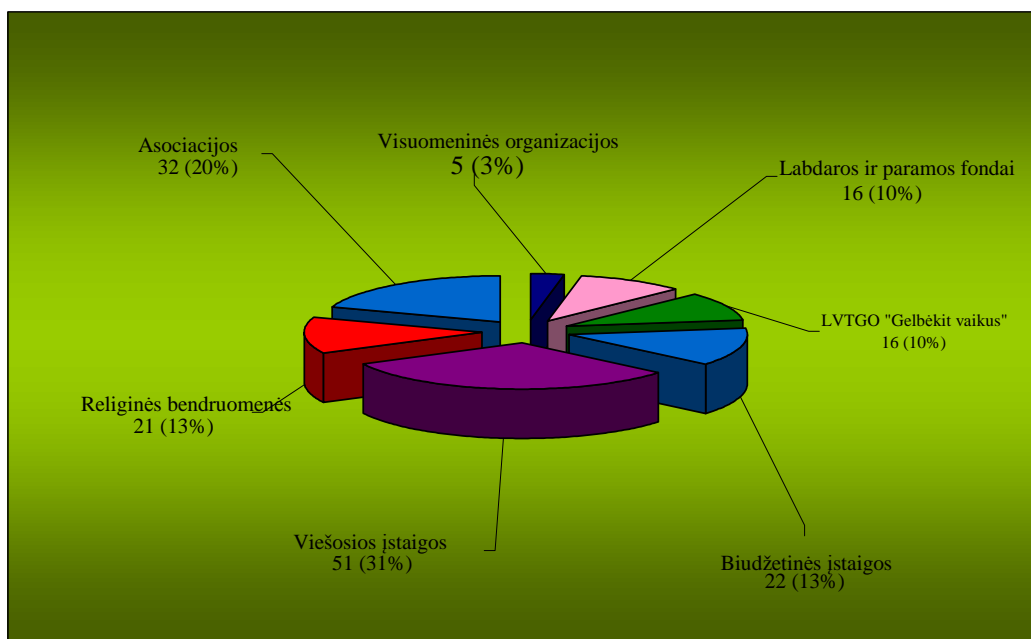
Vykdomos akcijos, rengiamos konferencijos, seminarai, siekiant spręsti nepilnamečių buvimo viešosiose vietose naktį problemą, per žiniasklaidą, mokyklose, per masinius renginius teikti gyventojams informaciją apie galimą žalą ir pavojus vaikams, informaciją apie vaikus, tėvų, kitų už vaikų gerovę atsakingų asmenų teises ir pareigas, kurias nustato teisės aktai, atsakomybę už jų nevykdymą (žr. 7 priedas).

6) valstybė ir vietos savivaldos institucijos skiria lėšų vaiko teisių apsaugos priemonėms rengti ir įgyvendinti;

7) tikslingai naudojamos vaikams labdaros būdu gautos lėšos, kitos materialinės vertybės;

8) skatinama ir remiama atitinkama visuomenės, visuomeninių organizacijų, tradicinių ir valstybės pripažintų religinių bendruomenių veikla vaiko teisių bei laisvių apsaugos srityje.

Programos “Vaiko teisių į apsaugą, aprūpinimą ir dalyvavimą visuomenės gyvenime įgyvendinimas” priemonės “Vaikų dienos centrų plėtra savivaldybėse teikiant nestacionarias dienos socialinės priežiūros paslaugas vaikams ir šeimoms įgyvendinant vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategiją” 2009 m. *dalykinėje ataskaitoje pažymima, kad 2009 metų konkurse, kaip ir 2008 metais, dalis organizacijų gavo finansavimą keliems atskiruose dienos centruose vykdomiems projektams (žr. 11 paveikslą).*

11 pav. 2009 metais finansuojamų vaikų dienos centrų projektų skaičius pagal organizacijos- vykdytojos rūšį, proc.

Šaltinis: Programos 2.6 „Vaiko teisių į apsaugą, aprūpinimą ir dalyvavimą visuomenės gyvenime įgyvendinimas“ priemonė „Plėsti vaikų dienos centrus savivaldybėse, teikiant nestacionarias dienos socialinės priežiūros paslaugas vaikams ir šeimoms“, įgyvendinant Vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategiją dalykinė ataskaita (2009) [žiūrėta 2010 01 12]. Prieiga per internetą: <http://www.sppd.lt/lt/informacija/socialines-programos/Ataskaitos/>

Tai rodo, jog projektų teikimas gauti finansavimą skatina nestacionarias dienos socialinės priežiūros paslaugas vaikams, o valstybė remia atitinkamą visuomenės, visuomeninių organizacijų, tradicinių ir valstybės pripažintų religinių bendruomenių veiklą vaiko teisių bei laisvių apsaugos srityje.

Lietuvos Respublikos Vaikų teisių apsaugos pagrindų įstatymo 7 straipsnis skelbia, jog kiekvienas vaikas turi neatimamą teisę gyventi ir augti. Todėl 10 straipsnio 2 dalyje pabrėžiama, jog draudžiama vaiką kankinti, žaloti, žeminti jo garbę ir orumą, žiauriai su juo elgtis.

Deja, pasitaiko situacijų, kai prieš vaiką naudojamas smurtas, tai patvirtina spaudoje pasirodantys straipsniai, pvz.: Girtas tėvas sumušė mažametį sūnelį (2007), Radviliškietis sumušė savo metukų sūnelį (2009), Nužudęs sūnelį šiaulietis nuėjo miegoti (2010). Pastebima tendencija, jog nukenčia silpniausia visuomenės grandis, vaikai, kurie dar nesugeba apsiginti nuo smurtaujančių tėvų.

O tai rodo, jog iškyla situacijų, kai ne visada įgyvendinamas Vaiko teisių pagrindų įstatymo 10 straipsnio punktas, jog Vaiko teisę į gyvenimo sąlygas, būtinas jo fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam vystymuisi, užtikrina tėvai, kiti teisėti vaiko atstovai.

Todėl tėvams ir kitiems teisėtiems vaiko atstovams, kurie pažeidžia vaiko teises, vengia arba nevykdo pareigos auklėti, mokyti, prižiūrėti, išlaikyti vaiką, žiauriai elgiasi su vaiku ar kitaip piktnaudžiauja savo teisėmis bei pareigomis, pagal Vaiko teisių pagrindų įstatymo 53 straipsnį taikoma įstatymų nustatyta civilinė, administracinė arba baudžiamoji atsakomybė. Todėl pats vaikas

ir kiti asmenys turi teisę kreiptis pagalbos į vaiko teisių apsaugos, teisėsaugos ar kitą instituciją, kuri privalo imtis įstatymų nustatytų priemonių, jeigu tėvas (motina) arba kitas teisėtas vaiko atstovas pažeidžia vaiko teises, žiauriai elgiasi su juo arba kitaip piktnaudžiauja savo teisėmis (pareigomis).

Tačiau 21 straipsnyje nurodoma, jog tėvų ar kitų teisėtų vaiko atstovų pareiga auklėti, prižiūrėti ir išlaikyti vaiką. Tėvai ar kiti teisėti vaiko atstovai privalo sudaryti sąlygas vaikui augti, vystytis ir tobulėti, turi auklėti savo vaikus humaniškai, dorais žmonėmis. Abu tėvai vienodai privalo rūpintis vaiko auklėjimu, tinkamai jį prižiūrėti, materialiai išlaikyti, aprūpinti gyvenamuoju būstu. *Todėl būtina skatinti ir ugdyti tėvų atsakomybę vaikų atžvilgiu.*

Kadangi Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 23 straipsnis skelbia, jog vaikas turi teisę gyventi kartu su savo tėvais ar kitais teisėtais savo atstovais. Išskirti vaiką su tėvais ar kitais teisėtais jo atstovais prieš vaiko, taip pat tėvų (teisėtų jo atstovų), valią galima tik išimtiniais įstatymų numatytais atvejais bei nustatyta tvarka, vadovaujantis teismo sprendimu (nuosprendžiu) ir kai toks išskyrimas vaikui yra būtinas (siekiama išvengti pavojaus vaiko gyvybei, sveikatai, būtina pasirūpinti jo priežiūra, auklėjimu, apsaugoti kitus svarbius vaiko interesus). Todėl, iškilus pavojui vaiko gyvybei ar sveikatai, galima jį nedelsiant išskirti su tėvais ar kitais teisėtais jo atstovais, vadovaujantis Santuokos ir šeimos kodekso normomis.

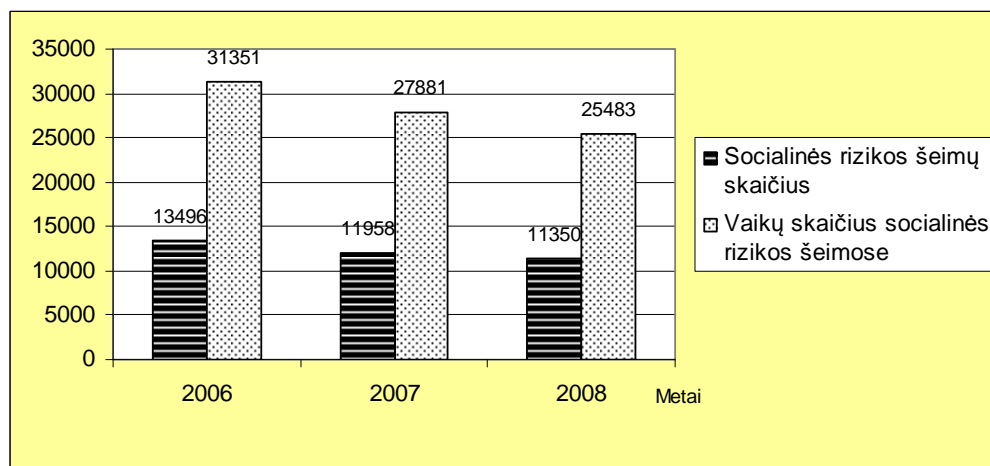
Tėvų pareigų nevykdymas sąlygoja valstybės ir vietos savivaldos institucijų darbą, todėl Vaiko teisių pagrindų įstatymo 43 straipsnis skelbia bendraisiais Vaiko apsaugos nuo neigiamos socialinės aplinkos įtakos nuostatas, kuriose akcentuojam, jog:

1. Valstybės, vietos savivaldos institucijos, kiti fiziniai ir juridiniai asmenys privalo saugoti vaiką nuo neigiamos socialinės aplinkos įtakos. Sveiko gyvenimo būdo propagavimas ir vaikų teisinis švietimas - svarbios valstybės socialinės politikos ir veiklos kryptys.
2. Už fizinio ar psichinio smurto demonstravimą vaikams, jų įtraukimą į nusikalstamą ar kitą neteisėtą veiklą taikoma įstatymų nustatyta administracinė arba baudžiamoji atsakomybė.
3. Vaikui, nukentėjusiam nuo nusikaltimo, smurto ar kito blogo elgesio, turi būti suteikta reikalinga pagalba, kad jis galėtų susigrąžinti sveikatą po patirtos fizinės ar psichologinės traumos ir reintegrotis į socialinę aplinką.
4. Fizinis ar juridinis asmuo, sužinojęs apie vaiką, kuriam būtina pagalba, privalo pranešti apie tai policijai, vaiko teisių apsaugos ar kitai kompetentingai institucijai (Lietuvos Respublikos Vaikų teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996).

Siekiant efektyvesnio vaiko teisių apsaugos užtikrinimo, Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. IX -1569 buvo patvirtinta **vaiko gerovės koncepcija**. Jos tikslas – pasiekti politinį susitarimą dėl vaiko gerovę lemiančių vertybių, nuostatų ir numatyti vaiko gerovės įgyvendinimo gaires.

Koncepcijoje nurodoma, kad viena iš vaiko gerovės problemų yra nestabili socialinė ir ekonominė aplinka bei pirminės prevencijos šeimoms stoka. Nedarbas ir mažos šeimų pajamos lemia vaikų nepriežiūrą, apleistumą, smurtą prieš vaikus. Tokia situacija rodo, kad nėra pakankamai suteikiama šeimoms paslaugų. Taip pat nepakankama esamų paslaugų kokybė.

Tai galima numanyti ir analizuojant Statistikos Departamento duomenis apie socialinės rizikos šeimoms ir juose augančių vaikų skaičių (žr. 12 paveikslas).

12 pav. Socialinės rizikos šeimos metų pabaigoje

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos Departamento duomenimis.

Analizuojant pateiktus duomenis, pastebime, jog socialinės rizikos šeimų skaičius ir vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose yra pakankamai didelis ir nuo 2006 m. siekusio 13496 socialinės rizikos šeimų skaičiaus iki 2008 m. sumažėjimas pastebimas labai nežymus ir siekia 11350. Todėl galima numanyti, jog tokiu atveju yra poreikis naudotis **Darbo su socialinės rizikos šeimomis metodinėmis rekomendacijomis**, patvirtintomis Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. gruodžio 17 d. įsakymu Nr. A1-207. Taip pat **Socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus, apskaitos savivaldybės vaiko teisių apsaugos tarnyboje (skyriuje) tvarkos aprašu**, patvirtintu 2006 m. liepos 28 d. Nr. A1 – 212, kuris nustato socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus, įrašymo į apskaitą, išbraukimo iš apskaitos ir apskaitos duomenų tvarkymo, naudojimo ir saugojimo tvarką savivaldybės Vaiko teisių apsaugos tarnyboje (skyriuje). Ne mažiau svarbus 2006 m. liepos 1 d., įsigaliojusi **Socialinės rizikos vaiko ar likusio be tėvų globos vaiko socialinės globos poreikio nustatymo metodika**.

3.5.2. Vaiko teisių apsaugos sistemos organizacinė struktūra

Lietuvos Respublikos Vaiko teisių pagrindų įstatymo (1996) 58 str. skelbia, jog *Vaiko teisių apsaugą Lietuvos Respublikoje užtikrina valstybė ir jos institucijos, vietos savivaldos institucijos, visuomeninės organizacijos, kurių veikla susijusi su vaiko teisių apsauga (žr. 8 priedas).*

O Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992) nustato, jog pagal savo kompetenciją, visus įstatymus, teisės aktus vaiko teisių apsaugos ir gynimo srityje rengia ir įgyvendina Lietuvos

Respublikos Seimas, Vyriausybė, ministerijos, prokuratūra ir kitos valstybės institucijos. Todėl svarbu plačiau aptarti pagrindinių institucijų, užtikrinančių vaiko teisių apsaugą, funkcijas.

7 lentelė

Vaiko teisių apsaugos institucijų funkcijos

INSTITUCIJA	FUNKCIJOS
Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Lietuvos Respublikos Vyriausybė vaiko teisių apsaugos ir jų gynimo srityje: 1) rengia ir teikia Seimui svarstyti įstatymų ir kitų teisės aktų projektus, 2) tvirtina programas, 3) nustatyta tvarka priskiria vienos ministerijos kompetencijai vaiko teisių apsaugos valdymo sritį, 4) nustato kitų ministerijų kompetenciją.
Ministerijos	Pagal kompetenciją vaiko teisių apsaugos srityje: 1) formuoja bei įgyvendina vaiko teisių apsaugos politiką, 2) kartu su kitomis valstybės bei savivaldybių institucijomis užtikrina tinkamą vaiko teisių apsaugą, 3) teikia metodinę paramą savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, 4) vykdo kitas įstatymuose, teisės aktuose ir ministerijos nuostatuose numatytas funkcijas.
Vaiko teisių apsaugos kontrolierius	Savo kompetencijos ribose atsako už vaiko teisių apsaugą reglamentuojančių įstatymų bei kitų teisės aktų vykdymo kontrolę ir priežiūrą
Vaiko teisių apsaugos tarnyba	Vaiko teisių apsaugos tarnyba savivaldybės teritorijoje įgyvendina: 1) pagrindines Jungtinių Tautų Organizacijos 1989 metų Vaiko teisių konvencijos nuostatas, 2) vykdo vaiko teisių apsaugą, 3) įstatymų nustatyta tvarka gina vaiko teises ir teisėtus interesus, 4) organizuoja ir prižiūri bei tėvų globos likusių vaikų globą (rūpybą).

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Vaiko teisių pagrindų įstatymu (1996).

Vaiko teisių apsaugos audito ataskaitoje (2008) akcentuojama, jog šiuo metu esanti vaiko teisių apsaugos sistema yra decentralizuota, o šioje srityje veikiančios institucijos yra pasidalijusios funkcijas ir atsakomybę: vienos jų formuoja šios srities politiką ir ją vykdo, kitos – atsako už šios srities kontrolę ir priežiūrą.

Regione vaiko teisių apsaugą garantuoja atitinkamos **savivaldybių tarnybos, vietos savivaldos vykdomosios institucijos, vaiko teisių apsaugos institucijos (tarnybos), policijos nepilnamečių reikalų inspektoriai, taip pat mokyklos ir kitos institucijos**, kurios rengia ir įgyvendina vaiko teisių apsaugos, vaiko teisių pažeidimų prevencijos priemones.

Svarbu paminėti, jog valstybė ir vietos savivaldos institucijos skatina ir remia savanorišką visuomeninių organizacijų, taip pat tradicinių bei valstybės pripažintų religinių bendruomenių veiklą vaiko teisių apsaugos srityje. Be to, tam, kad užtikrintų vaiko teisių apsaugą, valstybė ir

vietos savivaldos institucijos steigia ir finansuoja vaiko teisių apsaugos institucijas (tarnybas), organizuoja jų veiklą (Vaiko teisių pagrindų įstatymas, 1996).

Iki 2003 m. vaikų ir jaunimo teisių apsauga buvo priskirta ribotai (savarankiškai) savivaldybių funkcijai, o siekiant stiprinti vaiko teisių apsaugą savivaldybių lygmeniu, 2002 m. rugsėjo 24 d. priimtas Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 7 ir 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, kuris įsigaliojo nuo 2003 m. sausio 1 d. Pakeitus šį įstatymą, *vaikų ir jaunimo teisių apsauga tapo valstybine (perduota savivaldybėms) funkcija, kuriai įgyvendinti nustatyta tvarka numatomos specialiosios tikslinės dotacijos.*

O svarbios vaiko teisių apsaugos vykdymo, vaiko teisių ir teisėtų interesų gynimo, vaikų globos (rūpybos) organizavimo ir priežiūros funkcijos yra perduotos savivaldybių administracijos struktūriniams padaliniais - Vaiko teisių apsaugos tarnyboms.

Todėl savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnybos pagal Bendruosius Vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. lapkričio 23 d. nutarimu, svarbiausia tarnybų veikla yra pagal kompetenciją organizuoti teisės aktų nustatyta tvarka likusių be tėvų globos vaikų teisių ir interesų apsaugą, užtikrinti įstatymų ir teisės aktų nustatyta tvarka visų savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų teisių ir teisėtų interesų apsaugą. Joms taip pat tenka teikti metodinę paramą, konsultacijas, spręsti kitas vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugos problemas. Taip pat atitinkamoms valstybės, savivaldybės institucijoms ir įstaigoms teikti pasiūlymus dėl vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugos, vaiko globos (rūpybos) ir teisės pažeidimų prevencijos gerinimo savivaldybės teritorijoje. Be to, vaiko teisių apsaugos tarnyboms tenka bendradarbiauti su valstybės, savivaldybės institucijomis ir įstaigomis, nevyriausybinėmis organizacijomis ir bendruomenėmis vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugos klausimais.

Svarbu paminėti, jog pagal Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų veiklos tobulinimo programoje, patvirtintoje 2003 m. rugsėjo 18 d. nutarimu, nurodoma, jog VTAT, įgyvendindamos pagrindines Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos nuostatas ir įstatymų nustatyta tvarka teisinėmis priemonėmis atstovaudamos vaikui, gindamos vaiko teises bei jo teisėtus interesus civilinėse, administracinėse ir baudžiamosiose bylose, atlieka svarbų vaidmenį, organizuoja pagalbą socialinės rizikos šeimoms ir vaikams. Įgyvendinant Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (Žin., 2002, Nr. 73-3084) nuostatas, tarnybos ateityje turės dalyvauti skiriant ir vykdant alternatyvias bausmes nepilnamečiams, padariusiems teisės pažeidimus. Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų veiklos tobulinimo programoje pabrėžiama, jog jos **privalo skatinti tarpžinybinį bendradarbiavimą tarp atskirų savivaldybės administracijos struktūrinių padalinių ir socialinių partnerių organizuojant pagalbą socialinės rizikos šeimoms ir vaikams, kausti ir analizuoti su vaiko teisių apsauga susijusią informaciją ir teikti ją suinteresuotoms institucijoms apie tarnybų teritorijoje gyvenančius vaikus.** Tarnybos taip pat turi rengti

ilgalais planus, susijusius su vaikų ir jų šeimų gerovės užtikrinimu. Šioms funkcijoms tinkamai įgyvendinti būtina užtikrinti, kad tarnybos būtų pakankamai aprūpintos žmogiškaisiais ištekliais, sudaryti visas sąlygas šių tarnybų valstybės tarnautojams ir darbuotojams, dirbantiems pagal darbo sutartis, profesiskai tobulintis.

Todėl Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų įvairiapusiam stiprinimui nuo 2004 m. įgyvendinama Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų programa, kurios pagrindinis tikslas - aktyvinti tarnybų veiklą, kad jos būtų kompetentingos atlikti valstybinę (perduotą savivaldybėms) vaiko teisių apsaugos funkciją, gebėtų laiku ir kvalifikuotai atlikti visas joms teisės aktais pavestas funkcijas. Šio tikslo siekimas remiamas didinant žmogiškuosius išteklius, tobulinant valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, profesinę kompetenciją vaiko teisių apsaugos srityje, stiprinant tarnybų materialinę bazę.

Vaiko teisių apsaugos sistemoje reikšmingas vaidmuo tenka savivaldybės padaliniui – seniūnijai - kuris pagal Vietos savivaldos įstatymo 31 straipsnį dalyvauja rengiant ir įgyvendinant vaiko teisių apsaugos ir vaiko teisių pažeidimų prevencijos gerinimo priemones, o prirėikus įvertina atskirų šeimų (asmėnų) gyvenimo sąlygas ir pateikia savivaldybės administracijai siūlymus dėl socialinės paramos toms šeimoms (asmenims) reikalingumo bei paramos būdų. Be to, nustatyta tvarka gali organizuoti socialinės paramos teikimą ir pašalpų mokėjimą. Seniūnijose atskiro darbuotojo, kuris būtų atsakingas už vaiko teisių apsaugą, nėra. Tai atlieka bendra tvarka seniūnijoje dirbantys darbuotojai. Galima numanyti, jog, seniūnijoje įsteigus atskirą pareigybę, vaiko teisių apsaugos užtikrinimas būtų efektyvesnis, kadangi seniūnijos darbuotojai yra arčiausiai vaikų.

Būtina paminėti, jog gerinant socialinį darbą su šeimomis ir vaikais tenka socialiniams darbuotojams, nuo 2007 m. Lietuvos savivaldybėse buvo įsteigti 556 socialinių darbuotojų etatai, 2008 m. minėtas etatų skaičius padidintas iki 612.

Be to, valstybė saugo vaikus **policijos ir teisės institucijomis**. Situacijos skubumas įpareigoja imtis autoritarinių priemonių, kai vaikui kyla didelis pavojus arba kai tėvai atsisako bendradarbiauti, vykdamt administracinę apsaugą. Teismai, taikantys vaikų apsaugos įstatymus, gali kreiptis pagalbos į policiją, kad ji padėtų isspręsti esamą situaciją arba vaiką, su kuriuo blogai elgiamasi, apgyvendintų saugioje vietoje.

Daug **nevyriausybinų organizacijų (NO)** kovoja už vaiko teisių apsaugą. Kai kurios padeda ir remia nukentėjusius vaikus, kitos ieško vaikų, su kuriais blogai elgiamasi, apmoko tėvus ir mokymo įstaigose dirbančius profesionalus. Jos vaidina sargybinio vaidmenį ir dažnai primena valstybėms apie jų pareigą apsaugoti vaikus.

Todėl, siekdama užtikrinti vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugą, taip pat skatinti kurti socialinių paslaugų infrastruktūrą, skirtą dirbti su socialinės rizikos šeimomis, 2004 m. gruodžio 1 d. nutarimu patvirtinta Nacionalinė vaikų dienos centrų 2005–2007 metų programa. Jos tikslas -

vaikų, augančių socialinės rizikos šeimose, socialinėms problemoms, susijusioms su vaikų priežiūra ir ugdymu, spręsti: organizuoti centrą lankančių vaikų ugdymą, popamokinį užimtumą, užtikrinti socialinį darbą ir taip sudaryti tinkamas sąlygas vaikui augti biologinėje jo šeimoje.

Ne mažiau reikšmingas vaidmuo tenka mokytojams, t. y. visiems švietimo sistemos bendruomenės nariams, kadangi egzistuoja teisės aktai, kuriais asmenys, dirbantys mokyklose, prašomi arba įpareigojami pranešti apie mokinį, su kuriuo blogai elgiamasi. Jie gali juos išklausti, suprasti arba net rasti tinkamą pagalbą, siekiant išspręsti situacijas, kuriose jie atsidūrė. Be to, priimtas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. gruodžio 9 d. įsakymas „Dėl Prevencinio darbo grupių mokyklose ir prevencinio darbo koordinavimo grupių savivaldybėse sudarymo bei jų veiklos krypties aprašo patvirtinimo“. Visa tai suteikia pagrindą mokyklos prevencinės grupės veiklos modelio sukūrimui, o prevencinės grupės lygmenų tarpusavio dermė (žr. 9 priedas) įgalina gerinti sėkmingą socialinę pedagoginę pagalbą

Tačiau savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų veikla yra labiausiai matoma ir dažniausiai pagal jų veiklos efektyvumą visuomenė sprendžia apie vaikų apsaugos lygį. Jų veikla daugiausiai lemia bendrą valstybės vykdomą socialinės paramos teikimą ir vaiko teisių užtikrinimo politiką.

Tačiau vaiko gerovės vykdomoje politikoje siekiama, kad, sprendžiant šeimoje kompleksines problemas, būtų įjungtos įvairios institucijos, kurios suinteresuotos vaiko teisių apsauga. Tam turi būti skatinamas tarpinstitucinis bendradarbiavimas, sutelkiant įvairių sričių specialistų komandas.

Kai vaikas tampa socialinės aplinkos auka, kiekvieno specialisto, dirbančio su vaiku pareiga yra suteikti jam savalaikę ir reikiamą pagalbą. Siekiant, kad būtų koordinuojamos bendros pastangos, reikalingos pagalbai suteikti, ir vaikas nebūtų toliau traumuojamas, yra steigiamos tarpinstitucinės pagalbos grupės. Šias grupes sudaro specialistai iš vaiko teisių apsaugos tarnybos, teisėsaugos institucijų, medicinos, psichologinės pagalbos, švietimo ir kitų su vaikais susijusių sričių, įstaigų. Tarpinstitucinė grupė yra komanda, sudaryta iš įvairių specialistų, kurios tikslas yra koordinuoti ir sutelktai reaguoti į pranešimus apie vaikų prievartą ir nepriežiūrą. Grupę sudaro specialistai ir valstybinių įstaigų darbuotojai, atsakingi už vaikų apsaugą konkrečiame regione. Tarpinstitucinės darbo grupės kryptys gali būti įvairios: metodikos klausimai, nusikaltimo tyrimas, pagalba nukentėjusiems nuo murto, jų šeimoms ir kaltininkams arba visų šių funkcijų derinys.

Šiuo metu vaiko teisių apsaugos tarnybos vis dar yra pavaldžios savivaldybėms, todėl efektyvus ir operatyvus tarnybų bendradarbiavimas priklauso nuo tarnybų darbuotojų požiūrio į darbą ir geranoriškumo. Nėra jokio kontrolės, atskaitomybės mechanizmo. Be to, tarnyba negali daryti įtakos papildomų žmogiškųjų išteklių skyrimui vienoje ar kitoje savivaldybėje, kad būtų tinkamai ir laiku vykdomos vaiko teisių apsaugos tarnybai priskirtos funkcijos. Pakankami žmogiškieji ištekliai yra viena pagrindinių priemonių, padedanti tinkamai įgyvendinti galiojančius teisės aktus bei užtikrinti

geriausius vaiko interesus (Valstybės Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2006 – 2008 metų strateginis veiklos planas).

Lietuvos įstatymais sukuriama galimybė šeimoms, tėvams, įvairioms institucijoms įgyvendinti pareigas apsaugant vaikus nuo skurdo, smurto, socialinės atskirties. Valstybė globoja socialinius ryšius su tėvais, stengdamasi į vaiko apsaugos problemų sprendimus įtraukti vietos institucijas, bendruomenę.

Apibendrinant svarbu paminėti, jog Vaiko teisių apsauga yra sietina su daugeliu sričių, todėl yra svarbus ir reikalingas vaiko teisių apsaugos srities institucijų glaudus bendradarbiavimas, darbų koordinavimas, savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnyboms teikiama pakankama metodinė pagalba, kurios stoka gali neigiamai veikti atliekamų funkcijų kokybę, o tai susiję su vaiko gerove, jo teisių ir teisėtų interesų užtikrinimu. Užtikrinti vaiko teisių apsaugą reikalingas kompleksiškas veikimas bent keliuose lygmenyse.

3.5.3. Vaiko teisių apsaugos sistemos žmogiškieji ir finansiniai ištekliai

Valstybės vaiko teisių apsaugos tarnybos struktūra suformuota pagal jai priskirtas funkcijas. Regioninė VTAT šiuo metu turi 23 etatus. Visi tarnybos darbuotojai atitinka pareigybėse jiems keliamus specialiuosius reikalavimus. 22 VTAT darbuotojai turi aukštąjį ir 1 aukštesnįjį išsilavinimą. Tarnyboje daug dėmesio skiriama darbuotojų kvalifikacijos kėlimui, žinių ir įgūdžių tobulinimui. Visi tarnybos darbuotojai moka bent vieną Europos Sąjungos kalbą, turi gerus kompiuterinio darbo įgūdžius.

Valstybės vaiko teisių apsaugos tarnybos rezultatyvią veiklą lemia nusistovėjusi praktika ir reikalavimai. Tarnyba savo veiklą planuoja, vadovaudamasi jai keliamais tikslais ir priskirtais įgyvendinti uždaviniais. Kiekvienais metais yra tvirtinamas VTAT veiklos planas, kiekvienam darbuotojui pavedama įgyvendinti ne tik pareigybės aprašyme nurodytas funkcijas, bet ir kitus jam priskirtus uždavinius.

Pagal Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymą (1994) vaikų ir jaunimo teisių apsauga yra valstybinė (perduota savivaldybėms) funkcija, kuriai įgyvendinti kiekvienais metais iš valstybės biudžeto yra skiriamos specialiosios tikslinės dotacijos valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti. Vaikų teisių apsaugai vykdyti savivaldybėms 2006 m. skirta 11,5 mln. Lt, 2007 m. – 13,5 mln. Lt.

Siekiant užtikrinti vaikų teisių apsaugą ir išspręsti problemas: smurto, vaikų priežiūros nebuvimo, narkotikų ir alkoholio vartojimo bei kitas, patvirtintos ir vykdomos programos, kurias kartu įgyvendina ir vyriausybės institucijos. Lietuvos Respublikos Seimas 2002 m. lapkričio 7 d. nutarimu Nr. IX-1185 patvirtino Nacionalinį žmogaus teisių rėmimo ir apsaugos veiksmų Lietuvos Respublikoje planą, kurio 8 skyrius skirtas priemonėms vaiko teisėms ginti, siekiant geresnės vaiko

teisių apsaugos. Buvo skirta lėšų vaikų, patyrusių smurtą, reabilitavimo sistemai sukurti; įstatymų projektams rengti, informacijos apie nuo smurto nukentėjusių vaikų reabilitaciją kompanijai organizuoti, specialistų mokymui apie nuo smurto nukentėjusių vaikų reabilitacijai organizuoti.

3.5.4. Vaiko teisių apsaugos sistemos vidaus audito sistema

Valstybės vaiko teisių apsaugos tarnyboje už vidaus kontrolę yra atsakingas tarnybos vedėjas. Vadovaujantis LR Valstybės tarnybos įstatymu, kiekvienas tarnybos valstybės tarnautojas asmeniškai atsako už savo sprendimus. Tarnyboje veikia vidaus tvarkos, finansų kontrolės taisyklės.

8 lentelė

Subjektai, kuriems pavesta koordinuoti savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnybų darbą ir teikti joms metodinę pagalbą

INSTITUCIJA	FUNKCIJOS
Socialinės apsaugos ir darbo ministerija Šeimos, vaikų ir jaunimo departamento Vaikų ir jaunimo skyrius	<ol style="list-style-type: none"> 1) koordinuoja savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnybų ir savivaldybių jaunimo koordinatorių darbą vykdant valstybės (perduotos savivaldybėms) vaiko teisių apsaugos ir jaunimo teisių apsaugos funkciją ir teikia joms metodinę pagalbą; 2) teikia informaciją valstybinėms įstaigoms, organizacijoms ir gyventojams vaikų globos ir kitais vaiko teisių apsaugos klausimais; 3) teikia metodinę paramą savivaldybėms ir apskričių viršininko administracijoms dėl vaikų globos sistemos optimizavimo;
Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos	<p>Pagal kompetenciją vaiko teisių apsaugos srityje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) koordinuoja savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų darbą ir teikia joms metodinę paramą vaiko teisių apsaugos praktinio įgyvendinimo klausimais;

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis: Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006-12-07 įsakymas Nr. A1-324. [žiūrėta 2009 03 20] Prieiga per internetą: http://www.socmin.lt/index.php?383407471#sk_nuost. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-10-20 nutarimu Nr. 1114 patvirtinti Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija nurodė, kad savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnybų darbą koordinuoja netiesiogiai, t. y., per teisės aktų rengimą ir konkrečių priemonių įgyvendinimą. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba organizuoja pasitarimus, kvalifikacijos tobulinimą ir kitas priemones.

3.6. Vaiko teisių apsaugos sistemos SSGG analizė

Siekiant įvertinti vaiko teisių apsaugos sistemos funkcionavimo gerinimo prioritetus, susiesime išorės ir vidaus veiksnių esminius rezultatus, kuriais atliekant SSGG analizę (žr. 10 priedas),

siekiama išanalizuoti vaiko teisių apsaugos sistemos esmines stiprybes, silpnybes, galimybes bei grėsmes.

Analizuojant **Vaiko teisių apsaugos sistemos stiprybes**, galima išskirti reglamentuotą teisinę bazę vaiko teisių apsaugos klausimais. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos veiklos ataskaitoje (2004) akcentuojama, jog sudaryta nemažai teisinių prielaidų realizuoti vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus puoselėjamas ir propaguojamas vertybes: pagarbą vaikui ir jo nuomonei; vaikų – lygiateisių visuomenės narių – turinčių lygias teises ir pareigas, nepriklausomai nuo jų padėties ir situacijos, pripažinimą; imperatyvų geriausių vaiko interesų prioriteto užtikrinimą kiekviename valstybės ir visuomenės raidos etape; valstybės politikos ir galimybių orientavimą vaiko gerovei užtikrinti.

*Tai sudaro **galimybę** šeimoms, tėvams, įvairioms institucijoms įgyvendinti pareigas apsaugant vaikus nuo skurdo, smurto, socialinės atskirties, suteikti galimybę sveikai, normaliai fiziškai, protiškai, doroviškai vystytis ir dalyvauti visuomenės gyvenime. Valstybė globoja socialinius ryšius su tėvais, stengdamasi į vaiko apsaugos problemų sprendimus įtraukti vietos institucijas, bendruomenę.*

Vaikų dienos centrai. Šiaulių miesto savivaldybės 2009 m. socialinių paslaugų plane pažymima, jog iki 2007 m. Vaiko teisių apsaugos skyrius rūpinosi socialinės rizikos šeimomis ir vaikais bei socialinių, psichologinių ir teisinių paslaugų plėtojimu Šiaulių mieste. Vien tik vykdoma priežiūros funkcija buvo nepakankama tam, kad būtų pagerinta socialinės rizikos šeimų ir jose augančių vaikų situacija, jų integracija į bendruomenę.

Įgyvendinant Vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategiją, 2007 – 2008 metais buvo imtasi prevencinių priemonių, padedančių šeimai spręsti problemas ir sudarančių galimybes vaikui augti savo šeimoje: plėtojamos nestacionarios dienos socialinės priežiūros paslaugos dienos centruose. Šiaulių apskrities savivaldybėse veikia 20 vaikų dienos centrų, teikiančių paslaugas socialinės rizikos šeimose augantiems vaikams. Iš savivaldybės biudžeto buvo skiriamos lėšos projektams finansuoti bei materialinei bazei stiprinti. Vaikų dienos centrų darbu yra nuolat domimasi, lankomasi jų organizuojamuose renginiuose, bendradarbiaujama su vaikais ir tėvais, pagal galimybes stiprinama jų materialinė bazė. 2006 metais Šiaulių miesto savivaldybė vaikų dienos centrams skyrė 60,0 tūkst. Lt. Metų pabaigoje papildomai buvo skirta 45,0 tūkst. Lt vaikų dienos centrų turtui ir kanceliariinėms prekėms įsigyti. 2007 m. esančių centrų veiklos plėtrai skirta 65,0 tūkst. Lt ir 95,0 tūkst. Lt papildomai – materialinei bazei stiprinti, o 2008 m. skirta 73,0 tūkst. Lt iš savivaldybės biudžeto.

Dienos centruose organizuojamas vaikų socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas, pamokų ruošą, laisvalaikio užimtumas ir maitinimas, teikiamos sociokultūrinės paslaugos, vaikai turi galimybę bendrauti ir ugdyti kūrybiškumą. Vaikų dienos centrų veiklą, jų finansavimą koordinuoja

ir kontroliuoja Vaiko teisių apsaugos skyrius bendradarbiaudamas su nevyriausybinėmis ir kitomis organizacijomis (Šiaulių miesto savivaldybės 2009 m. socialinių paslaugų planas, 2009). Todėl verta aptarti Vaikų dienos centrų pakankamumą (žr. 9 lentelė).

9 lentelė

Šiaulių apskrities Vaikų dienos centrai

Metai		2006		2007	
Rajonai	Vaikų dienos centrų skaičius	Vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose	Dienos centruose paslaugas gavę socialinės rizikos vaikai	Vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose	Dienos centruose paslaugas gavę socialinės rizikos vaikai
Akmenės r. sav.	5	268	115	267	61
Joniškio r. sav.	2	492	24	527	24
Kelmės r. sav.	2	387	60	387	-
Pakruojo r. sav.	2	479	68	470	87
Radviliškio r. sav.	3	496	40	532	93
Šiaulių m. sav.	7	540	152	214	190
Šiaulių r. sav.	-	514	-	551	-

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos Departamento duomenimis.

Remiantis statistikos departamento duomenimis, galime pastebėti, jog šiuo metu regione veikiančių vaikų dienos centrų iš esmės pakanka, tačiau, nagrinėjant pateiktus duomenis, matome, jog vaikų dienos centruose paslaugos suteikiamos ne visiems vaikams, o Šiaulių rajono savivaldybėje, kurioje didelis skaičius socialinės rizikos šeimoje augančių vaikų, dienos centro nėra visai ir vaikams paslaugos neprieinamos.

Esant didesniam vaikų dienos centrų skaičiui ar finansavimui, būtų galima padėti didesniam vaikų skaičiui. Tai sudarytų galimybę apsaugoti vaikus, kadangi dienos centruose vaikams užtikrinama saugi aplinka, jie neatitraukiami nuo šeimos, apsaugomi nuo smurto, valkatavimo, elgetavimo, nusikaltimų, kartu suteikiama materialinė, pedagoginė, socialinė, psichologinė, teisinė pagalba. Vaikams, paaugliams, kurie stokoja priežiūros, kenčia nuo fizinės, psichologinės ar kitokios prievartos, turi bendravimo problemų arba priklauso rizikos grupei, teikiama individuali pagalba. Šiuose centruose darbu su socialinės rizikos šeimomis ruošiamos ir įgyvendinamos socialinės, pedagoginės, švietimo ir reabilitavimo programos.

Vaikų užimtumo jų laisvalaikio metu poreikis nuolat didėja, todėl būtina skatinti plėsti vaikų dienos centrų veiklą didinant savivaldybės indėlį jų veiklos programoms finansuoti (Šiaulių miesto

savivaldybės 2009 m. socialinių paslaugų planas). **Tai sudarytų galimybę efektyviau vystyti tarpžinybinį bendradarbiavimą vaiko teisių apsaugos srityje.**

Darbuotojų aukšta kvalifikacija, išsilavinimas, darbo patirtis. Vaiko teisių apsaugos sistemoje dirbantys darbuotojai išsiskiria tuo, kad jose nedirba visiškai nekvalifikuoti ir nemotyvuoti žmonės. Darbuotojai gali stokoti įgūdžių, tačiau turi tam tikrą žinių bagažą ir didesnę ar mažesnę motyvaciją dirbti. Skyriaus darbuotojai turi tinkamą išsilavinimą ir darbo patirtį, nuolat kelia kvalifikaciją įvairiuose kursuose, seminaruose. *Todėl galima numanyti, jog susidaro galimybės efektyviau užtikrinti vaiko teisių apsaugą, siekti geresnių rezultatų, sėkmingiau organizuoti darbą.* O šiandien stipri ta institucija, kurioje dirba aktyvūs, nuolat besitobulinantys darbuotojai.

Socialiniai darbuotojai – tiesioginė pagalbos teikimo socialinės rizikos šeimoms „grandis“. **Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2009 m. atliktame tyrime:** Dėl socialinių darbuotojų darbui su socialinės rizikos šeimomis ir savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų (skyrių) veiklos pabrėžiama, jog nuo 2007 m. sausio 1 d. darbui su socialinės rizikos šeimomis savivaldybėse buvo įsteigtos 556 naujos socialinio darbo darbuotojų pareigybės, finansuojamos Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis. Tyrime akcentuojama, jog socialinis darbuotojas yra specialistas, kurio darbo paskirtis yra sustiprinti žmogaus prisitaikymo prie aplinkos sugebėjimus, atstatyti ryšius su bendruomene, padedant jam integruotis į visuomenę ir skatinti visavertį žmogaus socialinį funkcionavimą. O socialinis darbas orientuojamas į asmenį ar šeimą, esančius tam tikroje socialinėje aplinkoje ir veikiamus tam tikrų socialinių veiksnių. Socialinio darbo reikalavimas - sisteminis požiūris, kad visi trys elementai – asmuo, aplinka bei santykiai tarp asmens ir aplinkos - sudarytų vieningą visumą. Jo tikslas yra galimybės žmonėms (grupėms, bendruomenėms) savarankiškai įveikti iškilusias socialines problemas suteikimas, žmogaus socialinė integracija, atskleidžiant reikalingus jam vidinius bei išorinius išteklius ir visiškai, veiksmingai, koordinuotai juos panaudojant.

Socialinių darbuotojų vaidmuo visuomenėje yra labai svarbus, kadangi jie pagal savo galimybes, stengdamiesi nepažeisti žmogaus orumo, padeda asmeniui ir šeimai spręsti socialines problemas. Todėl itin svarbus šių darbuotojų profesinis pasirengimas, nes tik kvalifikuoti darbuotojai geba laiku ir tinkamai padėti asmeniui ir šeimai.

Minėtame tyrime pažymima, jog Statistikos Departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, 2005 m. Lietuvoje buvo 16 361 socialinės rizikos šeimų, jose augo 36 539 vaikai, 2006 m. - 13 496 socialinės rizikos šeimos, kuriose augo 31 351 vaikas, o 2007 m. socialinės rizikos šeimų skaičius sumažėjo iki 11 958, o jose augančių vaikų iki 27 881. Pažymėtina, jog 2008 m. gruodžio 31 dieną Vaiko teisių apsaugos tarnybų (skyrių) socialinės

rizikos šeimų, auginančių nepilnamečius vaikus, sąrašuose buvo 11 350 socialinės rizikos šeimų ir jose augo 25 483 vaikai.

Tyrimė pabrėžiama, jog galima pastebėti, kad nuo 2007-01-01, įsteigus socialinių darbuotojų darbui su socialinės rizikos šeimomis etatus, tokioms šeimoms teikiamos socialinių darbuotojų paslaugos tapo veiksmingesnės ir skatino teigiamus pokyčius šeimose. *Tai sudaro **galimybes efektyviau užtikrinti vaiko teisių apsaugą, laiku ir tinkamai padėti vaikui ir šeimai bei plėsti bendradarbiavimą su teikiančiomis socialines paslaugas vaikui ir šeimai nevyriausybinėmis organizacijomis, o tai turėtų įtakos ugdant tėvų socialinę atsakomybę už vaikų augimą ir priežiūrą. Siekiant, jog tėvai nepamirštų savo pareigų vaikams ir dėtų visas pastangas, kad vaikas šeimoje augtų pilnavertį gyvenimą***

Kompiuterizuotos visos skyriaus darbuotojų darbo vietos. Keletą pastarųjų metų ypač daug dėmesio skiriama vaiko teisių apsaugos Lietuvoje stiprinimui, savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnybų darbo gerinimui. Jose turi dirbti pakankamai kompetentingų specialistų ir juos turime aprūpinti visomis priemonėmis, reikalingomis efektyviam ir kokybiškam darbui. Pasak tarnybų darbuotojų, greitai dirbanti, moderni įranga reikalinga kurti duomenų bazes, informacijos apie kiekvieną probleminę šeimą tvarkymui, sisteminimui ir greitai jos paieškai (Vaiko teisių apsaugos tarnybos aprūpinamos kompiuterine įranga, 2004). Socialinės paramos informacinė sistema (SPIS) suteikia galimybę patikimai ir vienodai registruoti visą informaciją apie savivaldybėse teikiamą socialinę paramą (pinigines socialines išmokas, socialines ir vaiko teisių apsaugos paslaugas), užtikrina galimybę užkirsti kelią tos pačios rūšies paramos gavimui keliose savivaldybėse vienu metu (žr. 11 priedas) (Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2008 metų veiklos ataskaita, 2009). *Tai sudaro **galimybę** siekti, kad tarnybos dirbtų operatyviau, mobiliau, daugiau pajėgų skirtų prevencijai, o ne tik "gaisrų gesinimui", t.y., vaiko teisių tarnybos darbuotojas į šeimą atvyktų ne tada, kai jau reikia gelbėti nuskriaustą vaiką. Siekti, kad tokių atvejų, kaip smurto protrūkių prieš vaikus, nepriežiūra, išvis nebūtų* (Vaiko teisių apsaugos tarnybos aprūpinamos kompiuterine įranga, 2004).

Vertinant Vaiko teisių apsaugos sistemos silpnynes, kaip pavyzdį, galima išskirti 2007 05 09 Šiaulių viršininko administracijos raštą Nr. S2-1112-(1.21), kuriuo vadovaujantis į Šiaulių apskrities vaikų globos įstaigas priimami tik vaikai, kuriems nustatyta nuolatinė globa (rūpyba), todėl yra susiduriama su sunkumais, sprendžiant vaikų laikinosios globos (rūpybos) klausimą. Todėl galima daryti prielaidą, jog gali iškilti situacijų, kai dėl šio sprendimo iškyla grėsmė vaiko saugumui, kaip, pavyzdžiui, jau minėtame straipsnyje, kai jauna moteris, nesulaukusi vaiko teisių apsaugos specialistų pagalbos, vaiką paliko ligoninės koridoriuje. Be to, tai gali lemti rimtesnės problemas, kaip pasikesinimus į vaikų gyvybę.

Didelis ratas skirtingas funkcijas atliekančių, skirtingą pavaldumą turinčių institucijų, dalyvaujančių vaiko teisių apsaugos procese. Vieningos informacinės duomenų bazės su kitomis institucijomis, kontrolės ir atskaitomybės stoka. Vaiko teisių apsaugos tarnybų darbuotojai, seniūnijų socialiniai darbuotojai, įgyvendindami valstybės pavestas vaikų teisių apsaugos ir jų teisių pažeidimų prevencijos funkcijas, daug problemų sprendžia bendradarbiaudami su mokymo ir ugdymo institucijų socialiniais pedagogais, policijos pareigūnais, medikais, dienos centrų darbuotojais. Vaikų, netekusių tėvų globos ar rizikuojančių ją prarasti, teisių užtikrinimo (įgyvendinimo) analizėje (2009) ekspertai taip pat pabrėžia, jog nepakankamai išvystyta infrastruktūra. Anot jų, egzistuoja keletą problemų, dėl kurių susijusių su nepakankamai išvystyta infrastruktūra, neįmanoma efektyviai įgyvendinti tikslinės vaikų grupės vaiko teises: tai prastas susisiekimas, viduriniojo švietimo institucijų tinklo ypatumai, neišvystytas ikimokyklinio ugdymo institucijų tinklas, krizių centrų moterims ir vaikams stoka.

Todėl galima daryti prielaidą, jog nepakankamai išvystyta infrastruktūra, vieningos informacinės duomenų bazės su kitomis institucijomis, kontrolės ir atskaitomybės stoka kelia grėsmę ir gali neigiamai veikti atliekamų funkcijų kokybę, o tai susiję su vaiko gerove, jo teisių ir teisėtų interesų užtikrinimu.

Nepakankami žmogiškieji ištekliai savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybose; trūksta specialistų, kurie galėtų dirbti su socialinės rizikos šeimomis. Tyrimo Vaikų, netekusių tėvų globos ar rizikuojančių ją prarasti, teisių užtikrinimo (įgyvendinimo) analizėje (2009) ekspertai išskiria *profesionalių specialistų stoką*. Tarp trūkstamų specialistų dažniausiai buvo įvardinti psichologai. Ekspertai minėjo, jog socialinės rizikos šeimoms ir vaikams ypač reikalinga psichologinė pagalba. Tačiau būtent socialinės rizikos šeimoms ir vaikams šios paslaugos yra mažiausiai prieinamos. Pirma problema ta, jog kvalifikuotų psichologų beveik nėra kaime ir mažuosiuose šalies miestuose. Profesionalūs psichologai dažniausiai dirba didžiuosiuose miestuose ir į kaimus bei mažuosius miestus geriausiu atveju tik atvažiuoja konsultacijoms arba skaityti paskaitų. Antra, psichologo paslaugomis, kai jos yra mokamos, dėl nepakankamų savo lėšų gali pasinaudoti tik menka dalis socialinės rizikos šeimų. Tokioje situacijoje socialinės rizikos šeimoms ir vaikams gali padėti nemokamos psichologinės pagalbos telefono linijos. Psichologinės pagalbos vaikams telefono linija Lietuvoje jau turi ilgametės tradicijas. Tačiau čia iškyla trečia kliūtis: dėl kultūrinių ypatumų naudotis psichologo paslaugomis visuomenėje nėra populiaru. Šiomis paslaugomis dažniausiai naudojasi tik tam tikrų socialinių sluoksnių asmenys, ir dažniausiai – ne iš socialinės rizikos šeimų.

Ekspertai paminėjo ir profesionalių socialinių darbuotojų stoką. Ne visi dirbantys socialiniais darbuotojais turi išsilavinimą, o turintys išsilavinimą – pašaukimą dirbti šį darbą. Todėl pasitaiko atvejų, kai pažeidžiamas vaikų ir šeimų privatumas, konfidencialumas. Atvejais, kai socialiniai

darbuotojai ne visai suvokia šio darbo pobūdį, jie perima šeimos pareigas: tvarko klientų namus, gamina maistą vaikams jų namuose ir pan. Tokiu būdu vietoje šeimų įgalinimo kuriamas atvirkštinis “produktas”: didėjantis šeimų be atsakomybės už savo vaikus ir šeimyninį gyvenimą skaičius, kuriamas “šeimų socialinis neįgalumas”. Nepaisant šių trūkumų, daugelis socialinių darbuotojų yra motyvuoti dirbti. Tačiau stokoja žinių, gebėjimų ir įgūdžių. Beje, siekiant šeimoms įgalinti, efektyvi priemonė yra “Sutartis su šeima”, kurioje įvardijami abiejų pusių – pagalbą teikiančios institucijos ir šeimos – įsipareigojimai. Taip šeimos nariai, tėvai yra skatinami įgyti naujų gebėjimų arba atstatyti prarastus įgūdžius.

Mokytojai, nuolat bendraujantys su vaikais, ekspertų nuomone, taip pat turėtų būti labiau socialiai jautresni, tai yra pastebėti vaiko teisių pažeidimus, vaikus, kurių teisės galbūt pažeidžiamos, ir pranešti socialiniams darbuotojams, Vaiko teisių apsaugos tarnybai arba kitai atitinkamai institucijai. Taip būtų galima efektyviau padėti vaikui ir jo šeimai. Šiuo metu pastebima priešinga reakcija: kai kurios mokyklos, ypač aukštesnio statuso mokyklos, vengia, netgi atsisako vaikų iš socialinės rizikos šeimų bei globos namų. Buvo pateikti keli pavyzdžiai, kaip mokykla, sulaukusi, kol vaikui iš globos namų sueis 17 metų, jį išbraukė iš mokinių sąrašų, nepaisant, kad buvo mokslo metų vidurys ir tas vaikas neturės galimybių pereiti į kitą mokyklą.

2008 metų Šiaulių miesto savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriaus veiklos ataskaitoje (2009) akcentuojama, jog *skyriaus darbuotojai turi didžiulį darbo krūvį*. Šiuo metu vienam skyriaus specialistui tenka 2379 vaikų (2008 metų vaiko teisių apsaugos skyriaus veiklos ataskaita, 2009).

Vaiko teisių apsaugos tarnybos pripažįsta, kad dėl žmogiškųjų resursų stokos darbas su socialinės rizikos šeimomis srityje susiaurinama pati socialinės rizikos šeimos samprata. Faktiškai dirbama tik su pačiais “blogiausiais” atvejais, kur problemos yra taip įsišaknijusios, kad socialinio darbuotojo darbas jau neduoda jokių rezultatų. Tačiau socialinės rizikos šeimos samprata yra žymiai platesnė. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. gruodžio 17 d. įsakymu Nr. A1-207 patvirtintose Darbo su socialinės rizikos šeimomis metodinės rekomendacijose akcentuojama, jog *socialinės rizikos šeima* – tai šeima, kurioje narių bendradarbiavimas ir emocinis bendravimas yra sutrikę ir kurios neigiama aplinka neskatina sveiko ir produktyvaus asmenybės augimo ir vystymosi. Tokios šeimos nesugeba tenkinti vaiko emocinių ir fizinių reikmių, o bendravimo būdas tokiose šeimose žymiai apriboja vaiko galimybes išreikšti poreikius ir jausmus. Vaikai, augantys tokiose šeimose, turi labai žemą savęs vertinimą, nesitiki, kad jų poreikiai yra svarbūs ir gali būti patenkinti, neturi tinkamų socialinių įgūdžių (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Dėl darbo su socialinės rizikos šeimomis metodinių rekomendacijų patvirtinimo, 2003).

Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo 18 straipsnio 2 dalyje nurodoma savivaldybių administracijų teisė tikrinti šeimų gyvenimo sąlygas ir, surašius buities tyrimo aktą, priimti sprendimą laikyti šeimą socialinės rizikos šeima (Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymas, 1994). Tačiau Respublikos mastu nėra vieningos įrašymo į socialinės rizikos šeimų įskaitą metodikos. Kiekviena savivaldybė, priskirdama šeimą socialinei rizikai, vadovaujasi socialinės rizikos šeimos apibūdinimu, tačiau remdamasi įvairiais kriterijais. Todėl socialinės rizikos šeimų skaičius yra sąlyginis (Apibendrinimas dėl socialinių darbuotojų, atsakingų už vaiko teisių apsaugą seniūnijoje, 2006).

*Kiekvienoje seniūnijos teritorijoje yra šeimų, kurioms reikalinga pagalba ankstyvojoje problemų užsimezgimo stadijoje (Apibendrinimas dėl socialinių darbuotojų, atsakingų už vaiko teisių apsaugą seniūnijoje, 2006), todėl iškyla **grėsmė**, jog bus pažeistos vaiko teisės, kadangi tenka didelis darbo krūvis, dėl kurio sunku visus darbus atlikti iki galo, kokybiškai ir laiku⁷. Tai liudija, jog nepakankamas vyriausybės dėmesys Vaiko teisių apsaugos tarnybų darbo krūvio ir funkcijų reglamentavimui. Tik laiku įvertinus situaciją susidaro **galimybė**, jog pagalba bus efektyvi ir galima tikėtis gauti teigiamą darbo rezultatą.*

Silpnas rajono mastu tarpžinybinis bendradarbiavimas užtikrinant vaiko teisių apsaugą. Viena iš didesnių problemų – mūsų visuomenės abejingumas aplinkai ir aplinkiniams, dažnai pasirenkamas pasyvaus stebėtojo statusas. Svarbu pabrėžti tai, jog vaiko teisių ir jo teisėtų interesų apsauga nėra tik valstybės institucijų pareiga, šiame procese privalo dalyvauti ir visuomenė, vietos bendruomenė bei jos atskiri nariai.⁸ *Todėl iškyla **grėsmė**, jog pakitusi visuomenės vertybių sistema sąlygoja bendruomeninių paslaugų trūkumą.*

Žiniasklaidos priemonėmis keisti visuomenės nuostatas į smurtą prieš vaikus, vaikataujančius, socialinės rizikos šeimose gyvenančius, tėvų globos netekusius, institucijose augančius vaikus ir pan. Vaikų, netekusių tėvų globos ar rizikuojančių ją prarasti, teisių užtikrinimo (įgyvendinimo) tyrimo analizėje (2009) akcentuojama, jog turėtų būti labiau propaguojamas socialinis darbas visuomenėje, konkrečioje bendruomenėje. Kadangi socialinio darbo institutas Lietuvoje įkurtas tik po 1990 metų, tai visuomenėje dar nelabai suvokiamas socialinio darbuotojo vaidmuo, nauda visuomenei ir pan. Išreikšta ekspertų nuomonė, jog reikėtų daugiau reikštis, pavyzdžiui, televizijoje, per kitas žiniasklaidos priemones. Be to, žiniasklaida itin reikšmingai prisideda prie visuomenės švietimo, nuostatų bei gyvenimo būdo keitimo, kadangi žiniasklaida suponuoja tai, apie ką galvoti, atkreipia dėmesį į tam tikrus įvykius, sustiprina efektą, šitaip formuodama įvaizdį visuomenėje. *Todėl galima numanyti, jog yra **galimybė** žiniasklaidos*

⁷ Dromantienė L., Šalaševičiūtė R. (2006). Vaiko teisių apsauga Lietuvoje: socialinių darbuotojų vaidmuo. Mokslo darbai, 5 (1), 79 – 88.

⁸ Sakalauskaitė V. (2004). Socialinio pedagogo bendradarbiavimas su vaiko teisių apsaugos institucijomis. Magistro darbas. Vilnius.

priemonėmis keisti visuomenės nuostatas į valkataujančius, socialinės rizikos šeimose gyvenančius, tėvų globos netekusius ir institucijose augančius vaikus. Kitaip iškilis grėsmė ir augs socialinė įtampa tarp visuomenės, nepasitenkinimas socialinės rizikos šeimų gyvenimo būdu ir jų nariais.

Vadovaujantis Vaiko teisių apsaugos tarnybų veiklos tobulinimo programa nuolat tobulinti darbuotojų kvalifikaciją ir didinti kompetenciją teisinio atstovavimo vaikui, administracinių, psichologinių ir socialinių žinių, informacijos valdymo srityse. Vis dar pasitaiko atvejų, kai tėvai vaikus auklėja diržu, kumščiais, jų neprižiūri. Tačiau ne visuomet apie tai sužinoma laiku ir atskubama į pagalbą, kol dar neįvyko nelaimė. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija nemažai nuveikė, kad padėtis pagerėtų. Parengta Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų veiklos tobulinimo programa, kurios tikslas - *stiprinti šių tarnybų veiklą, prioritetą suteikiant infrastruktūrai, materialinei bazei ir darbuotojų kvalifikacijos tobulinimui.* Kvalifikacijos ir kompetencijų didinimas sudarytų **galimybę** vaikų teisių apsaugos tarnybos darbuotojams efektyviau organizuoti vaikų teisių apsaugos mechanizmo funkcionavimą.

Grėsmę kelia nepakankamai efektyvi paslaugų šeimai teikimo sistema. Tai liudija nepakankamas vyriausybės dėmesys vaiko globai šeimoje skatinimui ir alternatyvioms globos formoms, o tai skatina beglobių vaikų skaičių.

Neregamentuota pasikeitimo tarp atskirų institucijų dėl informacijos sistema (sveikatos, mokymo, policijos). Vaikų, netekusių tėvų globos ar rizikuojančių ją prarasti, teisių užtikrinimo (įgyvendinimo) tyrimo analizėje (2009) pažymima, jog prie efektyvesnės pagalbos vaikui ir šeimai prisidėtų tarpinstitutinis dalinimasis informacija. Tačiau iškyla grėsmė, jog dėl duomenų apsaugos ir kitų priežasčių VTAT apie kai kuriuos atvejus nesužino visai arba sužino per vėlai, kai padėti sunku arba iš viso neįmanoma. Pavyzdžiui, vaikui patyrus smurtą kartais kreipiamasi tik į teisėsaugos institucijas ir nesikreipama į VTAT. Jeigu smurtą patyrusį vaiką tėvai ar kiti įstatyminiai atstovai tinkamai atstovauja, tai net ikiteisminio tyrimo metu savivaldybių VTAT apie tai gali būti neinformuojamos.

Pakitusi visuomenės vertybių sistema bei auganti socialinė įtampa tarp visuomenės, nepasitenkinimas socialinės rizikos šeimų gyvenimo būdu ir jų nariais sąlygoja bendruomeninių paslaugų trūkumą. Tai liudija išreikšta ekspertų nuomonė, jog efektyviau užtikrinti vaiko teisių apsaugą padėtų visuomenės, bendruomenės tarpininkavimas ir pagalba socialinės rizikos šeimoms bei jų vaikams. Tačiau socialinės rizikos šeimų kaimynai dažniausiai nėra linkę kištis į kitos šeimos problemas. Vaiko teisių pažeidinėjimo atvejais jie galėtų prisidėti kaip aktyvūs piliečiai, bendruomenių nariai. Tačiau Lietuvoje buvo nutrauktos bendruomeniškumo ir aktyvaus pilietinio dalyvavimo tradicijos. Pastaruoju metu šios tradicijos kuriamos, bet tebėra silpnos. Net esant poreikiui ar tapus vaiko teisių pažeidimo liudininku, aktyvumas yra vangus. Tyrime akcentuojama, jog ekspertai išsakė nuomonę, kad kartais kaimynai informuoja valstybines

institucijas (policiją, Vaiko teisių apsaugos tarnybą, kt.) apie šeimoje kylančią grėsmę nepilnamečio saugumui, tačiau vėliau atsisako tapti oficialiais liudininkais teismo procese. Dažniausias pasiteisinimas – baimė, jog vėliau su jais bus susidorota ir niekas neapsaugos jų pačių.

Socialinė - ekonominė šeimų (asmenų) padėtis stabdo socialinės rizikos šeimų skaičiaus mažėjimą, globos šeimoje ir įvaikinimo aktyvumą bei emigracija, o tai sąlygoja paliktų svetimų asmenų globoje ar visai be globos bei užsienyje be tėvų globos likusių vaikų skaičiaus augimą.

3.7. Ekspertų nuostatų analizė

Reglamentuota Vaiko teisių apsaugos sistemos teisine baze siekiama efektyvios vaiko teisių apsaugos. Nemaža dalis ekspertų sutinka, jog visi teisės aktai, reglamentuojantys vaiko teisių apsaugą, yra įgyvendinami. Tačiau pažymima, jog egzistuoja įstatymų susikirtimas, be to, kai kur „perlenkiamos lazdos“. Anot ekspertų, šalia teisių lygiagrečiai turėtų būti nurodomos pareigos, kadangi tėvams reikia priminti tiek jų teises, tiek pareigas.

Reikšmingas požiūris į tai, jog, ekspertų nuomone, reikia tobulinti 2003 m. darbo su šeimomis metodines rekomendacijas, pasikeitus 2006 m., 2007 m. įstatymams ir poįstatyminiams aktams.

Taisyti, tobulinti Vaiko teisių pagrindų įstatymą. Tarkim Vaiko teisių pagrindų įstatymo 56 straipsnis, kuriame nurodoma tėvų ir kitų teisėtų vaiko atstovų atsakomybė. 56 straipsnio 1 punkte nurodoma, jog tėvams ir kitiems teisėtiems vaiko atstovams, kurie pažeidžia vaiko teises, vengia arba nevykdo pareigos auklėti, mokyti, prižiūrėti, išlaikyti vaiką, žiauriai elgiasi su vaiku ar kitaip piktnaudžiauja savo teisėmis bei pareigomis, taikoma įstatymų nustatyta civilinė, administracinė arba baudžiamoji atsakomybė. To paties straipsnio 2 punkte pabrėžiama, jeigu tėvas (motina) arba kitas teisėtas vaiko atstovas pažeidžia vaiko teises, žiauriai elgiasi su juo arba kitaip piktnaudžiauja savo teisėmis (pareigomis), pats vaikas ir kiti asmenys turi teisę kreiptis pagalbos į vaiko teisių apsaugos, teisėsaugos ar kitą instituciją, kuri privalo imtis įstatymų nustatytų priemonių.

Šį įstatymą tikslinga taisyti, tobulinti dėl šių priežasčių: 1) seniūnai ir socialiniai darbuotojai, dirbantys su socialinės rizikos šeimomis, yra arčiausiai šeimos ir vaiko. Socialiniai darbuotojai įvertina pirminį šeimos ir vaiko poreikius pagal patvirtintą socialinių paslaugų katalogą; 2) kai tėvai girtauja arba smurtauja, iš šeimos turėtų būti paimamas ne vaikas, o girtaujantis arba smurtaujantis tėvas/motina. 3) mažai taikomas 122 straipsnis - kardomoji priemonė, t. y., gyventi skyrium, Baudžiamojo kodekso 140 str., kai tėvai piktnaudžiauja tėvų valdžia: jei girtauja, vartoja narkotikus (girtaujantį, narkomaną asmenį paimti iš šeimos). Tik, jei vaikų neprižiūri ir vaikai likę be tėvų globos, tada vaiką paimti iš šeimos.

Reikšmingas požiūris į tai, jog, anot ekspertų, trūksta individualių teisės aktų, reikėtų metodinių rekomendacijų darbui su rizikos šeimomis, šeimynų įstatymo, vaiko nenuėmimo įstatymo. Reikia

tobulinti Vaiko teisių pagrindų įstatymą, kadangi nėra nurodyta atsakomybė dėl fizinių bausmių įvykdymo, taip pat vaiko priežiūros įstatymą, kadangi jame neišreiškiamos finansinės galimybės.

Svarbu atkreipti dėmesį, jog nacionaliniu lygmeniu priimtos strategijos, programos, planai turėtų pagerinti vaikų padėtį savivaldybėse, tačiau, ekspertų teigimu, nėra finansinio pagrindimo, trūksta išteklių jų įgyvendinimui. Nacionaliniu lygmeniu priimtos strategijos, programos, planai būna neišgryninti, viskas projektu, dokumentų lygmenyje. Visa tai gražiai parašyta, bet, kai ateina iki regionų, tampa kažkokių paskaitų paskaitymas, o reikia ne to. Tarkim, narkotikų prevencija, globos įgyvendinimas aukštame lygmenyje viskas gražiai sukurta, bet, kai ateina iki globos namų, reikia įvairių dalykų, kad vaikas gautų visapusišką pagalbą. Iškyla lėšų, etatų trūkumas. Siekiant, kad nacionaliniu lygmeniu priimtos strategijos, programos, planai pasiektų savo tikslą, turėtų būti specialus darbuotojas, įgyvendinantis projektus, kadangi reikia nuosekliai dirbti, todėl šiuo metu veikla nėra kryptinga.

Kita vertus, vertinant Vaiko teisių apsaugos sistemos veiklą, ekspertų teigimu, vaiko teises efektyviausiai turėtų ir galėtų apsaugoti tėvai. Reikšmingas ekspertų požiūris į tai, jog tėvai yra žmonės, prisiimantys atsakomybę už savo vaikų teisių įgyvendinimą. Tačiau išryškėja situacijų, kai vaikams reikalinga visuomenės atstovų, vaiko teisių apsaugos specialistų pagalba. Tai galima vertinti pagal vaiko teisių pažeidimų pobūdį.

Apibendrinus ekspertų išreikštą nuomonę apie vaiko teisių pažeidimų pobūdį, galima išskirti, jog dažniausiai pažeidžiamos vaiko teisė į saugią ir sveiką aplinką, išryškėja badavimo epizodai bei smurtas prieš vaikus.

Įvertinus vaiko teisių pažeidimų pobūdį, galima remtis ekspertų požiūriu, jog tai lemia tėvų neatsakingas požiūris į savo pareigų vykdymą vaikų atžvilgiu, asociali šeimos aplinka, tėvų amoralus elgesys ir gyvenimo būdas, skurdas, girtavimas, bedarbystė. Todėl galima daryti prielaidą, jog tėvai ne visada vykdo savo pareigas ir užtikrina vaiko teises. Anot jų, tai sąlygoja ekonominė ir intelektualinė krizė, socialinės politikos trūkumas. Kita vertus, ekspertų teigimu, socialinės rizikos šeimų skaičiaus didėjimas rodo, jog labiau pasitikima VTAT, socialiniais darbuotojais, nes žmonės dažniau kreipiasi, kai pastebi vaiko teisių pažeidimus – smurtavimą, girtavimą. Tai rodo piliečių atsakingumą už savo bendruomenę, norą padėti spręsti socialines problemas.

Todėl toliau reikšminga išskirti žmogiškuosius išteklius, kurie sudaro vaiko teisių apsaugos sistemos pagrindą. Ekspertų teigimu, objektyviai vertinant, Vaiko teisių apsaugos tarnyboje žmogiškųjų išteklių pakanka. Tačiau pažymima, jog būtų reikalingi socialiniai partneriai. Trūksta socialinio darbuotojo, socialinio psichologo, kuris vykdant globos priežiūrą būtų didelis pagalbininkas, nes, kai vaikui nustatoma globa, atsiranda psichologinių – pedagoginių problemų. Reikšmingas ekspertų požiūris į darbuotojus, kurie teiktų paslaugas, dirbtų su socialinės rizikos

šeimomis. Jų teigimu, jaučiamas šių darbuotojų trūkumas, todėl susiduriama su situacija, jog dėl šių darbuotojų trūkumo vienintelė išeitis paimti vaikus iš šeimos.

Išryškėja ir kitoks ekspertų požiūris į vaiko teisių apsaugos sistemos žmogiškuosius išteklius. Ekspertų teigimu, išryškėja organizacinis momentas, kai vadovas nesinaudoja priemonėmis. Vadovas nubrėžia gaires, kaip dirbti, kaip bendradarbiauti, tačiau susidaro situacija, kad nieko nereikia daryti, nebent „kyla gaisras“. Darbuotojams neleidžiamos jokios savarankiškos iniciatyvos, teikiant paslaugas vaikams. Eksperto nuomone, VTAT tikslas padėti vaikui, o reali pagalba galima tik interviuojant gyvai, bendraujant ir realiais veiksmais padedant, o šito nėra.

Todėl svarbu paminėti, jog ypatingą dėmesį reikia skirti specialistų, teikiančių paslaugas vaikams, profesinėms žinioms ir įgūdžiams. Ekspertų teigimu, dirba atsidavę savo darbui, mylintys vaikus, išgyvenantys dėl situacijų šeimose, nepritekliaus, skurdo, menkų arba neišnaudotų galimybių padėti. Išryškėja socialinių darbuotojų, VTAS specialistų pastabumas, empatija, analizavimo įgūdžiai, gebėjimas argumentuoti išvadas, gebėjimas naudotis vaizduote, numatyti problemas ir projektuoti jų sprendimą.

Tačiau svarbu paminėti, jog, ekspertų nuomone, ne visiems darbuotojams pakanka profesinių žinių ir įgūdžių. Nuo 2007 m. pradžios atsirado socialiniai darbuotojai. Į šią pareigybę atėjo visokių specialybių darbuotojai: siuvėjos, padavėjos ir pan. Seniūnijoje dirbantys žmonės bandė vykdyti intervencijas, o atsiradus socialiniams darbuotojams atsirado trintis, kadangi nėra koordinuojančio centro. Be to, ekspertų nuomone, kai kuriems specialistams trūksta socialinių žinių tam, kad išanalizuotų situaciją ir pereitų prie sprendimo, juos valdo emocijos, trūksta kritinio mąstymo. Anot jų, kai kurie socialiniai darbuotojai nekvalifikuoti, nesugeba identifikuoti problemų, nesuklasifikuoja, nežino, kaip metodiškai dirbti su šeima. Išryškėjo ir tai, jog socialinių pedagogų mąstymas yra siauras, todėl, neapgalvodami visų žingsnių, teikia pasiūlymus.

Galima numanyti, jog profesinių žinių ir įgūdžių labiausiai trūksta socialiniams darbuotojams, tai lemia greitas kvalifikacijos siekimas ir vos kelerių metų darbinė veikla, tačiau, ekspertų teigimu, įgūdžiai atsiras su laiku. To būtų galima pasiekti bendradarbiavimo metu, kadangi VTAT skyrčiau specialistų žinios didesnės negu socialinių darbuotojų, todėl nėra sudėtinga vystyti tarpžinybinį bendradarbiavimą, imtis bendrų priemonių ir kartu lankytis šeimoje bei spręsti problemas.

Vaiko teisių apsaugos sistemoje reikšmingą vaidmenį atlieka socialinės paramos vaikams ir šeimai teikimas. Ekspertai pažymi, jog savivaldybė atsako už socialinių paslaugų teikimo savo teritorijos gyventojams užtikrinimą, planuodama, organizuodama socialines paslaugas, kontroliuodama bendrųjų paslaugų ir socialinės priežiūros kokybę. VTAT tyrime apie socialinių paslaugų socialinės rizikos šeimoms infrastruktūrą savivaldybėse (2005) pažymima, jog Šiaulių apskrityje yra 38 įstaigos teikiančios socialines paslaugas socialinės rizikos šeimoms (žr. 12 priedas). Tačiau iš savivaldybių pateiktų duomenų analizės matyti, kad savivaldybėse yra ribotas socialinių

paslaugų įstaigų teikiančių paslaugas vaikams, skaičius. Trūksta užimtumo, dienos centrų paslaugų. Socialinės globos, socialinės priežiūros namuose neteikiamos dėl finansavimo stokos.

Socialinę paramą teikia socialinių paslaugų organizatoriai, t. y., socialinis darbuotojas, kuris, teikiantis socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugą socialinės rizikos šeimoms, atlieka šias funkcijas: analizuoja informaciją apie socialines rizikos šeimas, esančias jo aptarnaujamoje seniūnijoje; lankydamasis šeimose, nustato socialinių paslaugų teikimo dažnumo poreikį, formuoja socialinės rizikos šeimos bylą, kurioje fiksuojamas socialinių paslaugų teikimas šeimai. Be to, vykdo socialinės rizikos šeimoms skirtų pašalpų ir išmokų panaudojimo kontrolę, esant būtinybei, teikia pasiūlymą keisti piniginę išraišką gaunamas išmokas į maisto talonus parduotuvėse.

Ypatingas dėmesys skiriamas darbui su vaiku ir šeima, situacijos kontrolei bei priežiūrai. Iki 2006 m. liepos 1 d. nebuvo vieningos sistemos, kaip nustatyti socialinių paslaugų poreikį socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems vaikams. Daugelyje miestų ir rajonų savivaldybių socialinių paslaugų poreikio nustatymą socialinės rizikos šeimai inicijavo ir paslaugų poreikį nustatė VTAT arba VTAT bendradarbiaudama su Socialinės paramos skyriumi, Socialinių paslaugų centro socialiniais darbuotojais, seniūnijų socialinio darbo organizatoriais ar su kitais socialiniais partneriais.

Tačiau nuo 2006 m. liepos 1 d., įsigaliojus Socialinės rizikos vaiko ar likusio be tėvų globos vaiko socialinės globos poreikio nustatymo metodikai (Žin., 2006, Nr. 73 – 2795), vis dar nėra aišku, kaip ją taikyti, nustatant socialinių paslaugų poreikį socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems vaikams.

Ekspertai pažymi, jog pagal Asmens (šeimos) socialinių paslaugų poreikio nustatymo ir skyrimo tvarkos aprašo (Žin., 2006, Nr. 43 – 1571) 3 punktą, nustatant asmens, gyvenančio kartu su šeima, socialinių paslaugų poreikį, kartu nustatomas ir socialinių paslaugų poreikis šeimai. Asmens (šeimos) socialinių paslaugų poreikį nustato socialiniai darbuotojai, paskirti savivaldybės institucijos nustatyta tvarka. Šio aprašo 19 punktą nurodo, kad socialinių paslaugų poreikis socialinės rizikos šeimai vertinamas atsižvelgiant į šeimos narių socialinius įgūdžius ir motyvaciją kurti saugią, sveiką ir darnią aplinką namuose, šeimoje, palaikyti socialinius ryšius su visuomene ir užtikrinti šeimoje augančių vaikų visapusišką vystymąsi ir ugdymą vadovaujantis teisės aktais, reglamentuojančiais darbo su socialinės rizikos šeimomis bei vaiko laikinosios ir nuolatinės globos (rūpybos) organizavimą. Teikiant socialines paslaugas socialinės rizikos šeimai, turi būti užtikrinamas ir socialinių paslaugų teikimas vaikams. Tačiau trūksta psichologų, neišnaudojamos visos galimybės padėti šeimai įveikti iškilusius sunkumus.

Vadovaujantis LR Vyriausybės 2002 m. gruodžio 17 d. nutarimo Nr. 1983 „Dėl bendrųjų vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatų patvirtinimo“ 7. 3 punktu, atsižvelgiant į teisės aktų nustatytą pareigą valstybės institucijoms, imtis visų reikiamų teisinių, administracinių, socialinių ir švietimo

priemonių siekiant apginti vaiką nuo priežiūros nebuvimo, nerūpestingo elgesio ar išnaudojimo, kuriuos jis gali patirti iš tėvų, teisėtų globėjų ar kurio nors kito, jį globojančio asmens.

Įspėjamos šeimos, taikomos administracinės poveikio priemonės, aiškinamasi ar išnaudotos visos socialinės pagalbos šeimai galimybės dėl socialinės pagalbos teikimo, užkertant kelią vaikų nepriežiūros (jog vaikai dėl šios priežasties gali būti paimti iš šeimos, kai kyla reali grėsmė vaiko gyvybei ir saugumui), tėvų girtavimo, socialinių įgūdžių, smurto šeimoje klausimais ir informuojami, ar laiku buvo suteiktos reikiamos socialinės paslaugos, prieš paimant vaikus iš šeimos.

Teikiant socialinę paramą vaikams ir šeimai, reikšmingas vaidmuo tenka dienos centrums. Ekspertai pažymi, jog yra keletas vaikų dienos centrų, tačiau jie nesuteikia socialinių, pedagoginių paslaugų. Jie daugiau užsiima vaikų užimtumo, kultūrine – edukacine funkcija. Trūksta įstaigų, kurios perimtų pagalbą vaikui. Be to, ekspertai pabrėžia, jog nėra NVO, kurios rengtų prevencines programas, pvz.: “Gelbėkit vaikus”, “Vaikų namas” koncentruoti Vilniuje.

Ekspertų teigimu, socialinės paramos sistema, orientuota į socialinį darbą, bet pati darbo kokybė yra problema, todėl neduoda naudos. Anot jų, Socialinės paramos skyrius turėtų turėti atsakingą asmenį, kuris tikrintų socialinius darbuotojus, tačiau taip nėra ir nekokybiškas darbas patenka į VTAT.

Siekiant efektyvios vaiko teisių apsaugos, būtinas glaudus vaiko teises įgyvendinančių institucijų bendradarbiavimas. Tačiau, apibendrinus ekspertų nuomonę, išryškėja socialinio tinklo nepakankamumas. Ekspertai tarpinstitucinį bendradarbiavimą pagal esamas darbo organizavimo sąlygas, vertina gerai. Pagal galiojančius teisės aktus, sprenddami socialinės rizikos šeimų problemas, socialiniai darbuotojai bendradarbiauja su savivaldybių vaiko teisių apsaugos specialistais, vaikų globos pedagogais ir socialiniais darbuotojais, mokyklų pedagogais bei kitų įstaigų ir nevyriausybinių organizacijų darbuotojais, esant būtinybei (dėl socialinės rizikos šeimoje augančio vaiko sveikatos būklės ar kitų svarių priežasčių), lydi klientus į įvairias įstaigas (ligoninę, darbo biržą, konsultaciją pas psichologą, vaikų lopšelių – darželių ir t. t.). Taip pat socialiniai darbuotojai bendradarbiauja su atitinkamų įstaigų specialistais teikiant kompleksinę pagalbą atskirai šeimai. Tačiau realiai, tai nėra įgyvendinama. Išryškėja, jog bendradarbiavimas vyksta epizodiškai, informacijos pasikeitimu tik tada, kai reikia priimti sprendimą. Reikšmingas požiūris į tai, jog vyksta atvejo konferencijos, specialistai posėdžiauja, tačiau viskas vyksta lozunginiu lygmeniu, kuriuo metu apsidalina šūkiomis ir „protingom“ mintimis, nieko žmogiška, viskas taip dirbtina. Ekspertai pabrėžia, jog sistemingų pasitarimų tarp vaiko teises įgyvendinančių institucijų nėra.

Bendradarbiavimą galėtų palengvinti informacinės technologijos, kadangi ekspertų, teigimu, techniniu požiūriu VTAT, socialiniai darbuotojai ir kt. pilnai aprūpinti. Darbą labai palengvino SPIS informacinė sistema. Šia sistema VTAT darbuotojai naudojami kartu su Socialinės paramos skyriumi, kurioje matomi įrašymai, išmokos ir pan. *Galima numanyti, jog minėti apribojimai ir informacinės*

sistemos prieinamumas tik VTAT ir Socialinės paramos skyriaus specialistam, sudaro kliūtis vystyti efektyvų tarpinstitucinį bendradarbiavimą.

Todėl galima daryti prielaidą, jog nėra vieningos vaiko teisių apsaugos užtikrinimo sistemos, o tam įtakos turi skirtinga praktika ir skirtingi požiūriai, informacijos nepasidalijimas, atskiros kiekvieno skyriaus funkcijos, bendrų tikslų bei jų įgyvendinimo planų neturėjimas, specialistų požiūris bei kompetencijos stoka.

Ekspertų teigimu, pagrindiniai barjerai įgyvendinti vaiko teises yra netinkamas visuomenės, suaugusiųjų požiūris į vaiką, skurdas, nedarbas, specialistų stoka, riboti socialinės pagalbos šeimai ištekliai. Be to, labai vilkinami teismai, turėtų būti sprendžiama : „čia ir dabar“. Vyrauja liberalus požiūris. Taip pat neviešinama jokia teigiama informacija apie Vaiko teisių apsaugos veiklą, o labai reikėtų, nes pati visuomenės nuostata yra priešiška. Turėtų būti pakylėtas VTAS statusas.

Be to, ekspertai pažymi, jog savivaldybės, įgyvendindamos joms priskirtą valstybinę funkciją – vaikų teisių apsaugą - susiduria su pagrindine problema – finansinių krizių valdymu, t. y. lėšų stoka, specialistų trūkumas ir priklausomumas nuo politikų pažiūrio

O Vertindami Vaiko teisių apsaugos kaip valstybinės funkcijos finansavimą, lėšų paskirstymą ir tinkamą panaudojimą ekspertai pažymi, jog valstybė prisiėmusi tokias pareigas, kurias sunku įgyvendinti. Vaikas, patekęs į globos įstaigą, išgyvena skurdą, vykdomos labdaros akcijos, nors valstybė turėtų užtikrinti pakankamus išteklius. Jų nuomone, lėšos paskirstomos neracionaliai, savivaldybė dalį lėšų stengiasi panaudoti savo reikmėms, neskiriamos lėšos kvalifikacijos kėlimui.

Siekiant efektyvesnės Vaiko teisių apsaugos, anot ekspertų, padėtų bendradarbiavimas su mokyklomis. Mokyklos turi daug informacijos, tačiau į VTAT informacija nepatenka. Ekspertai tvirtina, jog reikia, kad prie kiekvienos mokyklos būtų įsteigti užimtumo centrai, savaitiniai darželiai, tai sudarytų galimybę sumažinti probleminių šeimų ir tėvų išsižadėtų vaikų, be to, būtų saugiau vaikams.

Reikšmingas požiūris į sankcijų griežtinimą teikia teigiamą naudą. Anot ekspertų, vyksta „peštynės“, kai reikia nubausti administracine tvarka už piktnaudžiavimą tėvų valdžia. Specialistai nurodo, ko žmogus gali netekti (kad bus atimtos pašalpos pagal galiojančius teisės aktus). Po nubaudo meta šeima per metus padaro tą patį nusikaltimą. Be to, būtinas socialinių paslaugų tinklo optimizavimas. Tai sudarytų galimybę teikti kokybiškas socialines ir psichologines paslaugas šeimai

Ekspertų nuomone, reikšmingas vaidmuo tenka švietėjiškumui, nes visuomenė nesupranta, kas yra vaiko teisės; tėvų atsakomybės stiprinimui bei griežtinimui, tėvo/motinos socialinių įgūdžių formavimui, vaikų ir jaunimo centrų, ikimokyklinio ir popamokinio užimtumo organizavimui, specialistų, dirbančių su vaikais, kompetencijų didinimui ir atsakomybės griežtinimui, socialinių darbuotojų kvalifikacijos kėlimui. Ne mažiau svarbu yra informuoti visuomenę apie institucijų, užtikrinančių vaiko teisių apsaugą, funkcijas bei keisti valdininkų bei žiniasklaidos požiūrį.

Reikšmingas ekspertų požiūris į tai, jog tėvai yra žmonės, prisiimantys atsakomybę už savo vaikų teisių įgyvendinimą. Todėl vaiko gerovei užtikrinti svarbu, kad tėvai aktyviai dalyvautų priimant sprendimus, turinčius įtakos jų vaikams. Priimdami sprendimus tėvai turi būti informuoti ir visokeriopa remiami, kadangi konsultavimas ir informavimas yra svarbūs veiksniai, padedantys išlaikyti šeimą ir išvengti institucionalizavimo. Tačiau nėra glaudaus bendradarbiavimo tarp tėvų, socialinių ir ugdymo paslaugų teikėjų bei visuomenės.

Vertinant vaiko teisių apsaugos sistemos administravimo gerinimo galimybes ekspertai pabrėžia, jog būtinas VTAS administravimo paslaugų ir socialinių paslaugų, kurias jau teikia socialiniai darbuotojai, atskyrimas. Taip pat svarbu kaupti institucijų duomenis ir dokumentus duomenų bazėje, naudoti juos interneto ir (ar) intraneto būdu, užtikrinti tobulesnę asmenų aptarnavimą – įgalinti surasti vidinę institucijos informaciją elektroniniu būdu. Nustatyti ir pašalinti nebeaktualias viešąsias paslaugas; perduoti viešąsias paslaugas nevyriausybinėms organizacijoms. Trečiosioms šalims perduoti tas paslaugas, kurias teikia subjektas, atsakingas už jų administravimą. Be to, būtinas darbo išgryninimas, o tam sąlygas sudarytų kokybiškas administravimas, socialinių partnerių bendradarbiavimas.

Apibendrinus ekspertų požiūrius, galima daryti prielaidą, jog vaiko teisių apsaugos sistema yra nekoncentruota, kadangi ją sudaro daugiau ar mažiau tarpusavyje susijusių arba apskritai nesusijusių elementų visuma. Todėl sunku įvardinti šios sistemos hierarchijos kontūrus, susijusius su pavaldumu. O tai lemia bendradarbiavimą, kaip epizodinį reiškinių, pagrįstą institucijose dirbančių specialistų geranoriškumu tartis su kitomis institucijomis. Nepakitęs šiai situacijai vaiko teisių apsauga nebus vykdoma efektyviai.

IŠVADOS

Išanalizavus mokslinę literatūrą šia tema ir atlikus dokumentų analizę bei pusiau struktūruotą vaiko teisių apsaugos sistemos specialistų interviu, galima daryti tokias išvadas:

1. Išanalizavus mokslinę literatūrą ir teisinius dokumentus vaiko teisių apsaugos sistemos ir strateginio valdymo aspektu, galima teigti, jog vaiko teisių apsaugos sistemos strateginis valdymas atveria galimybes efektyviau užtikrinti vaiko teisių apsaugą:
  - Strateginiame valdyme pabrėžiamas suvokimas ir įvertinimas politinių, ekonominių, socialinių ir technologinių veiksnių, kurie turi įtakos vaiko teisių apsaugos sistemos veiklai, o ir pati vaiko teisių apsaugos sistemos veikla turi įtakos šiems veiksniams.
  - Vaiko teisių apsaugos sistemos valdyme būtina atsižvelgti į organizacijos struktūrą ir kultūrą, taip pat strategijos stebėsenos galimybes.
  - Strateginis Vaiko teisių apsaugos sistemos valdymas gali būti laikomas nuosekliai vykdomo stebėjimo objektu. Šis objektas, tai dalis nuolatinių vaiko teisių apsaugos sistemos tyrimų, kurie turi būti vykdomi siekiant objektyviai analizuoti ir vertinti vaiko teisių apsaugos užtikrinimą, numatyti perspektyvias vaiko teisių apsaugos užtikrinimo kryptis bei būdus.
  - Vaiko teisių apsaugos strategija gali būti sėkmingai įgyvendinta tik tarpvalstybinėms, valstybės, savivaldybės ir kt. institucijoms dalyvaujant ir bendradarbiaujant kaip lygiaverčiams partneriams, dalyvaujant bendruose ES ir regioniniuose projektuose. Maksimaliai panaudoti įvykdytų ir vykdomų nacionalinių ir tarptautinių projektų įdirbį.
2. Strateginio valdymo ir vaiko teisių apsaugos sistemos atskirų aspektų vertinimas paaiškino:
  - Vaiko teisių apsaugos sistemoje dažnai taikomas teisės aktų, veiklos tobulinimas, tačiau strateginis valdymas, kaip sistema, dar nėra įdiegta.
  - Neišspręsta institucijų turimos informacijos apie vaiką naudijomis problema, susijusi su jos prieinamumu vaiku besirūpinančioms institucijoms.
  - Vaiko teisių apsaugos sistemos tobulėjimui ir sėkmingam vaiko teisių apsaugos įgyvendinimui būtinas vaiko teisių apsaugos institucijų prioritetų, tikslų, uždavinių, jų įgyvendinimo priemonių derinimas ir tikslinimas atsižvelgiant į sparčiai kintančias išorės ir vidaus sąlygas.
  - Išsami, patikima informacija apie vaiko teisių apsaugą ir ją įtakojančius aplinkos veiksnius, vaiko teisių apsaugos išteklius, vaiko teisių apsaugos institucijų teikiamas paslaugas ir finansavimą, būtina priimant racionalius valdymo sprendimus
3. Šiaulių regiono Vaiko teisių apsaugos tarnybose atlikto tyrimo apie strateginio valdymo ir vaiko teisių apsaugos sistemos institucijų sėkmės sąryšį nustatytos šios pagrindinės strategijos rengimo, įgyvendinimo ir analizės tendencijos:

- Vaiko teisių apsaugos sistemos institucijose atliekami strategijos rengimo žingsniai, tarp kurių populiariausias yra darbo tikslų formulavimas, mažiausiai naudojamas išteklių numatymas.
  - Strategijos rengime, užtikrinant vaiko teisių apsaugą, dalyvauja atitinkamos savivaldybių tarnybos, vietos savivaldos vykdomosios institucijos, vaiko teisių apsaugos institucijos (tarnybos), policijos nepilnamečių reikalų inspektoriai, taip pat mokyklos ir NVO, kurios rengia ir įgyvendina vaiko teisių apsaugos, vaiko teisių pažeidimų prevencijos priemones. Tačiau užtikrinti efektyvią vaiko teisių apsaugą reikalingas kompleksiškas veikimas bent keliuose lygmenyse, kadangi vaiko teisių apsauga bei socialinių paslaugų vaikui ir šeimai teikimas, yra ne vienos žinybos ar atskiro skyriaus veikla, o skirtingų sričių specialistų bendras darbas, reikalaujantis glaudaus bei profesionalaus specialistų tarpusavio bendradarbiavimo.
  - Strategijos įgyvendinimui trukdo nekoncentruota vaiko teisių apsaugos sistema, kadangi kiekviena vaiko teisių apsaugos sistemos institucija veikia daugiau individualiai nei integruotai su kitomis institucijomis, nėra nuolatinio bendravimo ir bendradarbiavimo, bendro tikslo siekimo, įgūdžių, nėra įstatyminio pagrindo, įpareigojančio ir nurodančio, kaip tai įgyvendinti.
  - Iš strateginės analizės tipų dažniausiai atliekamas vidaus auditas, tačiau retai atliekama aplinkos, įtakos grupių bei išteklių analizė.
4. Dinamiškas politinis, ekonominis, socialinis bei technologinis vystymasis Lietuvoje atskleidė nemažai problemų. Įvertinus vidinius ir išorinius veiksnius, turinčius įtakos vaiko teisių apsaugos sistemos veiklai išryškėjo, jog egzistuoja didėjanti skurdo raiška jaunų šeimų tarpe bei pakitusi visuomenės vertybių sistema. Vaiko teisių apsaugos sistemos valdymas pasižymi biurokratija ir sistemos nelankstumu, o valdymo moderinazimo tendencija suteikia tik nežymius pokyčius. Teikiant socialines paslaugas orientuojamasi labiau į socialines išmokas nei į socialinę pagalbą šeimoms, kadangi vaiko teisių apsaugos sistemos specialistams trūksta išteklių siekiant suteikti pagalbą šeimoms.
  5. Mokslinės literatūros, dokumentų analizė bei ekspertų interviu patvirtino tyrime iškeltą hipotezę. Tyrimo rezultatai parodė abipusį ryšį tarp strateginio valdymo ir vaiko teisių apsaugos sistemos problemų. Apibendrinus tyrimo rezultatus, galima teigti, jog Vaiko teisių apsaugos sistemos institucijose išvystyti atskiri strateginio valdymo elementai ir bruožai, tačiau strateginio valdymo sistemos dar nėra. Pagrindinės problemos yra nepakankamas bendruomenės potencialo įtraukimas, nėra aiškios išteklių valdymo politikos, silpnai išvystyta vertinimo sistema.

REKOMENDACIJOS

Išanalizavus atlikto tyrimo rezultatus, galima pateikti tokias rekomendacijas **Vaiko teisių apsaugos sistemos administracijai ir darbuotojams:**

- ✓ Studijuoti naujausią mokslinę literatūrą apie strateginį valdymą, įstaigos kultūrą, jos formavimo(si) būdus ir personalo vadybą. Kiekviena teorija gali suteikti naudos institucijos praktinėje veikloje, ypač tokiose institucijose, kuriose nuolatinės, nuoseklios ir dinaminės veiklos proceso klausimai aktualūs.
- ✓ Renkant statistinę informaciją apie socialinės rizikos šeimas, vaiko teisių pažeidimus bei jų pobūdį, pažvelgti ne tik kaip į informacijos rinkimo, apdorojimo ir perdavimo priemonę, bet kaip į veiksnį, sąlygojantį vaiko teisių apsaugos sistemos pokyčius ir vaiko teisių apsaugos užtikrinimo efektyvumą.
- ✓ Siekiant efektyvaus vaiko teisių apsaugos užtikrinimo, būtina derinti ir tikslinti Vaiko teisių apsaugos sistemos institucijų prioritetus, tikslus, uždavinius, jų įgyvendinimo priemones, atsižvelgiant į sparčiai kintančias išorės ir vidaus sąlygas.
- ✓ Vaiko teisių apsaugos sistemoje silpnai išvystyta tiesioginė pagalba vaikams ir jų šeimoms. Todėl stiprinant šią grandį reikėtų socialinius darbuotojus, teikiančius tiesioginę pagalbą vaikams ir jų šeimoms, aprūpinti priemonėmis, suteikti galimybes kelti kvalifikaciją, skleisti gerą patirtį.
- ✓ Organizuoti renginius, kuriuose valdžios institucijos, visuomenė ir kiekvienas save gerbiantis pilietis būtų skatinami teikti pagalbą užtikrinant vaiko teisių įgyvendinimą, bet ne , tiesiogiai, o per specialias sistemas.
- ✓ Vaiko teisių apsaugos problemų sprendimas grupėse pagerintų veiklos efektyvumą, leistų suderinti organizacinius procesus bei asmenų įgūdžius, formuojant naujas organizacines žinias.
- ✓ Stiprinti personalo kultūros normų įsisavinimą aktyviau dalyvaujant vietos bendruomenių ir įvairių įstaigų veikloje, kadangi tai suformuotų pagrindą ritualams ir papročiams, kurių apsuptyje žmonės jaustųsi saugūs.
- ✓ Stiprinti specialistų savivertę, moralinį pasitenkinimą sudarant geriausias sąlygas kelti kvalifikaciją. Tai gali suteikti naudos praktiniame specialisto darbe, padėtų teisingai ir objektyviai vertinti vaikų ir jų šeimos padėtį bei stiprinti silpnai išvystytą tiesioginę pagalbą vaikams ir jų šeimoms.
- ✓ Derinti institucijos ir personalo valdymą, kadangi personalas yra svarbiausia institucijos dalis. Įgyvendinamas personalo valdymas turi būti pagrįstas Vaiko teisių apsaugos sistemos institucijų veiklos tikslais ir uždaviniais; personalo politikoje turi būti pateikti konkrečių uždavinių sprendimo būdai bei nustatomi sprendimų principai, formuluojamos vadovų ir darbuotojų elgsenos taisyklės.

LITERATŪRA

1. Andriuščenka J. (2006). Strateginės vadybos procesas: strateginių nuostatų formulavimo paradigma. Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūrų plėtrai. *Tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys*: [elektroninis išteklius], (p.p. 23 -). Kaliningradas: Akademija [interaktyvus] [žiūrėta 2009 03 11]. Prieiga per internetą: <http://baitas.lzuu.lt/~mazylis/julram/7/23.pdf>
2. Apibendrinimas apie socialinių paslaugų socialinės rizikos šeimoms infrastruktūrą savivaldybėse. (2005). *VTAT tyrimas apie socialinių paslaugų socialinės rizikos šeimoms infrastruktūrą savivaldybėse*.
3. Arends R. I. (1998). *Mokomės mokyti*. Vilnius. Margi raštai.
4. Arimavičiūtė A. (2005). *Viešojo sektoriaus institucijų strateginis valdymas*. Vilnius. Mykolo Romerio universitetas.
5. Atkočiūnienė Z., Gineitienė Z., Sadauskienė E., 2005, Žinių vadyba: praktinės naudos dimensija. *Žinių vadyba Europos regionų patirtis ir problemos*. Naujos ekonomikos institutas, 7 - 28.
6. Bačiulienė K., Zaborskis A. (2004). Požiūris į vaiko sveikatą Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijoje. *Medicina*. Nr. 40(8), p. 714 – 720.
7. Bagdonas E., Bagdonienė L., (2000). *Administravimo principai*. Kaunas : Technologija.
8. Bagdzevičienė, R. (2001). *Lietuvos šansas panaudoti naujų technologijų parkus šalies ekonomikos esminiam modernizavimui žiūrėta* [2008-09-15]. Prieiga per internetą: http://www.lrti.lt/veikla/pub_RBVK_TechParkai.html.
9. Bitinas B. (1998). *Ugdymo tyrimų metodologija*. Vilnius. Jošara.
10. Bitinas B. (2006). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Vilnius. Kronta.
11. Bititci, U.S., Suwignjo, P., Carrie, A.S. (2001). Strategy management through quantitative modelling of performance measurement systems. *International Journal of Production Economics* 69, 15 – 22 [žiūrėta 2010 01 15]. Prieiga per internetą: http://www.ie.its.ac.id/downloads/publikasi/131570365_697%20Strategy%20management%20through%20quantitative%20modelling%20of%20performance%20measurement%20systems.pdf.
12. Bosas, A. (2004). *Strateginis valdymas: nuo korporacijos iki valstybės*. Klaipėda;
13. Bosas, A., (2002). *Korporacijų strategijos ir konkurencinis potencialas*. Klaipėda:Klaipėdos universiteto leidykla
14. Bradshaw, J., Finch, N., Mayhew, E., Ritakallio, V. and Skinner, C. (2006). *Child poverty in large families*, Joseph Rowntree Foundation [interaktyvus] [žiūrėta 2009 04 30]. Prieiga per internetą: <http://www.jrf.org.uk/bookshop/eBooks/9781861348777.pdf>.
15. Cooper, A., Hetherington, R., Katz, I. (2003). *The risk factor: Making the child protection system work for children* [žiūrėta 2010 03 21]. Prieiga per internetą: <http://www.google.com/books?hl=lt&lr=&id=iOyfe69S4ZIC&oi=fnd&pg=PT3&dq=professionals+working+together+to+safeguard+children&ots=mNc4lhi-mG&sig=WsrIapX4IUZcl2KiejFXS1I1pxk#v=onepage&q=professionals%20working%20together%20to%20safeguard%20children&f=false>.
16. Černius V. J. (1992). *Mokytojo pagalbininkas*. Kaunas. Littera universitati Vytauti magni.
17. Dalin P., Rolff Hans – Gunter, Kleemp B. (1999). *Mokyklos kultūros kaita*. Vilnius. Tyto alba.
18. David, F. R. *Concepts of strategic marketing* [žiūrėta 2009-05-16]. Prieiga per internetą: <http://www.slideshare.net/saberkhosravi/concepts-of-strategic-management>.
19. Dessler, G. (2001). *Management : leading people and organizations in the 21st century*. New Jersey : Prentice Hall
20. Dobranskienė R. (2002). *Mokyklos bendruomenės vadyba*. Šilutė. Prūsija.
21. Dokurnevič, E. Bagdzevičienė, R. *Mokslinių požiūrių sąveika regiono plėtros modelyje*. Žiūrėta [2009-11-15]. prieiga per internetą: http://www.lrti.lt/veikla/RP_MokPozSav.doc.
22. Domarkas V., Juknevičienė V. (2007). Viešojo administravimo paradigmos kaitos iššūkiai šio sektoriaus žmoniškųjų išteklių raidai. KTU. ISSN 1648-2603 • VIEŠOJI POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS . Nr. 19
23. Dromantienė L., Šalaševičiūtė R. (2006). Vaiko teisių apsauga Lietuvoje: socialinių darbuotojų vaidmuo. *Mokslo darbai*, 5 (1), 79 – 88.
24. Dubauskas, G. (2006). *Organizacijos elgsena*. Vilnius.
25. Dubinas, V., Smilga, E. (2008). Strateginio valdymo panaudojimo galimybės Lietuvoje. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 47, 23 – 42.

26. English, F. W., Steffy, B. E. (2002). Curriculum as a strategic management tool. *Educational Leadership*, 276 – 278.
27. Fullan M. (1998). *Pokyčių jėgos. Skverbimasis į ugdymo reformos gelmes*. Vilnius. Tyto alba.
28. Ginevičius R., Sūdžius V. (2005). *Organizacijų teorija*. Vilnius: Technika.
29. Grigas R. (1996). *Personalo organizavimo principai*. Vilnius. Ekonomikos mokymo centras.
30. Grigas, R. (1998). Socialinių įtampų laukai kaip organizacijų funkcionavimo sąlyga. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 2, p. 69–81.
31. Grigas, R., Botyriūtė, D. (2006). Mokytojų ir mokinių bendravimo kultūra ir jos įtaka ugdymo procesui. Šiuolaikinė mokykla sociologų objektyve. *Jaunųjų sociologijos mokslininkų darbai*, p.52 - 92.
32. How the Child Welfare System Works (2008) [žiūrėta 2010 03 20]. Prieiga per internetą: <<http://www.childwelfare.gov/pubs/factsheets/cpswork.cfm>>.
33. Integracijos vadovas politikos kūrėjams ir vykdytojams (2007) [žiūrėta 2009 10 25]. Prieiga er internetą: http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/immigration/integration/doc/2007/handbook_2007_lt.pdf
34. Jonynienė V. Ž. (2005). Vaiko teisių įgyvendinimo Lietuvoje aktualijos. *Acta paedagogica vilnensia*. Nr. 15, p. 129 – 141.
35. Jucevičienė, P. (1996). *Organizacinė elgsena: vadovėlis*. Kaunas : Technologija
36. Jucevičius R. (1998). Strateginis organizacijų vystymas: monografija. Kaunas: Technologija.
37. Jucevičius R., Jucevičienė P., Janiūnaitė B. ir kt. (2003). *Mokyklos strategija*. Kaunas: Žinių visuomenės institutas. 171 p.
38. Juodaitytė A. (2003). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vilnius. Petro ofsetas.
39. Kabašinskaitė (2002). Vaikystės sociologija, vaikų teisės ir vaikų politika. *Filosofija, sociologija*, 3, 43 – 49 [žiūrėta 2009 12 24]. Prieiga per internetą: <http://images.katalogas.lt/maleidykla/fil23/F-43.pdf>
40. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas. Judex.
41. Kasiulis, J., Barvydienė V. (2001). *Vadovavimo psichologija*. Kaunas. Technologija.
42. Kaziliūnas, A. (2004). Visuomenei teikiamų paslaugų kokybės ir organizacinės kultūros sąveika. *Viešoji politika ir administravimas*, 9, 73 – 80 [žiūrėta 2009 12 15]. Prieiga per internetą: <http://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/vpa/archyvas/dwn.php?id=241542>.
43. Kietytė, L. (2004). Vaiko teisių apsaugos reguliavimo administracinės teisės priemonėmis problematika [žiūrėta 2009 04 07]. Prieiga per internetą: <http://www.teise.org/admin/docs/upload/2004%203%20Laura.doc>
44. Kovacheva, T. (2008). *Information technologies for strategic management* [žiūrėta 2009 11 25]. Prieiga per internetą: <http://www.foibg.com/ibs_isc/ibs-03/IBS-03.pdf#page=53>.
45. Kreitner, R. (2002) *Organizational Behaviour*. Second European edition McGraw Hill Publishing Company.
46. Lakis, J. (2003). Permainos ir iššūkiai organizacijų vidaus administravimo srityje. *Viešoji politika ir administravimas*, 6, p.65–72 [žiūrėta 2009 12 25]. Prieiga per internetą: <https://193.219.57.176/lt/padaliniai/centrai/leidybos_centras/leidiniai/dl.php?file=5511&id=1306>
47. Love, P. (2005) *Management of knowledge in project environments* [žiūrėta 2009 09 20]. Prieiga per internetą: <http://www.cedb.gov.hk/citb/psdas/content/doc/2003-1-38/Workshop%204%20May%202005.pdf>.
48. Lukšienė, M. (1993). *Pedagogika ir kultūra. Lietuvos švietimo reformos gairės*. Vilnius.
49. Mačys, G. (2005). *Regionų ekonomika, politika ir valdymas Lietuvoje*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
50. Makštutis, A. (2001) *Strateginio valdymo principai*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
51. Martinkus B. (1999). *Verslininkystė: mokymo priemonė*. Vilnius.
52. McInerney, R., Barrows, D. (2002). *Management Tools For Creating Government Responsiveness: The Liquor Control Board of Ontario as a Context for Creating Change* [žiūrėta 2010 02 28]. Prieiga per internetą: www.innovation.cc/case-studies/barrows-ed.pdf
53. McLaughlin T. H. (1997). *Šiuolaikinė ugdymo filosofija: demokratiškumas, vertybės, įvairovė*. Kaunas. Technologija.
54. Merkys G. (1995). *Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys*. Šiauliai. Šiaulių pedagoginis institutas.

55. Mikoliūnienė V. (2000). *Vadovas mokyklos kaitos procese*. Vilnius. Pedagogų profesinės raidos centras.
56. Mintzberg, H., Waters, J. A. (1985). Of Strategies, Deliberate and Emergent. *Strategic Management Journal*, Vol. 6, 257-272
57. Miškinis K. (1987). *Vadovavimo mokyklai pagrindai*. Vilnius. Mokslas.
58. Morgan, G. (1986). *Images of Organization*. London. p. 24.
59. Mouritsen F. (1998). *Child and youth culture*. [Žiūrėta 2008 01 05]. Prieiga per internetą: <http://www.hum.sdu.dk/center/kultur/arb_pap/>
60. Munro, E. (1996). Avoidable and unavoidable mistakes in child protection work. *British Journal of Social Work*, 26 (6), 793-808 [žiūrėta 2010 01 15]. Prieiga per internetą: <http://eprints.lse.ac.uk/348/1/Avoidable_and_unavoidable_mistakes_96.pdf>.
61. Neifachas S. (2004). *Optimalaus priešmokyklinio ugdymo konceptualizavimosi kontekstai. Įvadas į kritinio mąstymo studijas*. Vilnius. Ciklonas.
62. Paliulis N., Chlivickas E., Pabedinskaitė A. (2004). *Valdymas ir informacija*. Vilnius: Technika. 44-48 p.
63. Palubinskas G. T. (1997). *Strateginio planavimo procesas*. Vilnius.
64. Pareigis, R., Dorofejeva, O. (2004). Lietuvos nacionalinė regioninė politika ir jos įgyvendinimo prielaidos. *Ekonomika*, 67(2) [žiūrėta 2009-10-03]. Prieiga per internetą: <[http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/ekonom/67\(2\)/straipsniai/str6.pdf](http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/ekonom/67(2)/straipsniai/str6.pdf)>.
65. Paulienė, R. (2004). *Įmonės įvaizdžio samprata ir formavimo ypatybės* [žiūrėta 2005-12-03]. Prieiga per internetą: <<http://www.komunikacija.lt/pranesimai/straipsni1.htm>>.
66. Pranulis V., Pajuodis A., Urbonavicius S., Virvilaitė R. (2000). *Marketingas*. Vilnius: The Baltic Press.
67. Probst G., Raub S., Romhardt K. (1996) *Interkulturelles Lernen und Kulturmanagement in internationalen Unternehmen*. Berne
68. Probst G., Raub S., Romhardt K. (2006) *Žinių vadyba sėkmės komponentai*. Knygiai: Vilnius
69. Raipa A. (2003). Strateginis planavimas viešajame sektoriuje. *Viešasis administravimas*. Kaunas. Technologija.
70. Raipa, A. (2003). Strateginis planavimas viešajame administravime. *Viešasis administravimas*. Monografija, p. 274-292. Kaunas: Technologija.
71. Rydelienė, I. (2005). Ikimokyklinių ugdymo institucijų funkcijos ir pedagogų veiklos motyvai. *Švietimo vadyba reformos erdvėje. Jaunųjų mokslininkų darbai II*. Vilnius: VPU.
72. Robbins, S. P. (2003). *Organizacinės elgsenos pagrindai*. Kaunas. Poligrafija ir informatika.
73. Rolinek, L., Rehor, P. (2008). Strategic management and measurement of regions on example of countries EU [žiūrėta 2009 12 30]. Prieiga per internetą: <<http://www.agr.hr/jcea/issues/jcea9-1/pdf/jcea91-3.pdf>>.
74. Sakalas A. (2003). *Personalo vadyba*. Vilnius. Margi raštai.
75. Sakalas, A. (1998). *Personalo valdymas*. Kaunas.
76. Sakalauskas G. (2000). *Vaiko teisių apsauga Lietuvoje*. Vilnius. Vaiko teisių informacijos centras.
77. Sakalauskas G., Ūselė L. (2007). Smurto prieš vaikus draudimo socialiniai ir teisiniai aspektai. *Teisės problemos*, 2 (56).
78. Schene, P. A. (1998). *Past, Present, and Future Roles of Child Protective Services* [žiūrėta 2010 02 20]. Prieiga per internetą: <http://futureofchildren.org/futureofchildren/publications/docs/08_01_01.pdf>.
79. Seilius A. (1998). *Organizacijų tobulinimo vadyba*. Klaipėda.
80. Sherman, H., Rowley, D.J., Armandi, B.R. (2007). *Developing a strategic profile: the pre-planning phase of strategic management*. Business Strategy Series. Vol 8. No 3. [žiūrėta 2009-04-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.emeraldinsight.com/Insight/ViewContentServlet?contentType=Article&Filename=Published/EmeraldFullTextArticle/Articles/3300080301.html>>
81. Simanavičienė, Ž., Kilijonienė, A. (2004). Regioninės politikos įgyvendinimo vertinimas Europos Sąjungos kontekstu. *Ekonomika*, 67 (2). [žiūrėta 2008-10-03]. Prieiga per internetą: <[http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/ekonom/67\(2\)/straipsniai/str9.pdf](http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/ekonom/67(2)/straipsniai/str9.pdf)>.
82. Simonaitienė B. (2007). *Mokyklos – besimokančios organizacijos vystymas*. Kaunas. Technologija.
83. Sorensen T. Regional development: Some Issues for Policy Markers. [Internete]. [Žiūrėta 2008-09-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.apf.gov.au/library/pubs/rp/1999-2000/2000rp26.htm>>.

84. Stankevičienė, A., Lobanova, L. (2006). *Personalo vadyba organizacijos sistemoje*. Vilnius: Technika.
85. Staponkienė J. (2004). Strateginis valdymas privataus ir viešojo sektoriaus organizacijose: panašumai ir skirtumai. *Socialiniai tyrimai*, 4 (14), 89.
86. Stoner J. A. F., Freeman R. E., Gilbert D. R. Jr. (2005). *Vadyba*. Kaunas. Poligrafija ir informatika.
87. Stoškus, S., Beržinskienė, D. (2005). *Pokyčių valdymas*. Šiauliai: ŠU leidykla.
88. Šimanskienė, L. (2002). *Organizacinės kultūros formavimas. Monografija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. p. 19.
89. Tabatoni, P., Davies, J., Barblan, A. M. (2000). *Strategic management, a tool of leadership concepts and paradoxes*, p. 5. Žiūrėta [2009-03-15]. Prieiga per internetą: <http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/Strategic_Manag_Uni_institutional_Development.1069322397877.pdf>;
90. The rights of the child: A European perspective (1996). Council of Europe, 9 – 12 [žiūrėta 2009 06 11]. Prieiga per internetą: [http://books.google.lt/books?id=zQJj5e9wqGEC&pg=PA9&lpg=PA9&dq=Recommendation+1286+\(1996\)+on+a+European+strategy+for+children//+The+rights+of+the+child:+A+European+perspective.&source=bl&ots=Vyw2KMj6V_&sig=2anLxvJ44lMHYikSktjJIvdlUnQ&hl=lt&ei=dvoxSsbILNy2jAf83PGfCg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2#PPP1,M1](http://books.google.lt/books?id=zQJj5e9wqGEC&pg=PA9&lpg=PA9&dq=Recommendation+1286+(1996)+on+a+European+strategy+for+children//+The+rights+of+the+child:+A+European+perspective.&source=bl&ots=Vyw2KMj6V_&sig=2anLxvJ44lMHYikSktjJIvdlUnQ&hl=lt&ei=dvoxSsbILNy2jAf83PGfCg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2#PPP1,M1)
91. Tidikis R. (2003). *Socialinių tyrimų metodologija*. Vilnius. Lietuvos teisės universiteto leidybos centras.
92. Torrington D., Hall L. (1991). *Personnel Management: a new approach*. New York. London Toronto Sydney Tokyo Singapore.
93. Vanagas, P. (2004). *Visuotinės kokybės vadyba*. Kaunas: Technologija.
94. Vasile, T., Iancu, A. (2009). *A model of the strategic management process* [žiūrėta 2009 12 20]. Prieiga per internetą: <<http://fse.tibiscus.ro/anale/Lucrari2009/067.%20Vasile,%20Iancu.pdf>>.
95. Vasilaiuskas A. (2002). *Strateginis valdymas*. Vilnius: Enciklopedija. 218 p.
96. Vitkienė, E. (2004). *Paslaugų marketingas*. Klaipėda: Klaipėdos Universiteto leidykla. p. 112.
97. Waldfogel, J. (1998). *The future of child protection: how to break the cycle of abuse and neglect* [žiūrėta 2010 01 15]. Prieiga per internetą: <http://www.google.com/books?hl=lt&lr=&id=emKhWd49GJ8C&oi=fnd&pg=PA1&dq=%22child+protection%22&ots=C_r_17Ee1w&sig=KxXGwlpZFUvxur94KvDi5TIF3Jo#v=onepage&q=&f=false>.
98. Warren, K. (2008). *Strategic management dynamics*. London.
99. Wilson M.S., Gilligan C. (2005). *Strategic marketing management: planning, implementation and control*. Amsterdam: Elsevier Butterworth-Heinemann.
100. *Žmogiškųjų išteklių sektoriaus situacijos analizė. Situacijos analizės metodologiniai pasirinkimai ir jų argumentai* [žiūrėta 2008 10 14]. Prieiga per internetą: <<http://www.siauliai.aps.lt/ava/selectPage.do?docLocator=E54BC063348211D9B961746164617373&inlanguage=lt>>
101. Баязитов, Т. (2002). *Стратегия: отдельные аспекты формулировки и применения*. [Internet]. Корпоративны менеджмент. Žiūrėta [2009 03 01]. Prieiga per internetą: <http://www.cfin.ru/management/strategy/what_is_strategy.shtml>.
102. Бобков А. (2005). Стратегическое управление [žiūrėta 2009 02 05]. Prieiga per internetą: <http://www.all.mba-school.ru/cms/124/html>
103. Геберт Д., Розенштиль фон Л. (2006). *Организационная психология*. Украина. Издательство Гуманитарный Центр.
104. Кадыров, М. С. (2000). Система стратегического управления как основа реструктуризации бизнеса. Научно-исследовательская работа [žiūrėta 2009 12 20]. Prieiga per internetą: <<http://www.tisbi.ru/science/vestnik/2000/issue2/14.html>>.
105. Лаврова, Л. А. (2006). Инвестиции в человеческий капитал – основная проблема качественного экономического роста. *Омский научный вестник*. № 8-1. С. 190-195.
106. Мескон, Н., Алберт, М., Хедоури, Ф. (2004). *Основы менеджента*. Москва.

DOKUMENTAI

1. 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija // Valstybės žinios, 1995, Nr. 60-1501 [žiūrėta 2009 03 21]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=19848&p_query=&p_tr2=
2. 2008 metų vaiko teisių apsaugos skyriaus veiklos ataskaita (2009). Šiauliai. Šiaulių miesto savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyrius.
3. Apibendrinimas dėl socialinių darbuotojų, atsakingų už vaiko teisių apsaugą seniūnijoje (2006) [žiūrėta 2009 04 24]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/docs2/SSWEZHTK.DOC>
4. Bendrieji Vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatai // Valstybės žinios, 2002, Nr. 120-5415 [interaktyvus], [žiūrėta 2008 12 18]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=216580&p_query=&p_tr2=
5. Bendrieji Vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatai // Valstybės žinios, 2009 [interaktyvus], [žiūrėta 2008 12 18]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=216580&p_query=&p_tr2=
6. Emigracija iš Lietuvos mažėja: 2006 m. emigravo beveik du kartus mažiau gyventojų nei prieš metus (2007) [žiūrėta 2009 06 11]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=1927>
7. Europos konvencija dėl vaiko teisių įgyvendinimo (1996). Strasbūras [žiūrėta 2009 03 21]. Prieiga per internetą: http://www.etib.lt/site_files/dokumentai%20lietuviskai/ETS%20160.doc
8. *Europos Sąjunga ir jos politika dėl vaikų* [žiūrėta 2009 10 15]. Prieiga per internetą: < http://www.etib.lt/site_files/Europos%20politika%20del%20vaiku/4politika%20del%20vaiku.doc >.
9. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (2007) [žiūrėta 2009 04 19]. Prieiga per internetą: <http://eurlex.europa.eu/lt/treaties/dat/32007X1214/hm/C2007303LT.01000101.htm>
10. Europos socialinė chartija (1961). Turinas [žiūrėta 2009 03 21]. Prieiga per internetą: http://www.etib.lt/site_files/zmogaus%20teises/Europos%20socialine%20chartija.doc
11. Europos socialinės apsaugos kodeksas (1964). Strasbūras [žiūrėta 2009 03 21]. Prieiga per internetą : http://www.etib.lt/site_files/socialinis/ESS48.doc
12. Europos strategija vaikų atžvilgiu: Europos tarybos vaikų ir jų apsaugai skirta veikla [žiūrėta 2009 10 23]. Prieiga per internetą: http://www.etib.lt/site_files/Europos%20politika%20del%20vaiku/5politika%20del%20vaiku.doc.
13. Gyvenimo lygis ir skurdas 2005 m. (2006). Vilnius. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės [žiūrėta 2009 06 11]. Prieiga per internetą: http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/download_release/?id=1286&download=1&doc=312
14. Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strateginis planas // Valstybės žinios, 2001, Nr. 71-2534.
15. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 89 – 2741.
16. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 73-3084 [interaktyvus], [žiūrėta 2008–12–18]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=278500
17. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262 [interaktyvus] [žiūrėta 2009 10 24]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=107687
18. Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymas (1994). Valstybės žinios, 89 [žiūrėta 2009 05 12]. Prieiga per internetą: <http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=11958>
19. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios, 1992, Nr. 33 – 1014.
20. Lietuvos Respublikos Seimo Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 50 – 1432.
21. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2000-02-28 įsakymas Nr.17 „Dėl Įvaikinimo tarnybos prie SADM įsteigimo ir nuostatų patvirtinimo“. Nuo 2005-10-20 vadinasi Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.
22. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006-12-07 įsakymas Nr. A1-324. [žiūrėta 2009 03 20] Prieiga per internetą: http://www.socmin.lt/index.php?383407471#sk_nuost.
23. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Dėl darbo su socialinės rizikos šeimomis metodinių rekomendacijų patvirtinimo // Valstybės žinios, 2004, Nr. A1-207 Vilnius [žiūrėta 2009 05 10]. Prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=69978>
24. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl Prevencinio darbo grupių mokyklose ir prevencinio darbo koordinavimo grupių savivaldybėse sudarymo bei jų veiklos kryptių aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2004, Nr. 145-5281.

25. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos 2005 metų veiklos ataskaita. [žiūrėta 2009 04 02]. Prieiga per internetą: <http://vaikams.lrs.lt/informaciniai/VTAKI%20ataskaita>.
26. Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos veiklos ataskaita (2004) [žiūrėta 2009 10 23]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=3372&p_d=41112&p_k=1
27. Lietuvos Respublikos Vaikų teisių apsaugos pagrindų įstatymas // Valstybės žinios, 1996, Nr. 33-807
28. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios, 1994, Nr. I-533.
29. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-10-20 nutarimu Nr. 1114 patvirtinti Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai.
30. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas Dėl Nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2005-2007 metų programa // Valstybės žinios, 2005, Nr. 491.
31. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl Vaiko gerovės valstybės politikos strategijos įgyvendinimo 2005–2012 metų plano // Valstybės žinios, 2005, Nr. 25 - 802
32. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl Vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2007-2012 metų planas // Valstybės žinios, 2007, Nr. 118 - 4817 [žiūrėta 2009 06 11]. Prieiga per internetą: <http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=109063>
33. Lietuvos socialinis žemėlapis. [Žiūrėta 2009 10 20]. Prieiga per internetą: <http://www.socialiniszemelapis.lt/>
34. Lietuvos šeima šiandien (2007). [žiūrėta 2009 06 11]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=2306>
35. Lietuvos vaikai (2007) [žiūrėta 2009 12 19]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/statistika/Lietuvos_vaikai_2007.pdf
36. Lietuvos vaikai (2009). [žiūrėta 2009 06 11]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=6711>
37. Nacionalinė smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008 - 2010 metų programa // Valstybės žinios, 2008, Nr. 51 – 1892 [žiūrėta 2009 03 20]. Prieiga per internetą: http://www.vpsc.lt/doc_files/programu_atask/smurto%20progr.doc
38. Programos 2.6 „Vaiko teisių į apsaugą, aprūpinimą ir dalyvavimą visuomenės gyvenime įgyvendinimas“ priemonė „Plėsti vaikų dienos centrus savivaldybėse, teikiant nestacionarias dienos socialinės priežiūros paslaugas vaikams ir šeimoms“, įgyvendinant Vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategiją dalykinė ataskaita (2009) [žiūrėta 2010 01 12]. Prieiga per internetą: <http://www.sppd.lt/lt/informacija/socialines-programos/Ataskaitos/>
39. Savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnybų veiklos tobulinimo programa // Valst. žinios, 2003, 1179
40. Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų veiklos tobulinimo programa patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 18 d. nutarimu
41. *Septyni argumentai, kurių pakanka pagrįsti kvietimą: Kurkime Europą vaikams ir su vaikais* (2006). Vilnius [žiūrėta 2009 04 21]. Prieiga per internetą: http://www.etib.lt/site_files/aktualijos%20ir%20naujienos%20/puzzle.doc
42. Skurdo rizikos rodikliai [žiūrėta 2009 10 15]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1333>
43. Socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus, apskaitos savivaldybės vaiko teisių apsaugos tarnyboje (skyriuje) tvarkos aprašas // Valstybės žinios, 2006, Nr. 86 – 3373 [žiūrėta 2009 10 15]. Prieiga per internetą: <http://www.spcentras.lt/spc/index.php?m=65>
44. Socialinės rizikos vaiko ar likusio be tėvų globos vaiko socialinės globos poreikio nustatymo metodika // Valstybės žinios, 2006, Nr. A1- 179.
45. Socialinio būsto nuoma ir valstybės remiami būsto kreditai 2006 (2007). Vilnius. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės [žiūrėta 2009 06 11]. Prieiga per internetą: http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/download_release/?id=1826&download=1&doc=620&PHPSESSID
46. Strateginio planavimo metodika. Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimu. [žiūrėta 2009-04-17]. Prieiga per internetą: http://skelbimas.lt/istatymai/del_strateginio_planavimo_metodikos_patvirtinimo.htm
47. Vaiko gerovės politikos koncepcija // Valstybės žinios, 2003, Nr. 52-2316 [žiūrėta 2009 06 11]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=211767
48. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2008 metų veiklos ataskaita (2009) [žiūrėta 2010 03 23]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/docs2/AIPCTIOW.PDF>

49. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2009 metų veiklos ataskaita (2010). Vilnius.
50. Vaiko teisių apsaugos tarnybos aprūpinamos kompiuterine įranga (2004) [žiūrėta 2009 10 12]. Prieiga per internetą: <http://www.vtv.lt/naujienos/neformalus-svietimas/vaiko-teisiu-apsaugos-tarnybos-aprupinamos-kompiuterine-i.html>
51. Vaiko teisių į apsaugą, aprūpinimą ir dalyvavimą visuomenės gyvenime įgyvendinimo programa (2009) [žiūrėta 2009 06 11]. Prieiga per internetą: <http://www.socmin.lt/index.php?1307224846>.
52. Valstybės Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2006 – 2008 metų strateginis veiklos planas [žiūrėta 2009 04 02]. Prieiga per internetą: http://www.ivaikimas.lt/document_db/tfiles/139.doc
53. Valstybinė šeimos politikos koncepcija // Valstybės žinios, 2008, Nr. X-1569 [žiūrėta 2009 06 11]. Prieiga per internetą: <http://www.socmin.lt/index.php?70076>
54. Valstybinio audito ataskaitą vaiko teisių apsaugos vykdymas (2008). Vilnius [žiūrėta 2009 04 12]. Prieiga per internetą: www.vkontrolė.lt/auditas_ataskaita.php?2262

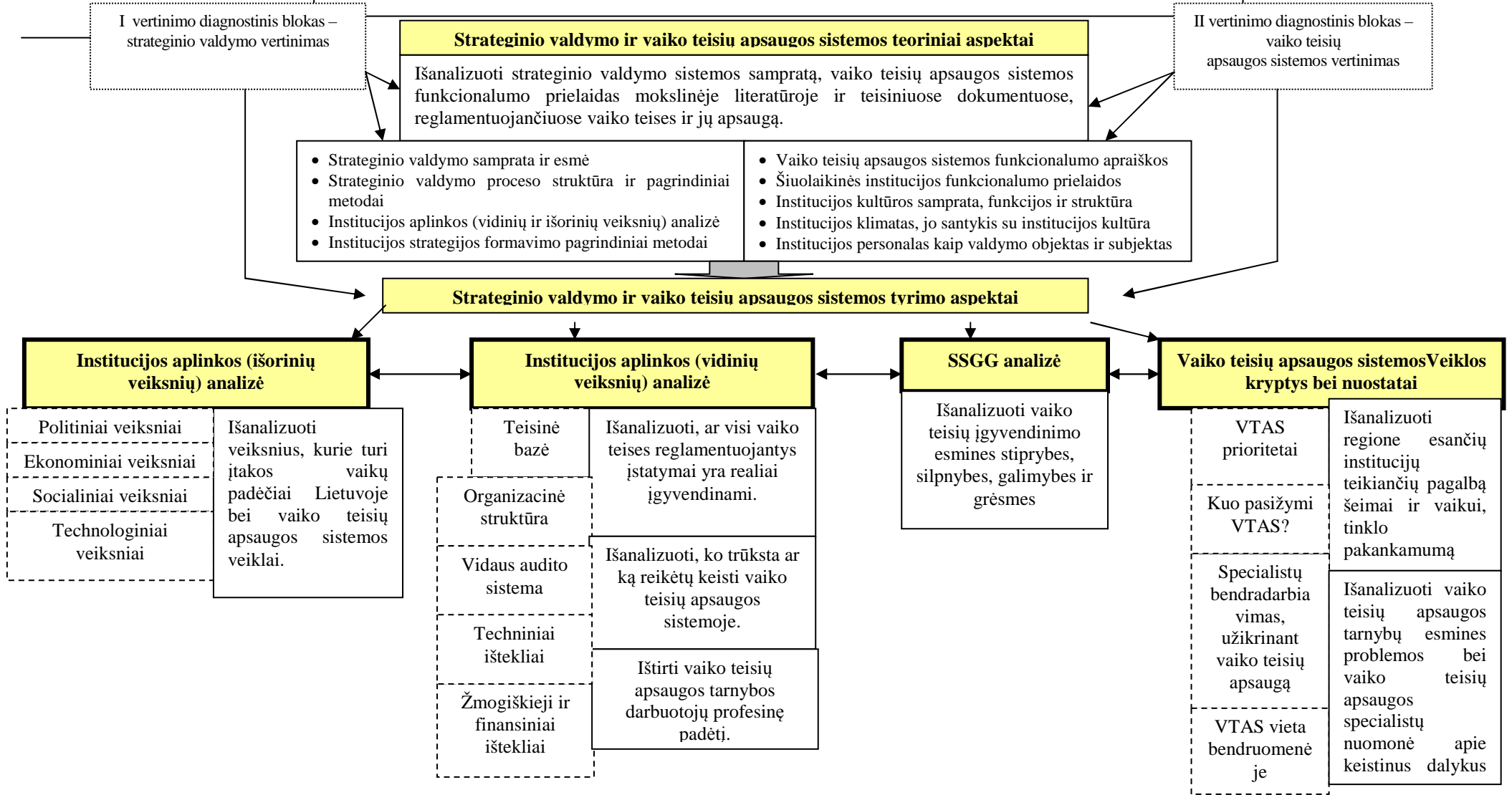
PRIEDAI

Strateginis regioninės Vaiko teisių apsaugos sistemos valdymas

OPERACIONALIZACIJOS SCHEMA

BENDROJI VERTINIMO KRITERIJŲ STRUKTŪRA

*Pusiau struktūrizuotas interviu vaiko teisių apsaugos
sistemos specialistams*

STRATEGINIS REGIONINĖS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS SISTEMOS VALDYMAS

Gerbiamas Eksperte!

Vaiko teisių apsaugos sistemoje reikšmingas vaidmuo tenka vaikais besirūpinančioms organizacijoms, kurios nuveikia didžiausią darbą ir sumažina grėsmę labiausiai pažeidžiamai visuomenės daliai – vaikams. Vaiko teisių apsaugos sistemos veiklos efektyvumas ir kokybė, tikslų įgyvendinimas priklauso ne tik nuo teisinės bazės, bet ir nuo politinių, ekonominių, socialinių bei technologinių veiksnių, įstaigos organizacinės struktūros, žmogiškųjų ir finansinių išteklių ir kt. O tai savo ruožtu skatina, jog jų fone vis dažniau ir daugiau dėmesio turėtų būti skiriama strateginiam Vaiko teisių apsaugos sistemos valdymui, kaip vienam iš svarbiausių sistemos darnios plėtros elementų. *Todėl mums labai svarbu atskleisti strateginio Vaiko teisių apsaugos sistemos valdymo problemas.*

DĖMESIO!⁹ Jūsų atsakymai **nebus skelbiami pavieniui.**

Skelbsime tik **apibendrintus, anoniminius** duomenis.

---

⁹ **Tyrimo organizatorius:** Vadybos magistrantūros studijų programos Viešojo administravimo šakos studentė **Viktorija ŽELVYTĖ** (galite skambinti tel. 867373380 arba rašyti elektroniniu paštu niekadeja@gmail.com).
Magistro darbo vadovas: Prof. dr. Teodoras TAMOŠIŪNAS

ATSAKYTI Į KLAUSIMUS PRADĖKITE ČIA

3. Remdamiesi žemiau išvardintomis gairėmis, įvertinkite žmogiškuosius ir techninius vaiko teisių apsaugos sistemos išteklius.

Kaip vertinate organizacijų, įstaigų, užtikrinančių vaiko teisių apsaugą, žmogiškuosius išteklius?	
Kaip manote, ar Jūsų organizacijos darbuotojams pakanka profesinių žinių ir įgūdžių teikiant paslaugas vaikams?	
Nurodykite veiklos sritis, sudarančias pagrindinį darbo krūvį, teikiant paslaugas vaikams	
Kaip vertinate organizacijų, įstaigų, užtikrinančių vaiko teisių apsaugą, techninius išteklius?	

Kita.....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

4. Remdamiesi žemiau išvardintomis gairėmis, įvertinkite regione esančių institucijų, teikiančių pagalbą šeimai ir vaikui, tinklo pakankamumą.

Kaip manote, kokie subjektai efektyviausiai apsaugo vaiko teises?	
Kaip vertinate vaiko teises įgyvendinančių institucijų bendradarbiavimą?	
Kokios, Jūsų nuomone, yra pagrindinės bendradarbiavimo su kitomis institucijomis problemos?	
Kaip vertinate socialinės paramos vaikams ir šeimai teikimą?	

Kita.....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

5. Remdamiesi žemiau išvardintomis gairėmis, nurodykite įstatymų bazės, reglamentuojančios vaikų teises, privalumus ir trūkumus.

Ar visi vaiko teises reglamentuojantys įstatymai yra realiai įgyvendinami?	
Kaip manote, ar nacionaliniu lygmeniu priimtos strategijos, programos, planai pasiekia tikslą ir pagerina vaikų padėtį savivaldybėse?	
Kaip manote, kokių teisės aktų labiausiai stinga?	

Kita.....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

6. Remdamiesi žemiau išvardintomis gairėmis, nurodykite veiksnius, turinčius įtakos vaiko padėčiai šalyje, vaikų teisių apsaugos tarnybų esmines problemas.

Apibūdinkite vaiko teisių pažeidimų pobūdį (dažniausiai ir rečiausiai pažeidžiamas teises)	
Kokios dažniausiai pasitaikančios vaiko teisių pažeidimų aplinkybės?	
Kaip manote, kodėl Lietuvoje nemažėja probleminių šeimų ir tėvų išsižadėtų vaikų?	
Nurodykite pagrindinius barjerus vaiko teisėms įgyvendinti	
Su kokiomis problemomis susiduria savivaldybės, įgyvendindamos joms priskirtą valstybinę funkciją – vaikų teisių apsaugą?	
Kaip vertinate Vaiko teisių apsaugos kaip valstybinės funkcijos finansavimą, lėšų paskirstymą ir tinkamumą panaudojimui?	

Kita.....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

7. Remdamiesi žemiau išvardintomis gairėmis, nurodykite, kokius dalykus reiktų keisti vaiko teisių apsaugos srityje.

Kaip manote, kokios priemonės padėtų sumažinti probleminių šeimų ir tėvų išsižadėtų vaikų?	
Kam reiktų skirti ypatingą dėmesį užtikrinant vaiko teisių apsaugą?	
Kaip manote, kokios galėtų būti vaiko teisių apsaugos sistemos administravimo gerinimo galimybės?	

Kita.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ATSAKYKITE Į KELETĄ KLAUSIMŲ APIE SAVE

Jūsų išsilavinimas:

Jūsų darbo stažas:

Jūsų kvalifikacinė kategorija:

.....

.....

.....

DĖKOJAME UŽ IŠSAMIUŠ ATSAKYMUS!

ES vaikų reikalais besirūpinantys generaliniai direktoratai

Direktoratai	Veiklos sritys	Veikla / Priemonės
Generalinis Sekretoriatas	Prievarta prieš vaikus	Programa DAPHNE , apimanti įvairias priemones, skirtas kovai prieš vaikų, paauglių ir moterų patiriamą smurtą. Programa STOP prieš prekybą žmonėmis ir vaikų seksualinį išnaudojimą.
Generalinis direktoratas I	Išoriniai santykiai: žmogaus teisės, plėtra, vaikų išnaudojimas.	Mobilumo, vaiko teisių ir vaikų su negale problemoms skirti seminarai. Parama valstybių, turinčių tam tikrų problemų, projektams, skirtiems kovai su vaikų išnaudojimu, apleistumu, prostitucija.
Generalinis direktoratas V	Užimtumas, pramoniniai ryšiai, socialiniai reikalai: jauni darbininkai, priemonės, padedančios derinti darbą ir pareigas šeimai, vaikų darbas, socialinė izoliacija, nediskriminavimas, demografija.	Informacinė programa „Svarbiausia - piliečiai“ (Citizens First) skirta supažindinti jaunuosius, ES piliečius, su savo teisėmis; Virtual Europe - Interneto svetainė jaunimui. Fondų (ypač Europos socialinio fondo) paramos programos mažiau išsivysčiusiems ES šalims, skirtos jaunimo mokymui ir užimtumo situacijai gerinti.
Generalinis direktoratas VIII	Plėtra	Plėtros paramos programos. Speciali biudžeto eilutė, skirta besivystančių šalių vaikų poreikiams tenkinti.
Generalinis direktoratas X	Informacija, komunikacija, kultūra, audiovizualiniai reiklai: vaikų apsauga ir audiovizualinės paslaugos.	PRINCE programa - moterims ir jaunimui skirtos informacinės kampanijos.
Generalinis direktoratas XIII	Telekomunikacija, informacijos rinka, tyrimų panaudojimas: vaikų apsauga ir Internetas, informacijos technologijos ir švietimas.	Bendruomenės veiksmų planas, kaip skatinti saugų Interneto naudojimą.
Generalinis direktoratas XXII	Švietimas, mokymas, jaunimas: švietimo programos, jaunimo profesinis rengimas.	Programos SOCRATES (bendradarbiavimas švietimo srityje), LEONARDO (profesinio rengimo politika) ir „Jaunimas Europai III“ (Youth for Europe III) (jaunimo bendradarbiavimas). Veiksmų planas „Mokymasis informacinėje visuomenėje“ (Learning in the Information Society): mokyklų tinklai, mokytojų rengimo programos, naujos technologijos ir Internetas. Programa „Smurtas mokykloje“ (Violence at school)

		skirta smurto mokyklose prevencijai.
Generalinis direktoratas XXIII	Turizmas: vaikų seksualinis išnaudojimas.	Eurobarometer apklausos apie Europos visuomenės požiūrį į vaikų seksualinį išnaudojimą (1998). Specialūs turistams ir turizmo agentūrų darbuotojams skirti projektai apie vaikų seksualinį išnaudojimą , pvz., ilgų skrydžių metu demonstruojami dokumentiniai filmai.
Generalinis direktoratas XXIV	Vartojimo politika ir vartotojų sveikatos apsauga: vaikų apsauga nuo reklamos žalingo poveikio, kenksmingų produktų, vartotojų lavinimas.	Jaunųjų vartotojų konkursai, skirti vartotojų rengimui mokyklose.

Sudaryta autorės, remiantis šaltiniu: *Europos Sąjunga ir jos politika dėl vaikų* [žiūrėta 2009 10 15]. Prieiga per internetą: <http://www.etib.lt/site_files/Europos%20politika%20del%20vaiku/4politika%20del%20vaiku.doc>.

Socialinė valstybės parama šeimoms ir vaikams

2009 m. BALANDIS

Rodiklio pavadinimas	Rodiklio dydis	Isigaliojimo data
Parama nėščiai moteriai Nėščiai moteriai, kuri pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą neturi teisės gauti motinystės pašalpos, iki numatytos gimdymo datos likus 70 kalendorinių dienų skiriama 2 bazinių socialinių išmokų dydžio vienkartinė išmoka.	260 Lt	Lietuvos Respublikos 2006 m. birželio 1 d. įstatymo Nr. X-641 (nuo 2006 m. liepos 1 d.) (Žin., 2006, Nr. 68-2496) ir 2008 m. liepos 1 d. įstatymo Nr. X-1664 (nuo 2008 m. rugpjūčio 1 d.) (Žin., 2008, Nr. 81-3175) redakcija
Gimus vaikui Kiekvienam gimusiam vaikui skiriama 11 bazinių socialinių išmokų dydžio vienkartinė išmoka.	1430 Lt	Lietuvos Respublikos 2008 m. liepos 1 d. įstatymo Nr. X-1664 (nuo 2009 m. sausio 1 d.) (Žin., 2008, Nr. 81-3175) redakcija
Įvaikintam vaikui Įvaikintam vaikui, neatsižvelgiant į tai, kad jau buvo išmokėta išmoka gimusiam vaikui, skiriama 11 bazinių socialinių išmokų dydžio vienkartinė išmoka.	1430 Lt	Lietuvos Respublikos 2008 m. liepos 1 d. įstatymo Nr. X-1664 (nuo 2009 m. sausio 1 d.) (Žin., 2008, Nr. 81-3175) redakcija
Auginantiems vieną ar du vaikus (nuo 2009 m. kovo 1 d.) Kiekvienam vaikui iki 3 metų skiriama 0,75 bazinės socialinės išmokos dydžio išmoka per mėnesį. Kiekvienam vaikui nuo 3 iki 18 metų ir vyresniam, kuris mokosi pagal bendrojo lavinimo programą ir (ar) pagal profesinio mokymo programą pirmajai kvalifikacijai įgyti, bet ne ilgiau, kaip iki 21 metai, skiriama 0,4 bazinės socialinės išmokos dydžio išmoka per mėnesį, jei pajamos vienam šeimos nariui per mėnesį neviršija 3 valstybės remiamų pajamų (toliau – VRP) dydžio (1050 Lt).	97,5 Lt 52 Lt	Lietuvos Respublikos 2008 m. liepos 1 d. įstatymo Nr. X-1664 (nuo 2008 m. rugpjūčio 1 d.) (Žin., 2008, Nr. 81-3175) redakcija Išmoka vaikui
Auginantiems tris ar daugiau vaikų Kiekvienam vaikui iki 3 metų skiriama 1,1 bazinės socialinės išmokos dydžio išmoka per mėnesį. Kiekvienam vaikui nuo 3 iki 18 metų ir vyresniam, kuris mokosi pagal bendrojo lavinimo programą, pagal formaliojo profesinio mokymo programą ar studijuoja aukštojoje mokykloje pagal dienišes studijų formos nuosekliųjų studijų programą (įskaitant ir akademinį atostogų laikotarpį), bet tik iki jam sukaks 24 metai, skiriama 0,75 bazinės socialinės išmokos dydžio išmoka per mėnesį.	143 Lt 97,5 Lt	Lietuvos Respublikos 2008 m. gruodžio 19 d. įstatymo Nr. XI-90 (nuo 2009 m. kovo 1 d.) (Žin., 2008, Nr. 149-6016) redakcija
Privalomosios pradinės karo tarnybos kario šeimai Kiekvienam privalomosios pradinės karo tarnybos kario vaikui jo tėvo tarnybos laikotarpiu skiriama 1,5 bazinės socialinės išmokos dydžio išmoka per mėnesį.	195 Lt	Lietuvos Respublikos 2008 m. liepos 1 d. įstatymo Nr. X-1664 (nuo 2008 m. rugpjūčio 1 d.) (Žin., 2008, Nr. 81-3175) redakcija
Globos (rūpybos) išmoka Vaikui, kuriam nustatyta globa (rūpyba) šeimoje ar vaikų globos institucijoje, jo globos (rūpybos) laikotarpiu skiriama 4 bazinių socialinių išmokų dydžio išmoka per mėnesį. Vaikui, kuriam nustatyta globa (rūpyba) šeimynoje, jo globos (rūpybos) laikotarpiu		Lietuvos Respublikos 2008 m. gruodžio 19 d. įstatymo Nr. XI-90 (nuo 2009 m. sausio 1 d.) (Žin., 2008, Nr. 149-6016) redakcija

skiriama 8 bazinių socialinių išmokų dydžio išmoka per mėnesį.		
2009 metų draudžiamosios pajamos	1488 Lt	2009-01-01 (Žin., 2008, Nr. 150-6100)
Bazinė socialinė išmoka (anksčiau - MGL)	130 Lt	2009-01-01 (Žin., 2008, Nr. 150-6099)
Valstybės remiamos pajamos	350 Lt	2008-08-01 (Žin., 2008, Nr. 67-2531)

Sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniu: Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis [žiūrėta 2009 05 25]. Prieiga per internetą: <http://www.socmin.lt/index.php?-1805396032>

Vietų skaičius ikimokyklinėse įstaigose ir vaikų skaičius juose

		2006	2007	2008
Alytaus apskritis	Vietų skaičius ikimokyklinio ugdymo įstaigose	5016	5051	4808
	Vaikai dalyvaujantys ikimokykliniame ugdyme	4487	4472	4395
Kauno apskritis	Vietų skaičius ikimokyklinio ugdymo įstaigose	15524	16184	18693
	Vaikai dalyvaujantys ikimokykliniame ugdyme	18653	19146	19839
Klaipėdos apskritis	Vietų skaičius ikimokyklinio ugdymo įstaigose	12003	12354	11475
	Vaikai dalyvaujantys ikimokykliniame ugdyme	11688	12254	11985
Marijampolės apskritis	Vietų skaičius ikimokyklinio ugdymo įstaigose	3785	3817	3978
	Vaikai dalyvaujantys ikimokykliniame ugdyme	3909	3923	4103
Panevėžio apskritis	Vietų skaičius ikimokyklinio ugdymo įstaigose	8036	8371	8230
	Vaikai dalyvaujantys ikimokykliniame ugdyme	7452	7602	7651
Šiaulių apskritis	Vietų skaičius ikimokyklinio ugdymo įstaigose	7894	8114	7926
	Vaikai dalyvaujantys ikimokykliniame ugdyme	8052	8347	8633
Tauragės apskritis	Vietų skaičius ikimokyklinio ugdymo įstaigose	2063	1831	1883
	Vaikai dalyvaujantys ikimokykliniame ugdyme	2100	2003	1956
Telšių apskritis	Vietų skaičius ikimokyklinio ugdymo įstaigose	4273	4297	4542
	Vaikai dalyvaujantys ikimokykliniame ugdyme	4757	4873	5252
Utenos apskritis	Vietų skaičius ikimokyklinio ugdymo įstaigose	4063	4140	3936
	Vaikai dalyvaujantys ikimokykliniame ugdyme	3936	3984	3977
Vilniaus apskritis	Vietų skaičius ikimokyklinio ugdymo įstaigose	24563	24727	26663
	Vaikai dalyvaujantys ikimokykliniame ugdyme	25518	26440	27345

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos Departamento duomenimis

Vykdomos akcijos, rengiamos konferencijos, seminarai susiję su vaiko apsaugos įgyvendinimu

<i>Savivaldybė</i>	<i>2007 metai</i>	<i>2008 metai</i>
<i>Akmenės r. savivaldybė</i>	<ul style="list-style-type: none"> • 2007 m. informacija nepateikta 	<ul style="list-style-type: none"> • Vykdyta apklausa „Dėl nepilnamečių buvimo viešose vietose laiko nustatymo“ ir ruošiamas tarybos sprendimo projektas; • Jaunimo reikalų tarybos posėdyje diskutuota „Dėl nepilnamečių buvimo viešose vietose laiko nustatymo“.
<i>Alytaus m. savivaldybė</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdymo įstaigose buvo organizuojami susitikimai mokiniams bei jų tėvams, kurių metu demonstruota vaizdinė medžiaga, diskutuota vaikų ir tėvų teisių, pareigų ir elgesio viešosiose vietose teisinės atsakomybės ir pan. temomis; • Mokyklose, žiniasklaidoje, interneto tinklalapyje paskelbtas ir platintas <i>Alytaus miesto savivaldybės tarybos 2003 m. kovo 27 d. sprendimas Nr. T-66, kuriame, nurodyta, kad vaikai iki 16 m. amžiaus nuo 23 val. iki 6 val. be tėvų negali būti viešosiose vietose.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Alytaus m. savivaldybės administracijos Švietimo skyrius kartu su policijos pareigūnais organizavo susitikimus, diskusijas su mokiniais ir jų tėvais; dalino informacinę prevencinę medžiagą (plakatus, atmintines), susitikimų metu demonstruota vaizdinė medžiaga, diskutuota vaikų ir tėvų teisių, pareigų ir elgesio viešosiose vietose, teisinės atsakomybės temomis; • Buvo organizuota policijos ir visuomenės šventė miesto aikštėje, kurios metu buvo dalinta informacinė prevencinė medžiaga; • Mokyklose, žiniasklaidoje, interneto tinklalapyje paskelbtas ir platintas <i>Alytaus miesto savivaldybės tarybos 2003 m. kovo 27 d. sprendimas Nr. T-66, kuriame, rūpinantis vaikų sveikata ir saugumu, nurodyta, kad tėvai ir jų teisėti atstovai privalo rūpintis, kad vaikai iki 16 m. amžiaus nuo 23 val. iki 6 val. be tėvų negali būti viešosiose vietose;</i> • Buvo organizuota kasmetinė konferencija nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos klausimais švietimo įstaigų, policijos, vaiko teisių apsaugos ir kitų institucijų pareigūnams ir aptartos problemos, jų sprendimo būdai, analizuojami veiklos rezultatai; • Vaiko teisių apsaugos skyrius kartu su policijos pareigūnais organizavo jaunimo susibūrimo vietų, socialinės rizikos šeimų patikrinimus (priemonė „Jaunimas“);

<p>Alytaus r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 2007 m. informacija nepateikta 	<ul style="list-style-type: none"> • Savivaldybė vykė kompleksines šviečiamojo ir informacinio pobūdžio nusikalstamumo (taip pat ir nepilnamečių) prevencijos, alkoholio, tabako ir kt. psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos priemonės; • Mokyklose rengtos įvairios akcijos („Draugas – draugui“, „Gerumo tiltas“ ir kt.), projektai („Kartu mes saugūs“, Gyvenimas be žalingų įpročių“, „Būk kietas, neleisk litų vėjais“ ir kt.), sporto renginiai. Paskaitų metu kalbama apie negatyvius reiškinius, pvz.: alkoholio, tabako, narkotikų vartojimas, nusikalstamumas ir pan.
<p>Anykščių r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Teikiama informacija Anykščių r. PK internetiniame tinklalapyje; • Organizuojami susitikimai su mokyklų moksleiviais; • Organizuotas teisinių žinių konkursas „Temidė“; 	<ul style="list-style-type: none"> • Vykdyti prevenciniai projektai („Naktis mokykloje“, „Mokykla nerūkymo zona“, „Nerūkanti klasė“ ir kt.); • Demonstruoti filmai („Rask laiko pasirūpinti“ ir „Nekentėk tyloje“); • Ruošti stendai patyčių, priekabiavimo, taip pat supratimo, palaikymo, padaršinimo, pamokomosiomis temomis; • Vykdyta akcija „Gegužė – mėnuo be smurto“; • Organizuota stovykla „Pabūkim kartu“; • Skaitytos paskaitos, seminarai, susirinkimai, vykdyti įvairūs rašinių ir piešinių konkursai.
<p>Birštono r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuotos paskaitos mokiniams ir jų tėvams apie smurtą paauglių tarpe; • Organizuojami įvairūs reidai renginių mokykloje ir Kultūros centre metu; • Savivaldybės administracijos Socialinės paramos ir vaiko teisių apsaugos skyriaus specialistai kartu su policijos darbuotojais lankėsi nedarniose, linkusiose nusikalsti šeimose. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mokiniam buvo skaitomos paskaitos „Būk saugus“, „Baudžiamoji atsakomybė bei vaikų teisės ir pareigos“; • Įgyvendinti psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos projektai.
<p>Biržų r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Žiniasklaidoje skelbiama informacija gyventojams apie teises ir pareigas, atsakomybę už jų nevykdymą; • Policija organizavo reidus, kontroliavo kaip laikomasi 2002-10-14 Biržų r. Mero potvarkio Nr. 370 „Dėl nepilnamečių lankymosi viešose vietose ir renginiuose“. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skelbiama informacija gyventojams apie tėvų, kitų už vaikų gerovę, atsakingų asmenų teises ir pareigas, atsakomybę už pareigų nevykdymą; • Buvo sustiprintas policijos patruliavimas, kontroliuojamas nepilnamečių elgesys viešose vietose; • Biržų r. PK pareigūnai organizavo įvairias priemones, siekiant šviesti, informuoti vaikus apie gyvenimą be žalingų įpročių; • Biržų r. PK pareigūnai lankėsi mokyklose organizuojamuose įvairiuose renginiuose, kurių metu vaikams buvo primenamas nustatytas nepilnamečių lankymosi viešose vietose ir renginiuose be tėvų ar juos atstojančių asmenų laikas (apie tai buvo skelbta ir rajono spaudoje).

Druskininkų savivaldybė	<ul style="list-style-type: none"> • Druskininkų PK organizavo susitikimus su gyventojais; • Druskininkų televizijos laidų metu buvo informuojama apie kriminogeninę situaciją, apsaugos nuo nusikalstamų veikų būdus ir metodus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuoti susitikimai – paskaitos vaikams ir jų tėvams vaikų nusikalstamumo, alkoholizmo, narkomanijos, smurto prevencijos klausimais; • Skelbiama socialinė reklama ir straipsniai vietinėje spaudoje; rodomi reportažai per Druskininkų regiono televiziją; • Druskininkų PK pareigūnai susitikimų su gyventojais metu informavo gyventojus apie kriminogeninę būklę savivaldybės teritorijoje, apsaugos nuo nusikaltimų veikų būdus ir priemones, bendradarbiavimo su policija galimybes.
Elektrėnų savivaldybė	<ul style="list-style-type: none"> • Buvo dalyvauta prevencinių darbo grupių veikloje; teikiama metodinė ir konsultacinė parama prevenciniam darbui mokyklose organizuoti; • Organizuoti seminarai mokytojams, tėvams, prevencinių grupių nariams, socialiniams pedagogams įvairiomis prevencinėmis temomis, gyvenimo meno kursai paaugliams ir mokytojams, tėvams ir bendruomenės nariams, skaitytos paskaitos mokiniams ir tėvams. 	<ul style="list-style-type: none"> • 2008 m. informacija nepateikta
Ignalinos r. savivaldybė	<ul style="list-style-type: none"> • Mokyklose organizuojamų tėvų susirinkimų metu kalbama apie mokinių elgesį, tuo pačiu ir apie nepilnamečių elgesį viešose vietose naktį, tėvų atsakomybę už vaikus; • Klasių auklėtojai teikė informaciją mokiniams bei jų tėvams apie tinkamą vaikų elgesį viešose vietose; • Ignalinos rajono mokinių asociacija sprendė mokinių buvimo viešose vietose klausimus, mokinių elgesį diskotekų metu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ignalinos rajono bendrojo lavinimo mokyklose periodiškai organizuotos įvairios paskaitos (pvz., „Atsakomybė už teisės pažeidimus ir tykantys pavojai“), susitikimai, prevenciniai projektai, kai kuriose mokyklose buvo ruošiami informaciniai stendai apie galimą žalą ir pavojus vaikams; • Buvo informuojama apie vaikų, tėvų, kitų už vaikų gerovę atsakingų asmenų teises ir pareigas, kurias nustato teisės aktai, atsakomybę už jų nevykdymą.
Jonavos r. savivaldybė	<ul style="list-style-type: none"> • Mokyklose skelbiama informacija apie buvimo viešosiose vietose naktį pavojus, supažindinama su mokyklos nuostatuose numatytais mokinių, tėvų, mokytojų teisėmis ir pareigomis; vaikai informuojami, kur kreiptis atsitikus nelaimėi; • Žmogaus saugos pamokose mokiniai supažindinami kaip reikia elgtis viešosiose vietose, kokie pavojai tyko, ypač nakties metu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Moksleiviai buvo informuojami apie tykančius pavojus, supažindinami su mokyklos nuostatuose numatytais mokinių, tėvų, mokytojų teisėmis ir pareigomis, informuojami, kur kreiptis pagalbos; • Žmogaus saugos pamokose mokiniai supažindinami kaip reikia elgtis viešose vietose, kokie tyko pavojai, ypač nakties metu; • Jonavos rajono PK pareigūnai aktyviai bendradarbiauja su rajono mokyklomis, dalyvauja įvairiuose renginiuose, teikia informaciją, skaito paskaitas mokiniams aktualiomis temomis.
Joniškio r. savivaldybė	<ul style="list-style-type: none"> • 2007 m. informacija nepateikta 	<ul style="list-style-type: none"> • 2008 m. informacija nepateikta

<p>Jurbarko r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuoti išplėstiniai posėdžiai su socialiniais partneriais mokyklų prevencinio darbo koordinatoriams mokyklose dėl nepilnamečių saugumo užtikrinimo viešose vietose; • Savivaldybės švietimo skyrius organizavo pasitarimą su rajono mokinių taryba, kurio metu buvo priminta apie reikalavimus nepilnamečiams tamsiu paros metu, apie tėvų atsakomybę už vaikų elgesį gatvėje; • Organizuotos dvi konferencijos: „Mokykla be pykčio. Kas tai?“ ir „Preveninis darbas rajone“, kurių metu buvo kalbama apie nepilnamečių vaikų saugumą gatvėje, mokykloje, namuose; • Tėvų susirinkimų metu buvo skleidžiama informacija apie vaikų saugumą viešose vietose; • Periodiškai organizuojami reidai į mokyklas bei kavines, kurių tikslas išsiaiškinti kaip vykdomi Jurbarko rajono savivaldybės tarybos priimti sprendimai „Dėl vaikų apsaugos viešose vietose“ (1999 m. balandžio 21 Nr. 221) ir „Dėl renginių organizavimo Jurbarko rajono viešosiose vietose tvarkos“ (2005 m. rugsėjo 22 d. Nr. T2-228). 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaiko teisių apsaugos skyrius ir Jurbarko rajono pataisos inspekcija organizavo prevencinį projektą „Nepilnamečiai 2008“, kurio metu buvo organizuoti susitikimai su teistais nepilnamečiais; • Organizuotas seminaras „Smurto prevencija“.
<p>Kaišiadorių r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 2007 m. informacija nepateikta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Informacija apie galimą žalą ir pavojus vaikams, vaikų, tėvų ir kitų už vaikų gerovę atsakingų asmenų teises ir pareigas, kurias nustato teisės aktai, atsakomybę už jų nevykdymą teikiama per žiniasklaidą ar kitais būdais; • Organizuojamos įvairios diskusijos, akcijos ir seminarai.
<p>Kalvarijos savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuoti susitikimai su ugdymo įstaigų moksleiviais, jų tėvais ar įstatyminiais atstovais, skaitytos paskaitos apie vaikų teises ir pareigas, tėvų atsakomybę už vaikų nepriežiūrą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalvarijos PK pareigūnai organizavo susitikimus su gyventojais, kurių metu teikė gyventojams informaciją apie galimą žalą ir pavojus vaikams, informaciją apie vaikų, tėvų kitų už vaikų gerovę atsakingų asmenų teises ir pareigas.

<p>Kauno m. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 2007 m. informacija nepateikta 	<ul style="list-style-type: none"> • Skaitytos paskaitos ugdymo įstaigose; • Organizuoti susitikimai su pradinėse klasių moksleiviais apie saugumą namuose, pakeliui į mokyklą, kieme ir kt., organizuotas piešinių konkursas (smurto prevencijos tema); • Organizuota smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams programa „Netylėk, o padėk sau ir draugui“, teisinių žinių konkursas „Temidė“; • Policijos iniciatyvą, suderinus su mokyklos administracija, mokyklose įvesta „Prevencinė valanda“, kurios metu mokyklos bendruomenės nariai (mokytojai, moksleiviai ir jų tėvai), gali kreiptis į policijos pareigūną rūpinimais klausimais.
<p>Kauno r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 2007 m. informacija nepateikta 	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdymo įstaigose organizuojami seminarai, konferencijos, diskusijos, pokalbiai su moksleiviais ir jų tėvais, vykdoma įvairi prevencinė veikla; • Mokinių tėvai susirinkimų metu yra supažindinami su mokyklos nustatyta tvarka užtikrinant mokinių saugumą.
<p>Kazlų Rūdos savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuoti susitikimai su mokyklų moksleiviais, jų tėvais ar kitais įstatymiais atstovais, pedagogais, kurių metu Vaikų teisių apsaugos skyriaus darbuotojai ir policijos pareigūnai skaitė paskaitas apie vaikų teises ir pareigas, tėvų atsakomybę už vaikų nepriežiūrą; • Išleistas ir išplatintas lankstinukas gyventojams apie tėvų atsakomybę. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vykdyta akcija „Smurtui prieš vaikus – NE“; • Organizuota konferencija „Išgirsk – išklausk“; • Išleistas lankstinukas „Išgirsk, išklausk ir keiskis“.
<p>Kelmės r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • VšĮ Kelmės profesinio rengimo centras kartu su policijos pareigūnais rengė susitikimus su mokiniais apie pavojus vaikams ir jaunimui; mokyklose buvo vykdomas teisinis švietimas apie tėvų atsakomybę už vaikų nusikalstamus poelgius, vaikų teises ir pareigas; • Kelmės PK pareigūnai organizavo susitikimus su moksleivių tėvais, vykdė moksleivių teisinį švietimą. • 1999 metais gegužės 6 d. Kelmės rajono savivaldybės Taryba sprendimu Nr. 293 yra patvirtinusi „Nepilnamečių elgesio viešose vietose taisyklės“. Ruošiamos naujos „Nepilnamečių elgesio viešose vietose taisyklės“. 	<ul style="list-style-type: none"> • 2008 m. informacija nepateikta
<p>Kėdainių r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sprendžiant nepilnamečių buvimo viešosiose vietose naktį problemą, buvo kontroliuojamas Kėdainių rajono savivaldybės tarybos 2005 m. vasario 25 d. sprendimas Nr. TS-47 „Dėl renginių organizavimo Kėdainių rajono savivaldybės viešosiose vietose tvarkos tvirtinimo“, kuriuo nustatyta nepilnamečiams organizuoti renginius iki 22 val. Šiais klausimais nuolat kalbama bendrojo lavinimo mokyklų mokinių, tėvų susirinkimuose. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mokyklose organizuotos paskaitos – apskrito stalo diskusijos mokinių tėvams ir mokytojams tema „Ugdymas šeimoje ir vaikų auklėjimo metodai“, organizuoti susitikimai su policijos pareigūnais; • Informacija taip pat skleista tėvų susirinkimo „Vaiko problemos šeimoje“, įvairių prevencinių priemonių metu.

<i>Klaipėdos m. savivaldybė</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Klaipėdos miesto Tarybai buvo teikti siūlymai dėl nepilnamečių buvimo mieste laiko apribojimo, tačiau taryba šį siūlymą atmetė. 	<ul style="list-style-type: none"> • 2008 m. informacija nepateikta
<i>Klaipėdos r. savivaldybė</i>	<ul style="list-style-type: none"> • 2007 m. informacija nepateikta 	<ul style="list-style-type: none"> • Prevencinis darbas vykdomas organizuojant popietes, viktorinas, filmų peržiūras ir jų aptarimus, rašinių, piešinių konkursus, sporto varžybas, akcijas, diskusijas, paskaitas, mokinių ir tėvų susitikimus su medikais, psichologais, policijos pareigūnais.
<i>Kretingos r. savivaldybė</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Kretingos rajono PK pareigūnai vykdo švietėjišką prevencinę veiklą su mokiniais ir jų tėvais; • Bendradarbiaujama su žiniasklaida, spauda, visuomenei pateikiama informacija apie opias nepilnamečių gyvenimo problemas, nepilnamečius – teisės pažeidėjus, teikiami kvalifikuoti patarimai; • Organizuojami probleminių šeimų patikrinimai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuojamos paskaitos tėvams ir mokiniams (pvz.: „Priklausomybės šaknys ir prevencija“, „Nusikalstamumo padėtis Kretingos rajone. Policijos pagalba prevencinėje veikloje“ ir kt.); • Organizuojami seminarai pedagogams, soc. pedagogams, soc. darbuotojams (pvz.: „Vaikų konfliktai – sprendimai ir pasekmės“, „Priklausoma asmenybė“ ir kt.); • Vykdomi reidai į problemines šeimas; • Skelbiamos publikacijos, straipsniai rajoninėje spaudoje, žiniasklaidoje; • Vykdomi įvairūs prevenciniai renginiai (pvz. Saugaus eismo varžybų „Šviesoforas“ rajoninis etapas), akcijos (pvz. „Saugesnė vaikų, kaip eismo dalyvių, elgsena“), projektai (pvz. prevencinis projektas „Futbolo banga“).
<i>Kupiškio r. savivaldybė</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Nepilnamečių buvimo viešose vietose tvarką reglamentuoja Kupiškio r. savivaldybės tarybos sprendimas „Dėl vaikų ir paauglių apsaugos viešosiose vietose“ (2002 m. gegužės 30 d. Nr. 93); • Švietėjiška veikla buvo vykdoma per vietos televiziją, žiniasklaidą; • Policijos darbuotojai lankėsi mokyklose, kalbėjosi su mokiniais, mokytojais ir tėvais (tėvų susirinkimų, masinių renginių metu). 	<ul style="list-style-type: none"> • Informacijos sklaida apie nepilnamečių buvimo viešose vietose tvarką mokyklose; • Organizuojama vaikų ir jaunimo šventė; atvirų durų dienos Kupiškio r. PK; • Organizuojami įvairūs konkursai (pvz. „Saugokime jaunas gyvybes keliuose“, „Nerūkanti klasė“ ir pan.), varžybos.
<i>Lazdijų r. savivaldybė</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Informacija publikuojama rajoninėje spaudoje, internete, skleidžiama bendruomenėse, mokyklose, organizuotos švietėjiškos priemonės teisine tematika). 	<ul style="list-style-type: none"> • Rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriaus darbuotojai kartu su rajono policijos komisariato pareigūnais organizavo prevencinius reidus vaikų susibūrimo vietose, lankėsi probleminėse šeimose. • Prevencinių reidų rezultatai apibendrinami ir apie tai rašomi straipsniai vietinėje spaudoje, savivaldybės internetiniame puslapyje, skaitomi informacinio, šviečiamojo pobūdžio pranešimai įvairių renginių metu.

<p>Mariampolės savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaiko teisių apsaugos skyriaus darbuotojai savivaldybės švietimo įstaigų vadovų kvietimu dalyvauja mokyklų moksleivių tėvų susirinkimuose, skaito paskaitas apie tėvų pareigas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kasmet rugsėjo-spalio mėn. vyksta mokyklos bendruomenės supažindinimas su teisės aktais, reglamentuojančiais vaiko teises, pareigas ir atsakomybę; • Mokyklose rengiami informaciniai standai: „Legalus ir nelegalus darbas užsienyje“, „Prekyba žmonėmis – geros ir blogos istorijos“, organizuoti seminarai – diskusijos „Prekyba žmonėmis Lietuvoje“, „Kam gresia pavojus?“, „Prekyba žmonėmis – ar man taip gali nutikti?“, „Ar jaunimui reikia pinigų?“, „Kodėl jaunimas tampa prekybos žmonėmis aukomis?“, „Mitai ir tikrovė apie darbą užsienyje ir prekybą žmonėmis“; • Teikiama socialinė pedagoginė informacija, psichologinė, švietimo pagalba; tėvų įtraukimas į prevencinio pobūdžio paskaitas, diskusijas ir pan.
<p>Mažeikių r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaiko teisių apsaugos skyrius kartu su PK pareigūnais periodiškai organizuoja tikslinius reidus tamsiu paros metu, dalyvauja mokyklose vykstančiuose tėvų susirinkimuose, skleidžia teisinę informaciją; • Vykdomos įvairios prevencinės akcijos (pvz. „Gegužė – mėnuo be smurto prieš vaikus“); • Organizuojami policijos susitikimai su seniūnijų gyventojais, kurių metu visuomenė informuojama apie kriminogeninę situaciją savivaldybėje, apsisaugojimo nuo nusikalstamų veikų būdus. 	<ul style="list-style-type: none"> • 2008 m. informacija nepateikta
<p>Molėtų r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mokyklose vykdomų klasių auklėtojų susitikimų su tėvais metu diskutuojama apie vaikų, tėvų, globėjų ir kitų už vaiko gerovę atsakingų asmenų teises ir pareigas, atsakomybę už jų nevykdymą; nepilnamečių buvimo viešose vietose naktį problemą; • Mokyklose organizuojami mokyklų bendruomenių susitikimai su Molėtų r. PK pareigūnais, kurių metu diskutuojama apie vaikų ir tėvų teises ir pareigas, atsakomybę, galimą žalą ir pavojus vaikams; • Organizuojami policijos reidai prie mokyklų ir kitose vaikų susibūrimo vietose. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vykdomi reidai jaunimo pasilinksminimo vietose; • Skelbiama informacija apie nusikaltimų kontrolės ir prevencijos komisijos darbą vietinėje spaudoje; • Teikiamos konsultacijos socialinės rizikos šeimoms dėl iškilusių socialinių ir psichologinių problemų.
<p>Neringos savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mokyklose organizuotos paskaitos prevencine tema; • Masinių renginių metu ypatingas dėmesys skiriamas nepilnamečiams. 	<ul style="list-style-type: none"> • 2008 m. informacija nepateikta
<p>Pagėgių savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 2007 m. informacija nepateikta 	<ul style="list-style-type: none"> • 2008 m. informacija nepateikta

<p>Pakruojo r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vykdomi susitikimai su nepilnamečiais, jų tėvais, globėjais ar kitais nepilnamečių įstatymiais atstovais; • Organizuojami masiniai renginiai, susitikimai mokyklose, seniūnijose, kurie skatina vaikų ir tėvų įsitraukimą į visuomeninę veiklą bei sveiką gyvenimą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuotos prevencinės akcijos „Gegužė – mėnuo be smurto prieš vaikus“, projektai „Nepilnametis 2008“, „Aš prieš patyčias“, „Būkim stipresni“, seminarai „Efektyvaus bendravimo įgūdžių tobulinimas“ ir kt.; • Savivaldybės internetiniame puslapyje skelbiama informacija apie informacinių technologijų žalą vaikui.
<p>Palangos m. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nepilnamečių buvimo viešosiose vietose problema analizuota Palangos m. savivaldybės Vaiko teisių apsaugos bendruomenės tarybos posėdyje, informacija publikuota žiniasklaidoje, mokyklose; • Paauglių buvimo viešosiose vietose laikas apribotas Palangos m. savivaldybės tarybos sprendimu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuojamos šviečiamojo, informacinio, rekomendacinio bei socialinio pobūdžio priemonės nepilnamečiams: įvairūs konkursai (pvz. „Temidė“, „Šviesoforas“), akcijos („Gegužė - mėnuo be smurto prieš vaikus“, „Vaikams apie patyčias“), reidai į paplūdimį, išaiškinti nelegaliai prekiaujančius nepilnamečius, vaikų vasaros poilsio organizavimas bei kiti įvairūs kultūriniai, sportiniai renginiai nepilnamečiams užimti.
<p>Panevėžio m. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Panevėžio PK pareigūnai organizuoja susitikimus su mokiniais, kurių metu juos supažindina su 1999-02-11 Panevėžio miesto tarybos sprendimu Nr. 21-4 „Dėl vaikų apsaugos viešose vietose“; • Informacija apie minėtą sprendimą skelbiama per žiniasklaidos priemones (laidoje „Tulpių 60“). 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuoti prevenciniai projektai bendrojo lavinimo mokyklose ir Panevėžio apskr. VPK, skirti vaikų nusikalstamumo, užimtumo, kvaišalų vartojimo prevencijai; • Organizuotas respublikinis teisinių žinių konkursas „Temidė“.
<p>Panevėžio r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 2007 m. informacija nepateikta 	<ul style="list-style-type: none"> • 2008 m. informacija nepateikta
<p>Pasvalio r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mokyklose organizuoti susitikimai su policijos, savivaldybės šveitimo ir sporto skyriaus specialistais, politikais, žiniasklaidos atstovais, kaimų bendruomenių nariais. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vykdyti įvairūs projektai (pvz. „Išmokyte pasakyti NE“, „Gyvenk kitaip – pramogauk be narkotikų“, „Diena be automobilio“), konkursai (pvz. „Temidė“, „Saugi mokykla“, „Nerūkanti klasė“ ir kt.), akcijos (pvz. „Imk obuolį, ne cigaretę“, „Saugus eismas keliuose“, „Smurtui prieš vaikus – NE“, „Šiukšlių rūšiavimas“ ir kt.); • Organizuojami tėvų susirinkimai ugdymo įstaigose, susitikimai su Pasvalio r. PK pareigūnais.
<p>Plungės r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 2005-05-26 Savivaldybės taryba priėmė sprendimą „Dėl nepilnamečių buvimo viešosiose vietose“, kuriuo uždrausta nepilnamečiams iki 16 m. būti be tėvų ar juos atstojančių asmenų viešosiose vietose ir organizuojamuose masiniuose renginiuose; • gegužės 1 d. – rugsėjo 30 d. nuo 24 iki 6 val.; • spalio 1 d. – balandžio 30 d. nuo 22 iki 6 val. 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuojami įvairūs prevenciniai renginiai (pvz., „Nerūkanti klasė“, „Ką žinai apie Lietuvos kariuomenę“), piešinių konkursai (pvz. „Mes prieš korupciją“, „Metų laikai miške“), sporto varžybos, jaunųjų dviratininkų varžybos „Saugus ratas“, teisinių žinių konkursas – viktorina „Temidė“, saugaus eismo konkursas „Šviesoforas“, akcijos „Smurtui prieš vaikus NE“, kiti renginiai; • Mokyklos bendradarbiauja su rajono PK policijos darbuotojai, kurie vykdo teisinį švietimą ugdymo įstaigose .

Prienuų r. savivaldybė	<ul style="list-style-type: none"> • 2007 m. informacija nepateikta 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuoti renginiai: „Mano pareiga laikytis savo teisių“ ., „Saugi kaimynystė“.
Radviliškio r. savivaldybė	<ul style="list-style-type: none"> • Teikiama informacija mokyklose vykstančių tėvų susirinkimų metu vaikų tėvams, globėjams, kitiems įstatyminiams atstovams apie saugios aplinkos kūrimą bei nepilnamečių buvimo viešose vietose problemą; diskutuojama su mokyklų tarybų nariais, pedagogais, miestelių bendruomenėmis; • Susitikimų su suaugusiaisiais metu policijos pareigūnai aiškina tėvų ir kitų vaikų atstovų teises ir pareigas bei atsakomybę už jų nevykdymą, apie saugios aplinkos kūrimą ir pasirodymo viešose vietose tamsiu paros metu žalą, apie vaikų pareigas ir atsakomybę. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbama mokyklose apie nepilnamečių buvimo viešosiose vietose naktį problemą (atskirais renginiais ši priemonė nėra įgyvendinama).
Raseinių r. savivaldybė	<ul style="list-style-type: none"> • 2007 m. informacija nepateikta 	<ul style="list-style-type: none"> • 2008 m. informacija nepateikta
Rietavo savivaldybė	<ul style="list-style-type: none"> • 2007 m. informacija nepateikta 	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdymo įstaigose vykdomos prievartos ir smurto, prekybos žmonėmis prevencinės programos; • Vykdyti įvairūs prevenciniai renginiai: projektas „Smurtas mokykloje“, seminaras mokyklos bendruomenei „Konfliktų sprendimo būdai“, mokytojų tarybos posėdis „Smurto formos ir paplitimas mokykloje“, paskaita - diskusija „Teisė ir atsakomybė“, akcija „Smurtui prieš vaikus NE!“, klasių valandėlės ir kt. ; • Vykdomos teisės pažeidimų prevencinės programos bendrojo lavinimo mokyklose.
Rokiškio r. savivaldybė	<ul style="list-style-type: none"> • 2004 m. rugpjūčio 6 d. Rokiškio rajono savivaldybės taryba priėmė sprendimą Nr. 150 „Dėl vaikų ir paauglių apsaugos viešosiose vietose“ ir patvirtino Rokiškio rajono kultūros ir švietimo įstaigų poilsio vakarų rengimo taisyklės, siekdama apsaugoti vaikus ir paauglius iki 18 m. amžiaus nuo jų atžvilgiu vykdomų nusikaltimų viešosiose vietose vėlyvu paros metu, didinti tėvų atsakomybę už savo vaikus, užkirsti kelią vaikų nusikalstamumui. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vykdytas gatvių apšvietimas tamsiu paros metu, įgyvendinant Rokiškio rajono savivaldybės 2004 m. rugpjūčio 6d. sprendimą Nr. 150 „Dėl vaikų ir paauglių apsaugos viešosiose vietose“; • Vykdomas darbas su vaiko dienos centru lankančių vaikų tėvų grupėmis; • Organizuojami įvairūs renginiai, akcijos, konferencijos, viktorinos (pvz. „Vaikų teisės ir pareigos“), konkursai (pvz. „Saugokime jaunas gyvybes keliuose“, „Mano svajonių policija“ ir kt.), seminarai švietimo įstaigų darbuotojams prevencijos klausimais.

<p>Skuodo r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuojamas šviečiamasis, informacinis, rekomendacinis ir kt. darbas, nusikalstamumo prevencijai mažinti; • Mokyklose skaitytos paskaitos apie nepilnamečių pažeidimus, atsakomybę, apsaugojimą nuo įtraukimo į nusikalstamas veikas; • Viešinta informacija apie nepilnamečių susibūrimo vietų patikrinimus vietinėje spaudoje; • Vykdytos prevencinio pobūdžio programos, rengiamos akcijos, piešinių, rašinių konkursai, ugdymo įstaigose platinama informacinė medžiaga (lankstinukai, plakatai ir pan.). 	<ul style="list-style-type: none"> • Vykdomos įvairios prevencinės, šviečiamosios, rekomendacinės priemonės: teisinių žinių konkursas – viktorina „Temidė“, prevencinis projektas „Vaikai – už taiką keliuose“, pokalbiai, diskusijos, paskaitos teisėtvarkos klausimais, atvirų durų dienos Skuodo PK.
<p>Šakių r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mokyklose veikia prevencinio darbo grupės, kurios sudarydamos ir vykdydamos darbo planus, numato ir vykdo šviečiamojo, informacinio, rekomendacinio ir kt. pobūdžio priemones sprendžiant nepilnamečių buvimo viešose vietose naktį problemas, bendradarbiaudamos su policijos, Vaiko teisių apsaugos skyriaus, Sveikatos centro, Pedagoginės psichologinės tarnybos specialistais teikia tėvams ir kitiems bendruomenių nariams informaciją apie galimą žalą ir pavojų vaikams, apie vaikų, tėvų ir kitų už vaikų gerovę atsakingų asmenų teises ir pareigas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuoti susirinkimai mokinių tėvams, seminarai seniūnijų, mokyklų socialiniams darbuotojams; • Rengiami įvairūs pasitarimai: seniūnų, mokyklų vadovų ir kt. suinteresuotų institucijų, siekiant apsaugoti rajono vaikus nuo įtraukimo į kotrabandos verslą; • Vyko rajono savivaldybės bendruomenės Vaiko teisių apsaugos tarybos posėdis „Nepilnamečių nusikalstamumo 2007 m. Šakių r. analizė“.
<p>Šalčininkų r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Savivaldybės Narkotikų kontrolės ir prevencinio darbo komisija svarstė klausimą <i>dėl nepilnamečių buvimo viešosiose vietose naktį laiko apribojimo</i>, bet pasiūlymui nebuvo pritarta. • Apie už vaikų gerovę atsakingų asmenų pareigas nuolat informuojami gyventojai per vietinę žiniasklaidą; • Policijos pareigūnai, Vaikų teisių apsaugos tarnybos darbuotojai skaito pranešimus tėvų susirinkimuose mokyklose, būdi diskotekose. 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuojami tėvų susirinkimai rajono mokyklose.
<p>Šiaulių m. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vykdomos įvairios programos (pvz. „Stabdyk nusikalstamumą“), akcijos, vaikų krepšinio, futbolo turnyrai, saugaus eismo akcijos. 	<ul style="list-style-type: none"> • 2008 m. informacija nepateikta

<p>Šiaulių r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Švietimo įstaigose vykdoma šviečiamoji, informacinio bei rekomendacinio pobūdžio prevencija (stendai, skrajutės, mokykliniai laikraščiai, integruotos pamokos). • Šiaulių rajono PK, Vaiko teisių apsaugos tarnyba parengė ir išleido lipdukus, lankstinukus vaikams su informacija, kur reikėtų kreiptis įvykus nusikaltimui. 	<ul style="list-style-type: none"> • Švietimo įstaigose vykdoma šviečiamoji, informacinio bei rekomendacinio pobūdžio prevencija (stendai, skrajutės, mokykliniai laikraščiai, integruotos pamokos). • Šiaulių rajono PK, Vaiko teisių apsaugos tarnyba parengė ir išleido lipdukus, lankstinukus vaikams su informacija, kur reikėtų kreiptis įvykus nusikaltimui.
<p>Šilalės r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • VTAT teikė pasiūlymus LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigai kaip spręsti nepilnamečių buvimo viešose vietose naktį problemą, pareiškė savo nuomonę vietinėje žiniasklaidoje, nuolat dalyvavo mokyklų prevencinio darbo grupių veikloje; • PK pareigūnai apsilankymų mokyklose metu kalbėjo apie tinkamą vaikų priežiūrą, auklėjimą, atsakomybę, teisės pažeidimus, nusikaltimus bei jų pasekmes; • Vykdamas bendrą prevencinį darbą buvo organizuoti reidai vaikų susibūrimo vietose: kavinėse, prie vandens telkinių, masinių renginių metu, prekybos įmonėse siekiant nustatyti vaikus, vartojančius narkotines medžiagas, alkoholinius gėrimus, tabako gaminius. 	<ul style="list-style-type: none"> • Buvo organizuojama akcija „Gegužė – mėnuo be smurto prieš vaikus“, vykdomi projektai „Įdomiai gyvenu – nesisvaiginu“, „Paduok man ranką“ ir kt., sudaromos bendradarbiavimo sutartys su bendrojo lavinimo mokyklomis.
<p>Šilutės r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mokyklose organizuojami susitikimai su moksleiviais, tėvais, vykdomos įvairios akcijos, prevencinės priemonės, organizuojamos konferencijos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Siekiant spręsti nepilnamečių buvimo viešosiose vietose naktį problemą buvo vykdytos įvairios prevencinės, šviečiamosios, rekomendacinės, informacinės priemonės: konkursai (pvz. „Temidė“, „Žalingiems įpročiams – ne“ ir kt.), akcijos (pvz. „Mes norim būti saugūs“, „Nebūk abejingas“, „Išdrįsk pasipreišinti“), buvo išleisti lankstinukai ir plakatai („Būkime gerais tėvais“, „Vaiko globa“, „Vaikų teisės ir pareigos“ ir kt.); • Vykdytos mokinių apklausos apie saugumą mokykloje ir mieste bei vaikų patyčias, skaitomos įvairios paskaitos, konferencijos, diskusijos, konsultacijos tėvams, globėjams, vaikams ir paaugliams; • Vyko susitikimai su policijos darbuotojais; • Šilutės rajono savivaldybės internetiniame tinklalapyje buvo pateikta įvairi informacija apie policijos darbą, rengiamus projektus ir prevencinius renginius.

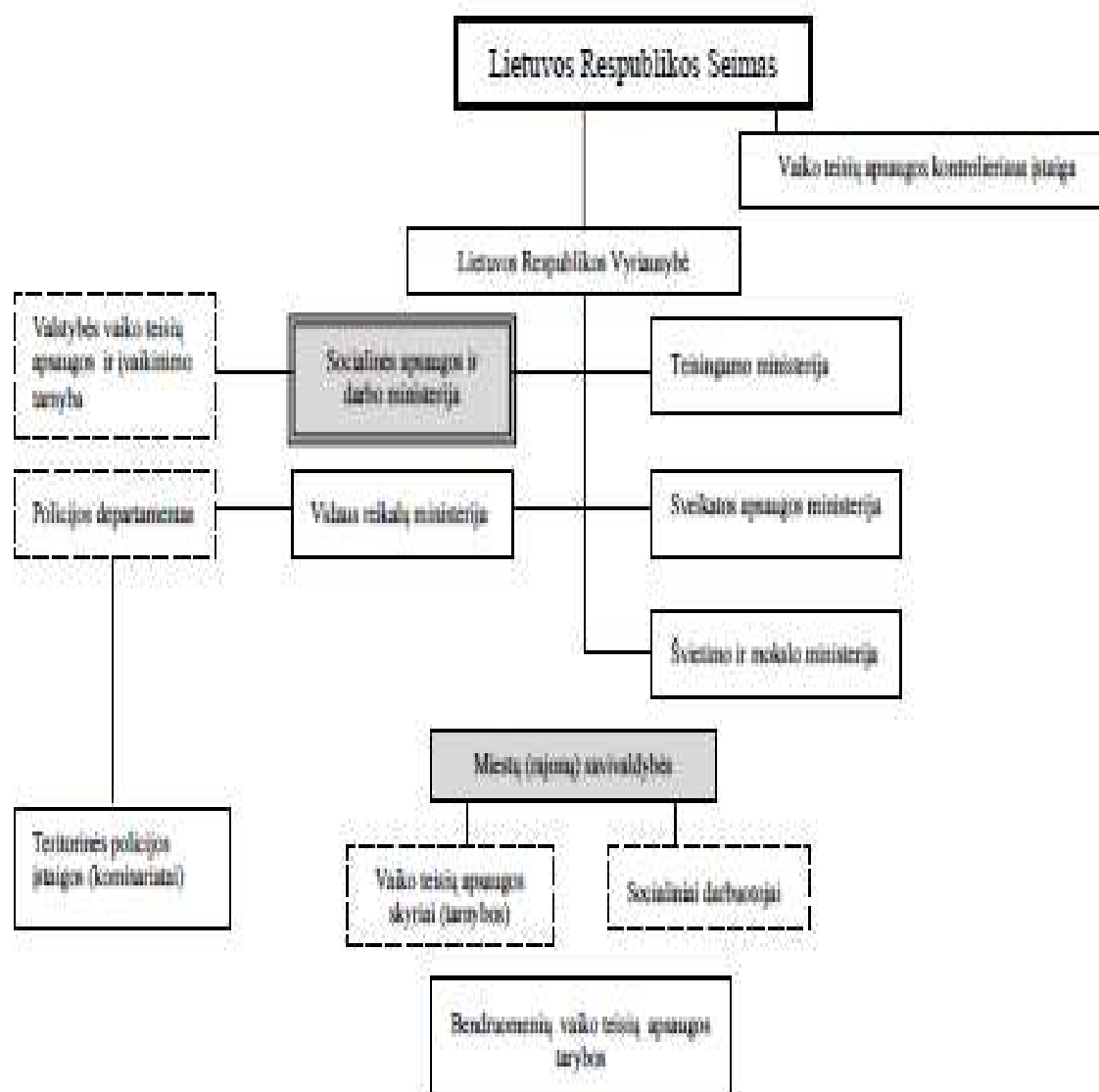
<i>Širvintų rajono savivaldybė</i>	<ul style="list-style-type: none"> • 2007 m. informacija nepateikta 	<ul style="list-style-type: none"> • Buvo vykdytos įvairios prevencinės, šviečiamosios, rekomendacinės priemonės: nepilnamečių buvimas viešose vietose naktį, civilinės pirotechnikos premonių saugus naudojimas bei projektas „Jaunimas“.
<i>Švenčionių r. savivaldybė</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Informacija teikiama prevencinių renginių metu mokyklose (susitikimai su mokiniais, tėvų susirinkimai), rajoninėje spaudoje; • Sprendžiant nepilnamečių buvimo viešose vietose naktį problemą Švenčionių rajono PK, Vaikų teisių apsaugos, Švietimo skyriaus, mokyklų atstovai organizuoja reidus į jaunimo susibūrimo vietas 	<ul style="list-style-type: none"> • Per žiniasklaidą, mokyklose, masinių renginių metu gyventojams teikiama informacija apie galimą žalą ir pavojus vaikams, informaciją apie vaikų, tėvų, kitų už vaikų gerovę atsakingų asmenų teises ir pareigas, atsakomybę už jų nevykdymą..
<i>Tauragės r. savivaldybė</i>	<ul style="list-style-type: none"> • 2007 m. informacija nepateikta 	<ul style="list-style-type: none"> • 2008 m. informacija nepateikta
<i>Telšių r. savivaldybė</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Mokyklose organizuojamos prievartos, smurto ir teisės pažeidimų prevencijos priemonės (seminarai, susitikimai su teisėsaugos, sveikatos priež. institucijų atstovais). 	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdymo įstaigose buvo skaitomos paskaitos mokyklos bendruomenei, organizuojami mokymai mokyklų socialiniams pedagogams, prevencinio darbo grupių nariams, klasių vadovams, vykdomi kiti prevenciniai renginiai; • Visose rajono ugdymo įstaigose vyko akcija „Gegužė mėnuo – be smurto prieš vaikus“; vyko visuotiniai bei klasės mokinių tėvų susirinkimai, konsultacijos, individualūs pokalbiai su mokiniais bei jų tėvais.
<i>Trakų r. savivaldybė</i>	<ul style="list-style-type: none"> • 2007 m. informacija nepateikta 	<ul style="list-style-type: none"> • 2008 m. informacija nepateikta
<i>Ukmergės r. savivaldybė</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Sistemingai vykdomas moksleivių, jų tėvų, pedagogų šviečiamasis darbas, informavimas, vaikų ugdymo įstaigose klasės ir bendrų susirinkimų metu pateikiama informacija apie tėvų atsakomybę bei galimą žalą ir pavojus vaikams, būnantiems be suaugusių priežiūros viešose vietose; • Rengiamos įvairios programos (pvz. „Pamokų lankomumo apskaitos ir prevencijos tvarka“), organizuojami seminarai, diskusijos, pokalbiai su moksleiviais ir jų tėvais ir pan.; • PK pareigūnai organizuoja reidus į nepilnamečių susibūrimo vietas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuojamos įvairios prevencinės paskaitos (pvz. „Sveika gyvensena – gyvenimo būdas nuo vaikystės“, „Paauglystės amžiaus tarpsnio ypatumai“ ir kt.), diskusijos (pvz. „Kodėl mes norime išbandyti kas uždrausta“, „Alkoholio ir rūkymo žala organizmui“ ir kt.), paskaitos pedagogams, mokyklos darbuotojams ir tėvams, mokiniams; • PK organizuoja policines ir prevencines priemones, kurių metu siekiama užkardyti ar nustatyti nepilnamečių daromus teisės pažeidimus.
<i>Utenos r. savivaldybė</i>	<ul style="list-style-type: none"> • 2007 m. informacija nepateikta 	<ul style="list-style-type: none"> • Vykdytos akcijos, projektai, konferencijos ir seminarai temomis: „Nepirk alkoholio nepilnamečiams“, „Gegužė – mėnuo be smurto prieš vaikus“, „Ar jaučiuosi saugus mokykloje?“, „Kaip jauni žmonės tampa prekybos žmonėmis aukomis?“, „Prekyba nepilnamečiais seksualiniams tikslams“, „Netinkamo auklėjimo, bausmių įtaka vaiko elgesiui“, „Tarpžinybinis bendradarbiavimas – smurto prieš vaikus prevencijos veiksnys“, „Prievarta ir patyčios mokykloje“ ir kt.

Varėnos r. savivaldybė	<ul style="list-style-type: none"> • 2007 m. informacija nepateikta 	<ul style="list-style-type: none"> • Vykdytas psichoaktyvių medžiagų vartojimo prevencijos bei vaikų socializacijos programų įgyvendinimas, akcija „Gegužė - mėnuo be smurto prieš vaikus“, teisinių žinių konkursas „Temidė“.
Vilkaviškio r. savivaldybė	<ul style="list-style-type: none"> • Siekiant spręsti nepilnamečių buvimo viešosiose vietose naktį problemą Vaikų teisių apsaugos tarnyba kartu su policijos pareigūnais periodiškai organizuoja reidus ir lanko jaunimo susibūrimo vietas, tikrina kaip laikomasi 2003-03-31 Vilkaviškio r. savivaldybės tarybos sprendimo „Dėl nepilnamečių buvimo viešosiose vietose laiko nustatymo“. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vykdomos prevencinės priemonės: „Jaunimas“, „Nepilnamečių nusikalstamumas, tėvų atsakomybė“, „Mes prieš smurtą“ ir kt.; • Lankomi nepilnamečiai, kurie yra teisti ir bausmės vykdymas atidėtas; • Skaitytos paskaitos (pvz. „Kodėl daromi nusikaltimai, teisės pažeidimai“, „Nepilnamečių nusikalstamumas, nepilnamečių administracinė ir baudžiamoji atsakomybė“ ir kt.); • Vykdytas nepilnamečių, pažeidusių Vilkaviškio rajono savivaldybės tarybos sprendimo „Dėl nepilnamečių viešose vietose laiko nustatymo“ svarstymas.
Vilniaus m. savivaldybė	<ul style="list-style-type: none"> • 2007 m. informacija nepateikta 	<ul style="list-style-type: none"> • Siekiant spręsti nepilnamečių buvimo viešosiose vietose naktį problemą buvo organizuota apklausa vaikų globos institucijose dėl seksualinio smurto prieš vaikus paplitimo, darytas tyrimas apie Vilniaus mieste elgetaujančius, verčiamus elgetauti ar gatvėje prekiaujančius vaikus; • Vykdytas bendradarbiavimas - sprendžiant įvairiausias situacijas vaiko teisių ir teisėtų interesų pažeidimų klausimais, organizuojami susitikimai su socialiniais partneriais seniūnijose: Socialinės paramos centro socialiniais darbuotojais, policijos pareigūnais, švietimo institucijų socialiniais pedagogais, ikimokyklinio ugdymo įstaigų darbuotojais; • Buvo konsultuoti Romų bendruomenės nariai, vaikų globos namų vaikai ir auklėtojai vaikų teisių apsaugos užtikrinimo klausimais; • Organizuota socialiai remtinų ir rizikos grupei priklausančių vaikų ir jaunimo sveikatingumo stovykla „Šaunuolis“.
Vilniaus r. savivaldybė	<ul style="list-style-type: none"> • Mokyklos vykdė Vasaros poilsio ir Socializacijos per mokslo metus programas; • Vykdytą prevencinę veiklą savivaldybėje, bendradarbiaujant su Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centru, įvykdytos 26 Psichoaktyvių medžiagų vartojimo prevencijos programos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuotos psichoaktyvių medžiagų vartojimo prevencijos programos; • Organizuojami įvairūs projektai (pvz. „Mes neskriaudžiame kitų“, „Europa be stereotipų ir prievartos“), paskaitos (pvz. „Priekabiavimas. Vaikų linija 880011111“), seminarai (pvz. „Konfliktų prevencija mokyklose“, „Kas yra prevencija“).

<p>Visagino savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vykdančią 2004-12-23 savivaldybės tarybos sprendimą Nr. TS-361 „Dėl vaikų iki 16 m. buvimo viešosiose vietose“ periodiškai organizuojami jaunimo susibūrimo vietų patikrinimai; informacija apie patikrinimų rezultatus pristatoma miesto gyventojams per vietinę žiniasklaidą, supažindinama su atsakomybe už nepilnamečių nepriežiūrą; • Policijos pareigūnai, Vaiko teisių apsaugos skyriaus specialistai dalyvauja tėvų susirinkimuose mokyklose, mokyklų prevencinių komisijų darbe, jų metu aptarta galima žala ir pavojus vaikams dėl buvimo viešosiose vietose nakties metu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ruošiamas savivaldybės tarybos sprendimo projektas „Dėl renginių organizavimo Visagino savivaldybės viešose vietose taisyklių pakeitimo“; • Policijos pareigūnai vykdė reidus jaunimo susibūrimo vietose; • Gaminami ir miesto autobusų stotelėse (reklamai skirtose vietose), talpinami plakatai socialinėmis, smurto ir nusikaltimų prieš vaikus prevencijos temomis.
<p>Zarasų r. savivaldybė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaiko teisių apsaugos tarnybos, švietimo skyriaus, policijos pareigūnai apsilankymų mokyklose metu supažindina vaikus, jų tėvus pedagogus su Zarasų r. savivaldybės Tarybos sprendimu „Dėl vaikų apsaugos viešosiose vietose“, pagal kurį draudžiama būti viešose vietose be tėvų ar kt. suaugusių šeimos narių: Vaikams iki 14 m.: Gegužės 1 d. – rugsėjo 30 d. – nuo 22 val., Spalio 1 – balandžio 30 d. – nuo 21 val.; Vaikams nuo 14-16 m.: Gegužės 1 d. – rugsėjo 30 d. – nuo 23 val., Spalio 1 – balandžio 30 d. – nuo 22 val.; 	<ul style="list-style-type: none"> • Siekiant spręsti nepilnamečių buvimo viešosiose vietose naktį problemą mokyklose buvo organizuojami pokalbiai su mokiniais ir jų tėvais apie pavojus vaikams, vaikų teises ir pareigas, atsakomybę už jų nevykdymą, apie vaikų įstatyminių atstovų pareigas; • Policijos pareigūnai organizavo prevencinius reidus į vaikų ir jaunimo susibūrimo vietas, masinių renginių metu.

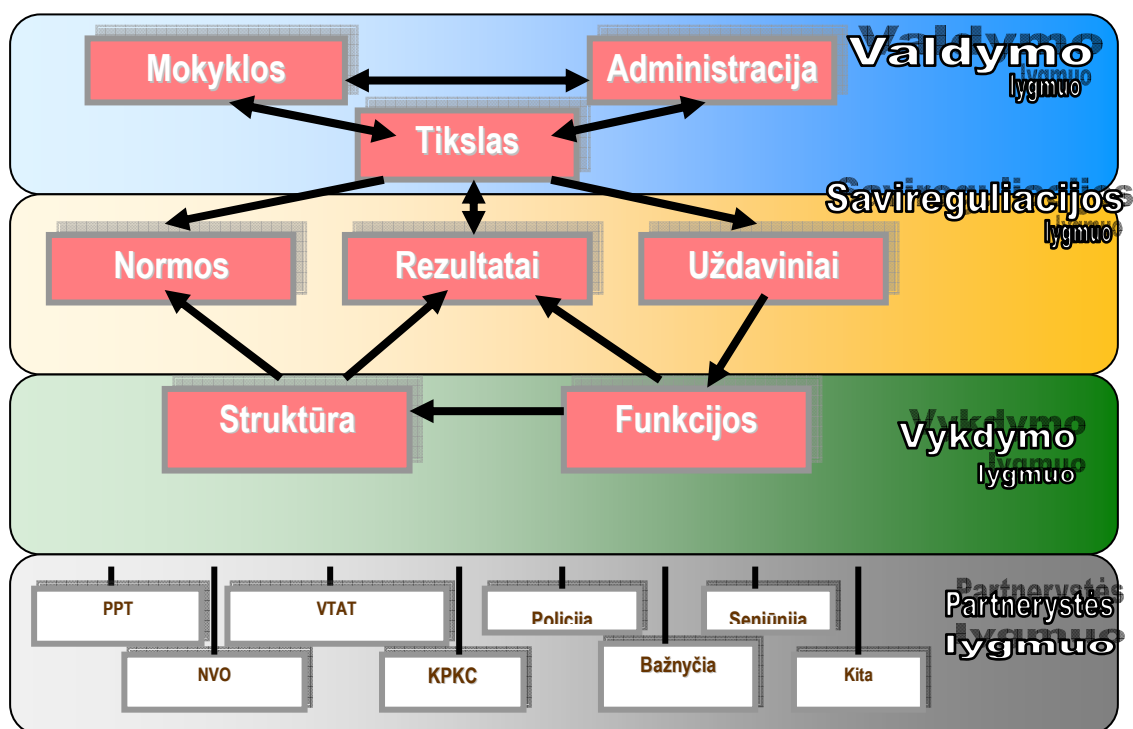
Šaltinis: Plano 2 priemonė „Siekiant spręsti nepilnamečių buvimo viešosiose vietose naktį problemą, per žiniasklaidą ar kitais būdais (mokyklose, per masinius renginius ir panašiai) teikti gyventojams informaciją apie galimą žalą ir pavojus vaikams, informaciją apie vaikų, tėvų, kitų už vaikų gerovę atsakingų asmenų teises ir pareigas, kurias nustato teisės aktai, atsakomybę už jų nevykdymą“ [žiūrėta 2009 05 25]. Prieiga per internetą: http://www.vrm.lt/fileadmin/Padaliniu_failai/Viesojo_saugumo_dep/strategija/2_priemone-geras.doc.

Vaiko teisių apsaugos sistemos schema

Šaltinis: Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2009 metų veiklos ataskaita (2010). Vilnius.

Mokyklos prevencinės grupės veiklos modelis

Šaltinis: L. Merfeldienė (2009). Prevencinio darbo grupių veikla mokykloje (vertinimas) [žiūrėta 2010 01 21]. Prieiga per internetą: http://www.kaunas.lt/kaunas/m/m_files/wfiles/file2020.ppt

Vaiko teisių apsaugos sistemos SSGG analizė

Stiprybės
<ol style="list-style-type: none"> 1. Reglamentuota teisinė bazė vaiko teisių apsaugos klausimais. 2. Dienos centras vienas iš efektyvių pagalbos būdų socialinės rizikos šeimoms. 3. Darbuotojų aukšta kvalifikacija, išsilavinimas, darbo patirtis. 4. Socialiniai darbuotojai – tiesioginė pagalbos teikimo socialinės rizikos šeimoms „grandis“ 5. Kompiuterizuotos visos skyriaus darbuotojų darbo vietos. Įdiegta SPIS sistema.
Silpnybės
<ol style="list-style-type: none"> 1. Vadovaujantis 2007-05-09 Šiaulių viršininko administracijos raštu Nr. S2-1112-(1.21), į Šiaulių apskrities vaikų globos įstaigas priimami tik vaikai, kuriems nustatyta nuolatinė globa (rūpyba), todėl yra susiduriama su sunkumais sprendžiant vaikų laikinosios globos (rūpybos) klausimą. 2. Didelis ratas skirtingas funkcijas atliekančių, skirtingą pavaldumą turinčių institucijų, dalyvaujančių vaiko teisių apsaugos procese. Vieningos informacinės duomenų bazės su kitomis institucijomis, kontrolės ir atskaitomybės stoka; 3. Nepakankami žmogiškieji išteklių savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybose; trūksta specialistų, kurie galėtų dirbti su socialinės rizikos šeimomis. 4. Finansinių krizių valdymas 5. Silpnas rajono mastu tarpžinybinis bendradarbiavimas teikiant konkrečias socialines paslaugas vaiko teisių apsaugos srityje.
Galimybės
<ol style="list-style-type: none"> 1. Vaikų teisių apsaugos tarnybos darbuotojams - efektyviau organizuoti vaikų teisių apsaugos mechanizmo funkcionavimą; 2. Ugdyti tėvų socialinę atsakomybę už vaikų auginimą ir priežiūrą. Niekada nepamiršti savo pareigų vaikams ir dėti visas pastangas, kad vaikas šeimoje augtų pilnavertį gyvenimą 3. Vystyti tarpžinybinį bendradarbiavimą vaiko teisių apsaugos srityje. 4. Plėsti bendradarbiavimą su teikiančiomis socialines paslaugas vaikui ir šeimai nevyriausybinėmis organizacijomis. 5. Žiniasklaidos priemonėmis keisti visuomenės nuostatas į vaikataujančius, socialinės rizikos šeimose gyvenančius, tėvų globos netekusius ir institucijose augančius vaikus. 6. Vadovaujantis Vaiko teisių apsaugos tarnybų veiklos tobulinimo programa nuolat tobulinti darbuotojų kvalifikaciją ir didinti kompetenciją teisinio atstovavimo vaikui, administracinių, psichologinių ir socialinių žinių, informacijos valdymo srityse.
Grėsmės
<ol style="list-style-type: none"> 1. Auganti socialinė įtampa tarp visuomenės. Nepasitenkinimas socialinės rizikos šeimų gyvenimo būdu ir jų nariais. 2. Nelanksti pašalpų vaikui ir šeimai sistema. 3. Nepakankamas vyriausybės dėmesys vaiko globali šeimose skatinimui ir alternatyvioms

globos formoms.

4. Nepakankamas vyriausybės dėmesys Vaiko teisių apsaugos tarnybų darbo krūvio ir funkcijų reglamentavimui.
5. Nereglamentuota pasikeitimo tarp atskirų institucijų dėl informacijos sistema (sveikatos, mokymo, policijos).
6. Nepakankamas valstybės dėmesys rizikos grupės vaikams, nereglamentuota tokių vaikų apskaitos tvarka.
7. Socialinė-ekonominė šeimų (asmenų) padėtis stabdo socialinės rizikos šeimų skaičiaus mažėjimą, globos šeimoje ir įvaikinimo aktyvumą;
8. Nepakankamai efektyvi paslaugų šeimai teikimo sistema sąlygoja didėjančią beglobių vaikų skaičių;
9. Pakitusi visuomenės vertybių sistema sąlygoja bendruomeninių paslaugų trūkumą;
10. Emigracija sąlygoja vaikų, paliktų svetimų asmenų globoje ar visai be globos bei užsienyje be tėvų globos likusių vaikų, skaičiaus augimą.

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis šaltiniais: *Dienos centras vienas iš efektyvių pagalbos būdų socialinės rizikos šeimoms* (2010) [žiūrėta 2010 03 03]. Prieiga per internetą: <http://www.lspa.lt/lt/straipsniai/36-dienos-centras-vienas-is-efektyviu-pagalbos-budu-socialines-rizikos-seimoms>.

Probleminių“ šeimų vaikai: ar pavyks įveikti užburtą ratą (2007) [žiūrėta 2009 12 21]. Prieiga per internetą: <http://www.skurdas.lt/labas/index.php?id=4&st=40>

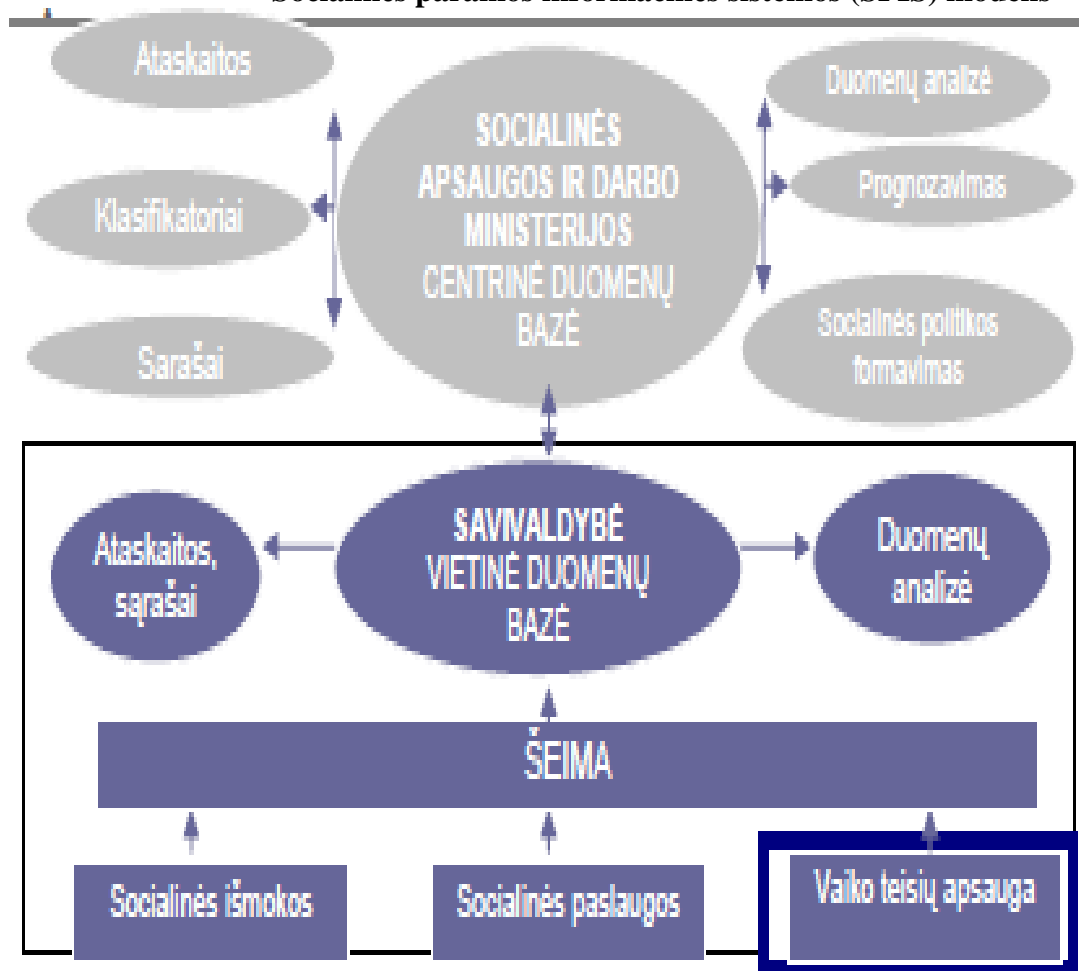
Vaiko teisių apsaugos tarnybos aprūpinamos kompiuterine įranga (2004) [žiūrėta]. Prieiga per internetą: <http://www.vtv.lt/naujienos/neformalus-svietimas/vaiko-teisiu-apsaugos-tarnybos-aprupinamos-kompiuterine-i.html>

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos veiklos ataskaita (2004) [žiūrėta 2009 05 21]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=3372&p_d=41112&p_k=1.

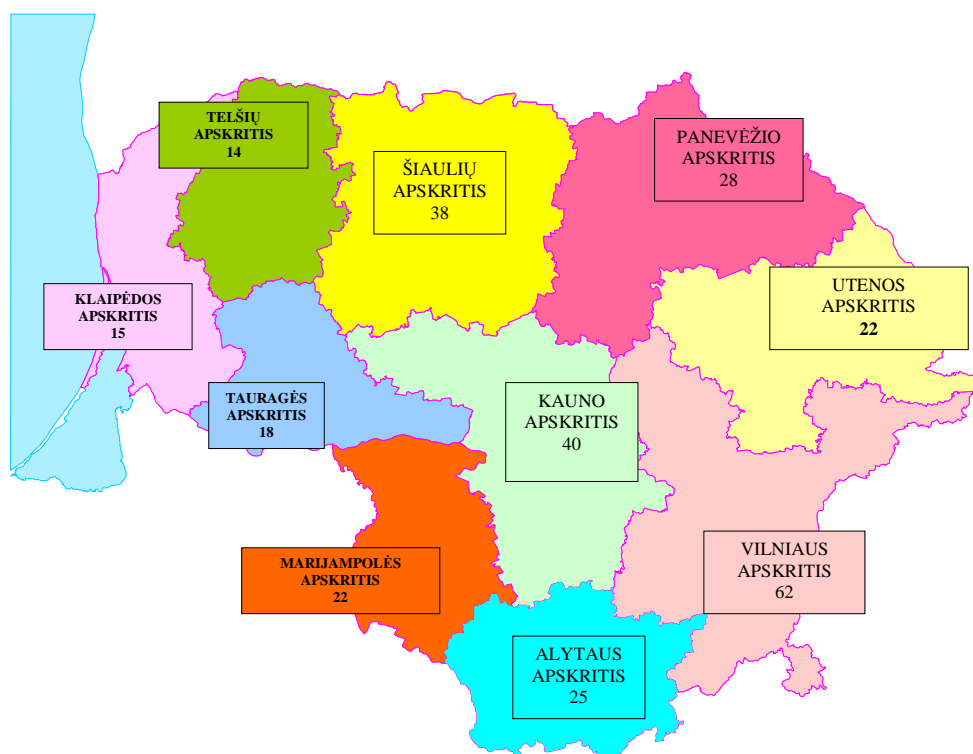
Dėl socialinių darbuotojų darbu su socialinės rizikos šeimomis ir savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų (skyrių) veiklos apibendrinimas (2009) [žiūrėta 2009 12 20]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/vaikai?kalbId=1&sakId=5338>

Vaikų, netekusių tėvų globos ar rizikuojančių ją prarasti, teisių užtikrinimo (įgyvendinimo) analizė (2009)

Socialinės paramos informacinės sistemos (SPIS) modelis

Šaltinis: Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2008 metų veiklos ataskaita (2009). Vilnius.

Įstaigų teikiančių socialines paslaugas socialinės rizikos šeimoms skaičius apskrityse

Šaltinis: Apibendrinimas apie socialinių paslaugų socialinės rizikos šeimoms infrastruktūrą savivaldybėse (2005). VTAT tyrimas apie socialinių paslaugų socialinės rizikos šeimoms infrastruktūrą savivaldybėse [žiūrėta 2009 09 25]. Prieiga per internetą: http://www.ivaikinimas.lt/document_db/tfiles/330.doc